

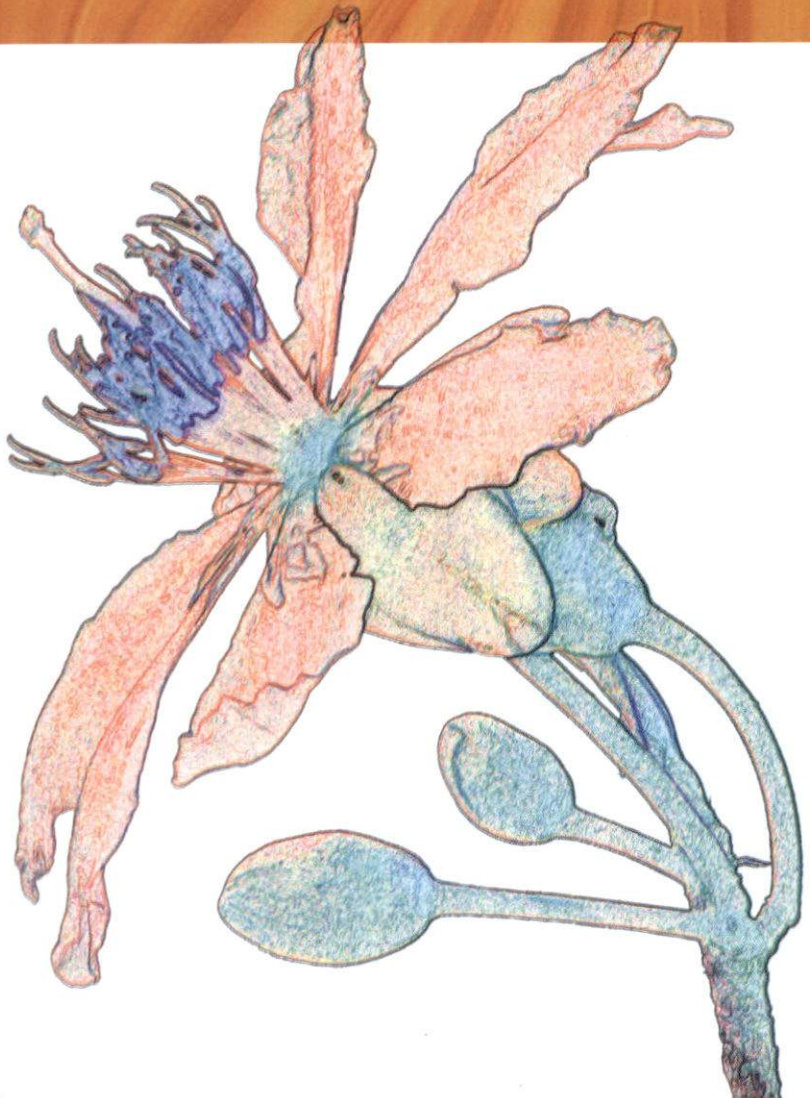
คู่มือ

พรรณไม้ป่าเต็งรัง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี วิทยาเขตราชบุรี
สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.)

พรรณไม้ป่าเต็งรัง

พรรณไม้ป่าเต็งรัง

คำนำ

ศูนย์การเรียนรู้ดาราศาสตร์และธรรมชาติวิทยา พื้นที่ภาคตะวันตก โดยความร่วมมือและสนับสนุนของ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (มจธ.) ได้ร่วมกันทำงานในรูปแบบเครือข่ายทางวิชาการเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสำหรับเป็นศูนย์อบรมครูและนักเรียนในพื้นที่ภาคตะวันตก 8 จังหวัดได้แก่ นครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม โดยมีเป้าหมายสำคัญที่จะนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้าสู่ชุมชน พัฒนาระบบการเรียนรู้อันเชื่อมโยงกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ผ่านการพัฒนาสมรรถนะครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ โดยใช้โครงการเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ (Project Based Learning) และจัดสร้างฐานการเรียนรู้ที่ มจธ.วิทยาเขตราชบุรี อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลด้านวิชาการ 3 ด้านคือ ฐานความรู้ด้านดาราศาสตร์ ฐานความรู้ด้านธรรมชาติวิทยา ฐานการเรียนรู้ด้านระบบโลก

หนังสือคู่มือพรรณไม้ป่าเต็งรังในจังหวัดราชบุรีเล่มนี้ จึงเป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสะสมความรู้เรื่องป่า และความหลากหลายทางชีวภาพในการจัดกิจกรรมของฐานความรู้ด้านธรรมชาติวิทยาให้แก่ครูและนักเรียนที่ผ่านมา โดยได้จัดพื้นที่ของมจธ.วิทยาเขตราชบุรี อาณาเขตประมาณ 21 ไร่ เป็นสวนป่าธรรมชาติที่มีทางเดินศึกษาธรรมชาติระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร และคณะผู้จัดทำได้จัดจำแนกชนิดพรรณไม้ของป่าเต็งรังในพื้นที่จำนวน 77 ชนิด ประกอบด้วย รูปภาพประกอบคำบรรยายของพรรณไม้แต่ละชนิด สำหรับใช้ศึกษาร่วมกับการเดินศึกษาสวนป่าธรรมชาติของวิทยาเขตที่จัดไว้หรือพื้นที่ป่าในพื้นที่ทั่วไปได้ ซึ่งจะช่วยให้เป็นประโยชน์สำหรับผู้นำไปศึกษา และช่วยให้ผู้ที่สนใจมีความรู้เกี่ยวกับชนิดพรรณไม้ได้ดียิ่งขึ้น

คณะผู้จัดทำขอขอบคุณ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่ได้สนับสนุนงบประมาณ และ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ที่ได้สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ฯ มาโดยตลอด ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิชาญ เอียดทอง ภาควิชาชีววิทยาป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ให้คำปรึกษา และตรวจสอบชื่อชนิดพรรณไม้ และคำบรรยายต่างๆของหนังสือเล่มนี้

คณะผู้จัดทำ

บทนำป่าเต็งรัง

ลักษณะทั่วไป

ต้นไม้ส่วนใหญ่ในป่าชนิดนี้ผลัดใบทุกชั้นเรือนยอดในช่วงฤดูแล้ง โดยเฉพาะในช่วงปลายเดือนมกราคมไปจนถึงเมษายน ไม้ดัดชนิดนี้ประกอบด้วยไม้ในวงศ์ยาง (Dipterocarpaceae) ที่มีการผลัดใบในช่วงฤดูแล้ง ได้แก่ เต็ง รัง เหียง พลวง และยางกราด ปกติไม้เหล่านี้ต้องเป็นไม้เด่นในชั้นเรือนยอดและควรมีอย่างน้อยสองชนิดขึ้นไป โดยทั่วไปไม่มีไม้ไผ่ขึ้นผสม ยกเว้นบริเวณรอยต่อระหว่างป่าชนิดนี้กับป่าผสมผลัดใบ ซึ่งอาจพบเห็นได้บ้าง

ถิ่นกระจาย

ป่าเต็งรังเป็นสังคมพืชที่พบในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะประเทศไทย ลาว กัมพูชา เมียนมาร์ และบางส่วนของเวียดนามเท่านั้น ในประเทศไทยพบตั้งแต่จังหวัดเพชรบุรีขึ้นไปจนถึงจังหวัดเชียงราย และเป็นสังคมพืชเด่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่ขึ้นสลับกับป่าผสมผลัดใบโดยยึดครองในพื้นที่แห้งแล้ง เก็บน้ำได้ไม่ดี เช่น บนสันเนิน พื้นที่ราบที่เป็นดินทราย มีหินบนผิวดินมาก หรือบนดินลูกรังที่มีชั้นของลูกรังดิน พบตั้งแต่ความสูง 50 เมตรขึ้นไปจนถึง 1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเล

พรรณไม้และลักษณะโครงสร้างของป่าเต็งรังในมหาวิทยาลัย

ป่าเต็งรังใน มจร. วิทยาเขตราชบุรี มีลักษณะโครงสร้างแบ่งเป็น 2 ชั้นเรือนยอด ไม้ต้นพืชในชั้นพื้นป่า เรือนยอดชั้นบนสูงประมาณ 7-8 เมตร ขึ้นอยู่ในบริเวณที่มีดินดี ลักษณะเป็นหินศิลาแลง มีหินโผล่ปกคลุมเป็นบริเวณกว้าง และมีความแห้งแล้ง ประกอบด้วย พรรณไม้เด่นในเรือนยอดชั้นบน ได้แก่ เต็ง รัง เหียง และพลวง เป็นต้น เรือนยอดชั้นไม้พุ่ม ได้แก่ กล้วยเต่า ประงเหลียม ปุ่มเป้ง เป็นต้น และไม้พื้นล่าง ได้แก่ ปอเต่าไห เปราะป่า เป็นต้น จัดได้ว่าสังคมป่าเต็งรังภายในมหาวิทยาลัยเป็นสังคมย่อยป่าเต็งรังเคราะตามการแบ่งลักษณะโครงสร้างทางด้านตั้ง ดังภาพด้านบน

พรรณไม้ป่าเต็งรัง

คำขอบคุณ

หนังสือคู่มือพรรณไม้ป่าเต็งรังในจังหวัดราชบุรีเล่มนี้สามารถเสร็จสมบูรณ์ได้ คณะผู้จัดทำขอขอบพระคุณ โครงการศูนย์การเรียนรู้ดาราศาสตร์และธรรมชาติวิทยา พื้นที่ภาคตะวันตก (ความร่วมมือระหว่างสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี วิทยาเขตราชบุรี) และได้รับความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชาญ เอียดทอง ภาควิชาชีววิทยาป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ในการให้คำปรึกษา ตลอดจนตรวจสอบชื่อพรรณไม้ และคำบรรยายต่าง ๆ ของหนังสือเล่มนี้

คณะผู้จัดทำ
2551

สารบัญ

1

หน้า
ก
ข
ค
ง
ช
ฉ
ญ

คำนำ
บทนำ
คำขอบคุณ
สารบัญ
คู่มือการใช้หนังสือ
ป่าในประเทศไทย
ป่าเต็งรัง

พรรณไม้ป่าเต็งรัง

หน้า

2

กระแจะ	1
กระโดน	3
กระทุ่มเนิน	5
กระมอบ	7
กล้วยเต่าผลเหลือง	9
กะทกรก	11
กาสามปีก	13
กุ่ม	15
เกิดแดง	17
เกล็ดปลาช่อน	19
ขมิ้นต้น	21
ขว้าว	23
ขางครั่ง	25
ข้าวสารป่า	27
ขี้ตุน	29
ขี้หนอน	31

3

หน้า

ไข่เนา	33
คนทา	35
คอแห้ม	37
คำมอกหลวง	39
คำรอก	41
เคด	43
แคทราย	45
จิวป่า	47
แจง	49
ซ้องแมว	51
ดองดิง	53
แดง	55
ตรีชะวา	57
ตะขบป่า	59
ตะขบฝรั่ง	61

สารบัญ

4

หน้า

ตะคร้อ	63
दानครบ	65
ตัวเกลี้ยง	67
เต็ง	69
เต็งหนาม	71
นมแมวป่า	73
น้ำใจใคร่	75
บานไม่รู้โรยป่า	77
ปรงเหลี่ยม	79
ปอแกนเทา	81
ปอเต่าไห้	83
ปีบ	85

หน้า

5

ปุมเป็ง	87
เปราะป่า	89
พลวง	91
พะยอม	93
มะกล่ำตาหนู	95
มะกอกเกลื่อน	97
มะกา	99
มะเกลือเลือด	101
มะขาม	103
มะค่าแต้	105
มะเค็ด	107
มะม่วงหัวแมงวัน	109
มะสัง	111
เมาไขปลา	113

สารบัญ

6

หน้า

โมกเครือ	115
โมกมัน	117
ยอเถื่อน	119
ยอป่า	121
รักใหญ่	123
รัง	125
ราชพฤกษ์	127
เล็บเหยี่ยว	129
ส้มกบ	131
สะเดาอินเดีย	133
สังวาลพระอินทร์	135
सानใหญ่	137
สาบเสือ	139
สารภีดอกใหญ่	141
เสี้ยวป่า	143
แสมสาร	145
หญ้าบิด	147
หมีเหม็น	149
เหมือดจี้	151
เหียง	153

หน้า

บัญชีรายชื่อพรรณไม้	155
ดัชนีชื่อพฤกษศาสตร์	159
ดัชนีชื่อวงศ์	161
ดัชนีชื่อไทย	162
บรรณานุกรม	168

7

คู่มือการใช้หนังสือ

หนังสือคู่มือพรรณไม้ป่าเต็งรังในจังหวัดราชบุรี จัดเรียงลำดับตัวอักษรตั้งแต่ ก-ฮ โดยอาศัยชื่อไทยของพรรณไม้แต่ละชนิด ซึ่งนิยมใช้เรียกกันโดยทั่วไปและใช้เป็นชื่อทางราชการ

ชื่อพฤกษศาสตร์ ชื่อในระดับชนิดของพรรณไม้แต่ละชนิด เป็นชื่อที่มีความสำคัญมากที่สุด เป็นหมวดหมู่มาตรฐาน มีการนำไปใช้หรืออ้างอิงมากที่สุด มีหลักเกณฑ์ในการเขียนดังนี้

ประกอบด้วยคำ 2 คำ เขียนห่างกันเล็กน้อย คำแรกเป็นชื่อสกุล (Generic name) ขึ้นต้นด้วยอักษรตัวใหญ่ ตามด้วยตัวเล็ก คำหลังเป็นคำคุณศัพท์ (Specific epithet) ใช้อักษรตัวเล็กทั้งหมด ในการเขียนหรือพิมพ์ต้องทำให้ชื่อมีความเด่นชัดแตกต่างจากตัวอักษรหรือข้อความอื่นๆ

มีชื่อผู้บัญญัติชื่อพฤกษศาสตร์ (author) ให้กับพืชชนิดนั้นด้วยวิธีที่ถูกต้องตาม International Code of Botanical Nomenclature (ICBN) กำกับอยู่ด้วยเสมอ ในการเขียนหรือพิมพ์ไม่ต้องเน้นคำให้มีความแตกต่างจากตัวอักษรหรือข้อความอื่นๆ

ตัวอย่าง *Mitragyna rotundifolia* (Roxb.) Kuntze

Mitragyna คือ ชื่อสกุล

rotundifolia คือ คำคุณศัพท์

Mitragyna rotundifolia คือ ชื่อพฤกษศาสตร์

(Roxb.) คือ ชื่อผู้กำหนดชื่อพฤกษศาสตร์ (ชื่อสกุล) เดิม

Kuntze คือ ชื่อผู้กำหนดชื่อใหม่

พรรณไม้บางชนิดอาจมีลักษณะบางอย่างที่แปรเปลี่ยนไปเนื่องจากการกลายพันธุ์ ลักษณะเหล่านี้ยังไม่คงที่ บางครั้งอาจเปลี่ยนแปลงกลับไปเป็นลักษณะเดิมได้อีก ความแตกต่างนี้ยังไม่มากและคงที่พอ จึงกำหนดขึ้นมาเป็นระดับใหม่ที่ต่ำกว่าระดับชนิด เรียกว่า varieties (พันธุ์ทางพฤกษศาสตร์)

ตัวอย่าง *Pavetta tomentosa* Roxb. ex sm. var. *tomentosa*
var. *tomentosa* คือ พันธุ์ทางพฤกษศาสตร์ *tomentosa*

ชื่อวงศ์ กำหนดให้ใช้ชื่อสกุลที่เป็นต้นแบบของวงศ์นั้น และลงท้ายด้วย -aceae สำหรับคู่มือเล่มนี้ ชื่อวงศ์อ้างอิงตามหนังสือ.....กระทรวงเนินอยู่ในวงศ์ RUBIACEAE

ชื่อท้องถิ่น กำหนดขึ้นเฉพาะในท้องที่ใดท้องที่หนึ่ง หรือถิ่นใดถิ่นหนึ่งเท่านั้น โดยใช้คำหรือภาษาของประเทศนั้นๆ และแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น

ตัวอย่าง กระทรวงเนิน (ราชบุรี) แก่นเหลือง กว้าวตุ้ม ต้มกว้าว (ภาคเหนือ) หมายถึง กระทรวงเนิน เป็นชื่อที่ใช้เรียกในจังหวัดราชบุรี ในภาคเหนือเรียก แก่นเหลือง กว้าวตุ้ม ต้มกว้าว เป็นต้น

ลักษณะพื้นฐาน บรรยายลักษณะเป็นหัวข้อย่อย ได้แก่ วิสัย ลำต้น ใบ ดอก ผล ดังนี้

วิสัย บอกลักษณะของชนิดไม้ เช่น ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้เลื้อย เป็นต้น

ลำต้น ความสูง รูปร่างของเรือนยอด สี ลักษณะของเปลือกต้น

ใบ บอกชนิดของใบ การเรียงใบ รูปร่างของแผ่นใบ ขนาด ลักษณะโคนใบ ปลายใบ ขอบใบ แผ่นใบ จำนวนเส้นแขนงใบ ความยาวของก้านใบ

ดอก บอกชนิดของดอก สี ขนาด จำนวนและลักษณะของกลีบเลี้ยง กลีบดอก เกสรเพศผู้ เกสรเพศเมีย

ผล บอกชนิด สี ขนาด รูปร่างของผล

การใช้ประโยชน์ บอกถึงการนำไปใช้ประโยชน์โดยตรงของพรรณไม้

ส่วนท้ายของหนังสือมีบัญชีรายชื่อพรรณไม้ ซึ่งประกอบด้วยชื่อไทย ชื่อพฤกษศาสตร์ และชื่อวงศ์ โดยจัดเรียงลำดับตามตัวอักษร ก-ฮ ในชื่อไทย ดรรชนีชื่อพฤกษศาสตร์ และดรรชนีชื่อวงศ์ เรียงตามอักษรภาษาอังกฤษ A-Z เพื่อสะดวกแก่การค้นหาพรรณไม้ชนิดที่ต้องการ

ป่าในประเทศไทยจัดอยู่ในประเภทป่าเขตร้อนชื้น สามารถจำแนกชนิดป่าตามลักษณะการผลัดใบของไม้ต้นในสังคมได้ 2 ประเภท ได้แก่ ป่าผลัดใบ และป่าไม่ผลัดใบ

1. **ป่าผลัดใบ (Deciduous Forests)** คือ ป่าที่ไม้ต้นส่วนใหญ่ทิ้งใบในฤดูแล้งและจะผลิใบใหม่ในฤดูฝน พบทั่วไปในที่ราบและภูเขาที่สูงไม่เกิน 1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเล มีการกระจายอยู่ในทุกภาคของประเทศไทย ยกเว้นภาคใต้ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

1.1 **ป่าผสมผลัดใบ (Mixed Deciduous Forest)** พบที่ระดับความสูงตั้งแต่ 50-800 เมตร จากระดับน้ำทะเล ปริมาณน้ำฝนอยู่ในช่วง 1,200-1,600 มิลลิเมตรต่อปี โดยมีความแห้งแล้งนานเกินกว่า 4 เดือน และมีไฟป่าเกิดขึ้นเป็นประจำ ลักษณะโดยทั่วไปเป็นป่าโปร่ง ประกอบด้วยต้นไม้ขนาดกลาง พรรณไม้เด่นในป่าชนิดนี้ ได้แก่ แดง ประดู่ มะค่าโมง ชิงชัน เกิดแดง ตะแบก เป็นต้น ในป่าชนิดนี้สามารถพบสักได้ในบางพื้นที่ ไม้พื้นล่าง ได้แก่ หญ้า กก และเฟิร์นชนิดต่างๆ เช่น ใผ่ป่า ใผ่บง ใผ่ขาง ไผ่รวก เป็นต้น

1.2 **ป่าเต็งรัง (Dry Deciduous Dipterocarp Forest)** หรือป่าแดง ป่าโคก พบทั่วไปในที่ราบและบนเขาสูง ที่ระดับความสูงตั้งแต่ 50-1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเล ปริมาณน้ำฝนอยู่ในช่วง 900-1,200 มิลลิเมตรต่อปี ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ กักเก็บน้ำไม่ดี เป็นดินทราย มีหินโผล่หรือดินลูกรังที่มีชั้นของดินตื้น และมีไฟป่าเกิดขึ้นเป็นประจำ ลักษณะของป่าชนิดนี้เป็นป่าโปร่ง ประกอบด้วยต้นไม้ขนาดเล็กและขนาดกลาง พรรณไม้เด่นในป่าชนิดนี้ ได้แก่ เต็ง รัง เหียง พลวง กรวด เป็นต้น ไม้พื้นล่าง ได้แก่ หญ้าชนิดต่างๆ โดยเฉพาะหญ้าเพ็ก

1.3 **ป่าทุ่ง (Savanna)** พบในพื้นที่ดินมีสภาพเสื่อมโทรม บางส่วนปรากฏในพื้นที่อับฝนที่มีปริมาณน้ำฝนต่ำกว่า 900 มิลลิเมตรต่อปีและมีไฟป่าเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี ประกอบด้วยไม้ขนาดเล็กหรือไม้พุ่มผสมกับหญ้าขึ้นปกคลุมพื้นที่สลับกันไป ต้นไม้ขึ้นปรากฏอยู่ห่างๆ เช่น กระโดน กระถินป่า หรือกระถินพิมาน สีเสียดแก่น ประดู่ โดยเฉลี่ยปกคลุมด้วยหญ้ามะพร้าวประมาณ 5-10 เท่า ของความสูงของต้นไม้หญ้าในป่าทุ่งจะต้องสูงเกินกว่า 80 เซนติเมตรขึ้นไป ส่วนใหญ่เป็นหญ้าคาแฝกหอม หญ้าชันอากาศ หญ้าพง สาบเสือ เป็นต้น

1.4 **ทุ่งหญ้าเขตร้อน (Tropical Grassland)** พบในพื้นที่ซึ่งฤดูแล้งที่ยาวนานและปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปีค่อนข้างต่ำ ดินมี

ความอุดมสมบูรณ์ได้มาก มีการปกคลุมพื้นที่ของหญ้าต่อเนื่องกัน กว้างมากกว่า 10 เท่า ของความสูงต้นไม้ที่ปรากฏอยู่ หรือหากประเมินพื้นที่หญ้าปกคลุมดินควรมีมากกว่าร้อยละ 70 โดยมีไฟป่าเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี

2. **ป่าไม่ผลัดใบหรือป่าดงดิบ (Evergreen Forests)** คือ ป่าที่ประกอบด้วยต้นไม้ที่ส่วนใหญ่จะเขียวชอุ่มตลอดปี ถึงใบจะร่วงหล่นไปก็จะมีใบใหม่แตกขึ้นมาทดแทน จึงมักมีพรรณไม้ขึ้นหนาแน่น พบตั้งแต่พื้นที่ราบจนถึงยอดเขาโดยเฉพาะที่อากาศเย็นชื้นและดินอุดมสมบูรณ์สามารถจำแนกได้ดังนี้

2.1 **ป่าชายเลน (Mangrove Forest)** พบบริเวณปากแม่น้ำ ชายฝั่งทะเลที่มีดินเลนและน้ำทะเลท่วมถึง พรรณไม้เด่นมีการปรับตัวให้ขึ้นได้บนดินเลนที่อ่อนนุ่มและขาดออกซิเจนในดินโดยการมีรากค้ำยัน รากหายใจ และพูปอน ใบมีสารเคลือบเพื่อป้องกันกาเสียหาย บางชนิดมีต่อมขับเกลือที่โคนใบ พรรณไม้เด่นในป่าชนิดนี้ ได้แก่ ไม้ในสกุลโกงาง (*Rhizophora*) แสม (*Avicennia*) ลำพูและลำแพน (*Sonneratia*) ถั่ว (*Bruguiera*) และโปรง (*Ceriops*) เป็นต้น โดยจะขึ้นเป็นแนวเขตหรือเป็นโซนที่ค่อนข้างแน่นอน จากบริเวณชายฝั่งจนถึงเข้าไปในทะเล

2.2 **ป่าพรุ (Peat Swamp Forest)** พบถัดจากชายฝั่งทะเลเข้ามา บริเวณที่ลุ่มที่มีน้ำท่วมขังหรือขึ้นแฉะตลอดปีและมีการทับถมของซากพืชและอินทรีย์วัตถุที่ไม่สลายตัวหรือสลายตัวน้อย เรียกว่า ดินพีท (peat) มีความเป็นกรดสูง (pH 3-5) ไม้ส่วนใหญ่มีรากแก้วค่อนข้างสั้น รากแขนงแผ่กว้าง มีรากค้ำยัน โคนต้นมีพูปอน และมีรากหายใจ พรรณไม้เด่นในป่าชนิดนี้ ได้แก่ ดังหน อ้ายบัว หลุมพี สะเดี้ยว เลือดควาย ทองมึง เป็นต้น

2.3 **ป่าชายหาด (Beach Forest)** พบตามชายฝั่งทะเลที่เป็นกรวด ทราย และโคลนหิน ซึ่งน้ำทะเลท่วมไม่ถึง ดินค่อนข้างเค็มและได้รับไอเค็มจากทะเล ชายฝั่งที่เป็นดินทรายอาจพบสังคมสนทะเล ซึ่งเป็นไม้เด่นเพียงชนิดเดียว ในสภาพฝั่งทะเลที่เป็นหาดหินจะพบสังคมของรังกะแท่ ตะบูน หูกวาง โพธิ์ทะเล มะนาวผี และกระทิง เป็นต้น ไม้เหล่านี้มีความสูงไม่มากและลำต้นคดงอด้วยแรงลม แต่มีเรือนยอดที่ต่อเนื่องกัน โดยตลอดและแน่นที่บนจรดดิน ไม้พื้นล่าง ได้แก่ ผักนึ่งทะเล หญ้าลอยลม และถั่วค้ำ เป็นต้น

2.4 **ป่าดงดิบชื้น (Moist Evergreen Forest)** พบมากที่สุดในภาคตะวันออกและภาคใต้ มีปริมาณน้ำฝนเกินกว่า 1,600 มิลลิเมตรต่อปี มีฝนตกต่อเนื่องมากกว่า 8 เดือนในรอบปี สภาพดินลึกและเก็บความชื้นได้ดี ลักษณะทั่วไปเป็นป่ารกทึบ ต้นไม้ขึ้นบนส่วนใหญ่เป็นไม้

พรรณไม้ป่าเต็งรัง

ในวงศ์ยาง (Dipterocarpaceae) ที่ไม่ผลัดใบขึ้น สูงตั้งแต่ 30 เมตรขึ้นไป พรรณไม้เด่นในป่าชนิดนี้ ได้แก่ ยางเสียน ยางยุง ยางวาด ตะเคียนทอง สยาขาว ตะเคียนชันตาแมว ไช้เขี้ยว หลุมพอ กระท้อน ดังหน เป็นต้น ไม้พื้นล่างประกอบด้วย ไม้พุ่ม ปาล์ม หวาย ไม้ไผ่ พืชในวงศ์ขิงข่าและเถาวัลย์ชนิดต่างๆ

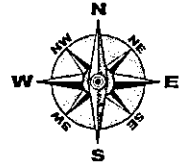
2.5 *ป่าดงดิบแล้ง (Dry Evergreen Forest)* พบตามที่ราบหรือหุบเขา ที่ระดับความสูงตั้งแต่ 100-800 เมตร จากระดับน้ำทะเล และมีปริมาณน้ำฝนอยู่ในช่วง 1,000-2,000 มิลลิเมตรต่อปี ดินค่อนข้างลึก สามารถกักเก็บน้ำได้ดี เช่น ดินเหนียว หรือดินเหนียวปนทราย และไม่มีไฟป่าเข้ามารบกวน พรรณไม้ในสังคมนี้เป็นการผสมกันระหว่างไม้ผลัดใบและไม้ไม่ผลัดใบในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน พรรณไม้เด่นในป่าชนิดนี้ ได้แก่ ยางนา ยางแดง ตะเคียนหิน สมพง มะค่าโมง ปออีเก้ง กัดลิ้น กระเบาเกล็ด ข่อยหนาม กระบก ไม้พลอง เป็นต้น ไม้พื้นล่างได้แก่ หวาย ปาล์ม ขิง ข่าต่างๆ โดยทั่วไปมีเรือนยอดปกคลุมต่อเนื่องกันโดยตลอด ช่องว่างจากเรือนยอดชั้นบนถูกปิดด้วยเรือนยอดของไม้ชั้นรองและไม้พุ่มจนไม่สามารถมองเห็นพื้นดินได้ แต่ปริมาณไม้หนาแน่นน้อยกว่าและค่อนข้างโล่งเตียน

2.6 *ป่าสนเขา (Tropical Coniferous Forest)* ป่าสนมีการกระจายอยู่ทางภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในพื้นที่ลาดชัน ที่ระดับความสูงตั้งแต่ 50-1,800 เมตร จากระดับน้ำทะเล ในสภาพภูมิอากาศที่มีอุณหภูมิค่อนข้างต่ำเป็นระยะยาวนานแต่ไม่ขึ้นจนเกินไป สภาพดินที่ค่อนข้างเป็นกรดจัด โดยทั่วไปมักจะขึ้นอยู่ในบริเวณที่ไม่อุดมสมบูรณ์ ในประเทศไทยอาจแบ่งได้เป็นสองสังคมย่อย คือ สังคมย่อยป่าสนผสมก่อ และสังคมย่อยป่าสนผสมเต็งรัง พรรณไม้เด่นในป่าชนิดนี้ ได้แก่ สนสองใบ และ สนสามใบ อาจพบชนิดใดชนิดหนึ่งหรือทั้งสองชนิดก็ได้ นอกจากนี้ป่าชนิดนี้ยังสามารถพบพันธุ์ไม้ชนิดอื่น เช่น เหียง พลวง ก่อแอบ ก่อยาน และกุหลาบขาว เป็นต้น พืชชั้นล่าง ได้แก่ หญ้าชนิดต่างๆ ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดไฟป่าอยู่เสมอ

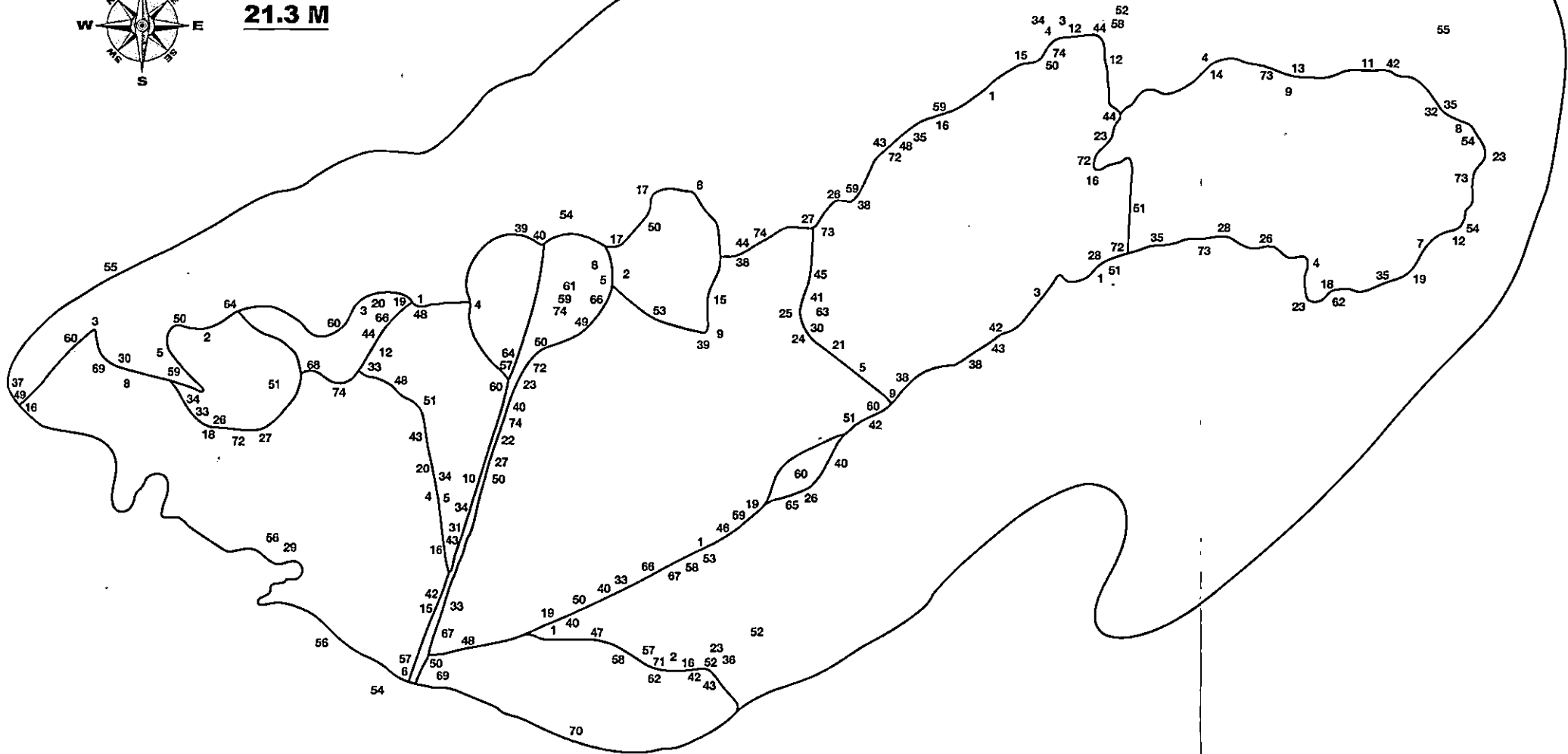
2.7 *ป่าดงดิบเขา (Hill Evergreen Forest)* ส่วนใหญ่อยู่บนเขาสูงเกินกว่า 1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเล ในบริเวณที่มีสภาพภูมิอากาศหนาวเย็น อุณหภูมิต่ำกว่า 20°C ปริมาณน้ำฝนอยู่ในช่วง 1,000-2,000 มิลลิเมตรต่อปี และมีความชื้นสูง พรรณไม้เด่นในป่าชนิดนี้ ได้แก่ ไม้ในวงศ์ก่อ (Fagaceae) เช่น ก่อสีเสียด ก่อพะ ก่อเดือย ก่อแป้น ก่อเลือด ก่อนก นอกจากนี้ยังพบ สนสามพันปี พญาเมฆามป้อม ขุนไม้ มณฑาป่า ทะโล้ ยมหอม กำลั้งเสือโคร่ง สนแฝง อบเชย กำยาน มะขามป้อมดง เป็นต้น ในป่าชนิดนี้บางที่ก็มี สนเขา ขึ้นปะปนอยู่ด้วย ไม้พื้นล่าง ได้แก่ เฟิร์น กล้วยไม้ดิน มอสต่างๆ ในบางแห่งก็มีต้นกุหลาบป่าขึ้นอยู่ด้วย

แผนที่สวนป่า มจร. วิทยาเขตราชบุรี

21.3 M

56

1. กระแจะ	9. เกิดแดง	17. คนทา	25. ช้องแมว	33. เต็ง	41. บิ๊บ	49. มะขาม	57. ยอเตียน	65. สังวาลพระอินทร์	73. เหมือดจี้
2. กระโดน	10. เกิดดปลาช่อน	18. คอแห้ง	26. แดง	34. เต็งหนาม	42. ปุ่มเป้ง	50. มะค่าแต้	58. ยอป่า	66. ส้านใหญ่	74. เหียง
3. กระพุ่มเนิน	11. ขมิ้นต้น	19. คำมอกหลวง	27. ตริชะวา	35. นมแมวป่า	43. พลวง	51. มะเค็ด	59. รักใหญ่	67. สาบเสือ	
4. กระมอข	12. ขาวัว	20. คำรอก	28. ตะขบป่า	36. น้ำใจใคร่	44. พะยอม	52. มะม่วงหัวแมงวัน	60. รั้ง	68. สารภีดอกใหญ่	
5. กล้วยเต่าผลเหลือง	13. ขางครึ่ง	21. เคด	29. ตะขบฝรั่ง	37. บานไม่รู้โรยป่า	45. มะกล่ำตาหนู	53. มะสัง	61. ราชพฤกษ์	69. เสี้ยวป่า	
6. กะทกรก	14. ช้าวสารป่า	22. แคลทราย	30. ตะคร้อ	38. ปรงเหลี่ยม	46. มะกอกเกลื่อน	54. ไม้ไขปลาค	62. เล็บเหยี่ยว	70. แสมสาร	
7. กาลามปึก	15. ชี่คุ่น	23. จิวป่า	31. ตานครอบ	39. ปอแก่นเทา	47. มะกา	55. โมกเครือ	63. ส้มกบ	71. หนุ่ป่าปิด	
8. กุ๊ก	16. ไซ่น่า	24. แจง	32. ตัวเกลี้ยง	40. ปอเต่าไห้	48. มะเกลือเลือด	56. โมกมัน	64. สะดาอินเตี้ย	72. หมี่หมื่น	

พรรณไม้ป่าเต็งรัง

ในจังหวัดราชบุรี

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Ochna integerrima* (Lour.) Merr.

ชื่อวงศ์ OCHNACEAE

ชื่อท้องถิ่น กระแจะ (ระนอง) กำลิ่งข้างสาร (ภาคกลาง) ขมันพระตัน (จันทบุรี) คว (กะเหรี่ยง นครสวรรค์) แง่ง (บุรีรัมย์) ข้างนาว ดานนกกรด (นครราชสีมา) ข้างโน้ม ข้างโหม (ระยอง) ดาชีบ่าง (กะเหรี่ยง เชียงใหม่) ตาลเหลือง (ภาคเหนือ) ฟีน (ราชบุรี) โวโร (กะเหรี่ยง กาญจนบุรี)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้พุ่มกึ่งไม้ต้นผลัดใบขนาดเล็ก สูง 3-8 ม. เรือนยอดรูปไข่

ลำต้น ลำต้นคดงอ กิ่งก้านแผ่กว้าง เปลือกนอกสีเทาปนน้ำตาล เป็นคอร์กหนา แตกแบบสี่เหลี่ยม

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่กลับ แผ่นใบรูปขอบขนานหรือรูปหอกกลับ กว้าง 4-7 ซม. ยาว 8-18 ซม. โคนใบมน ปลายใบแหลม ขอบใบจักฟันเลื่อยถี่ ท้องใบและหลังใบเกลี้ยง เส้นแขนงใบ 7-18 คู่ ก้านใบยาว ประมาณ 0.3-1 ซม.

ดอก ดอกช่อกระจจะ ออกตามกิ่งและปลายกิ่งที่ไม่มีใบ ดอกย่อยเมื่อบานเต็มที่กว้าง 3.5-5 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอกสีเหลืองสด 5-6 กลีบ เกสรเพศผู้จำนวนมาก ก้านชูอับเรณูสีเหลืองติดที่ฐานอับเรณู อับเรณูสีเหลืองทอง เกสรเพศเมีย 1 อัน ยอดเกสรเพศเมียคล้ายจาน

ผล ผลสดเมล็ดเดี่ยว ทรงขอบขนานปลายมน สีดำ กว้าง 6-8 มม. ยาว 7-11 มม. เมล็ดสีดำรูปไข่ กลีบเลี้ยงสีแดงติดอยู่ มีจำนวน 5 ผลใน 1 ดอก

การใช้ประโยชน์

ต้น ปลูกเป็นไม้ประดับ

เปลือกต้น ใช้ปรุงยาเจริญอาหาร ช่วยย่อย

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Careya sphaerica* Roxb.

ชื่อวงศ์ BARRINGTONIACEAE

ชื่อท้องถิ่น กระโดน (ภาคกลาง ภาคใต้) กะนอน (เขมร) ขุย (กะเหรี่ยง กาญจนบุรี) แขงจีแหน (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน) เส้เจ๊ะอะบะ ปุย (ภาคเหนือ ภาคใต้) ปุยกระโดน (ภาคใต้) ปุยขาว ผ้าฮาด (ภาคเหนือ) พุย (ละว้า เชียงใหม่) หูกวาง (จันทบุรี)

ลักษณะถิ่นฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดกลาง สูง 8-20 ม. เรือนยอดเป็นพุ่มกลมแน่นทึบ

ลำต้น เปลือกนอกสีน้ำตาลเทาหรือเทาเข้ม แตกเป็นสะเก็ดและหลุดล่อนเป็นแผ่น

ใบ ใบเดี่ยว เรียงเวียนออกตามปลายกิ่ง แผ่นใบบางรูปไข่กลับ กว้าง 8-14 ซม. ยาว 15-30 ซม. โคนใบแหลมหรือรูปลิ้ม ปลายใบมน ขอบใบหยักมน หลังใบและท้องใบเกลี้ยง เส้นแขนงใบ 9-15 คู่ ก้านใบยาว 0.3-2.5 ซม. ใบแก่ก่อนร่วงสีแดง

ดอก ดอกช่อกระจະ ช่อดอกยาว 2-8 ซม. ดอกย่อยรูปประซัง ปลายกลมหนา กว้าง 5-6 ซม. กลีบเลี้ยง 4 กลีบ กลีบดอกสีเขียวอ่อนหรือเหลือง 4 กลีบ หลุดร่วงง่าย เกสรเพศผู้สีแดงหรือสีชมพูปลายสีเหลืองอ่อน จำนวนมาก ยาวเป็น 2 เท่าของกลีบดอก มี 3 ชั้น ชั้นนอกสุดไม่มีอับเรณู ชั้นกลางมีอับเรณู ชั้นในสั้น โค้งเข้าตรงกลาง ไม่มีอับเรณูรวม 3 ชั้น เชื่อมกันที่ฐานเป็นวง และจะหลุดร่วงพร้อมกัน รังไข่ใต้วงกลีบ ก้านดอกย่อยสั้น

ผล ผลสดมีหลายเมล็ด ทรงกลมหรือรูปไข่ ผลสีเขียว เมื่อสุกสีน้ำตาล เส้นผ่านศูนย์กลาง 5-7 ซม. ผลอ่อนมีก้านเกสรเพศเมียและกลีบเลี้ยงติดอยู่ และก้านเกสรเพศเมียจะหลุดร่วงไปเมื่อผลแก่ เปลือกหนา เมล็ดขนาดประมาณ 1.2 ซม.

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ ใช้ในการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน เช่น เสา กระดาน ราว ดง อกไก่ เครื่องเรือน เรือมาด พาย แจว ฟานท้าย และรางปืน ครก สาก กระเดื่อง ตัวเกวียนและเพลลา ถ้าอาบน้ำยาโดยถูกต้องแล้วใช้เป็นหมอนรองรางรถไฟได้ดี

เปลือกลำต้น ทำเชือก ทำหมันยาแนวเรือ ทำเบาะรองหลัง ข้างและทำกระดาดสีน้ำตาล

ใบอ่อนและผล รับประทานได้ เป็นผักสดจิ้มกับน้ำพริก

ดอกอ่อน เป็นผักจิ้มกับน้ำพริก หรือนำมาแกง

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Mitragyna rotundifolia* (Roxb.) Kuntze

ชื่อวงศ์ RUBIACEAE

ชื่อท้องถิ่น กระท่อมเนิน (ราชบุรี) แก่นเหลือง (ภาคเหนือ)
กระท่อมหมู กระท่อมขี้หมู ท่อมหมู (สุราษฎร์ธานี) กว้าวตุ้ม ตุ่มกว้าว (ภาคเหนือ) ทุ้มขี้หมู (ภาคใต้)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดเล็กถึงขนาดกลาง สูง 10-20 ม.

ลำต้น ลำต้นเปลาตรง เรือนยอดรูปไข่ ค่อนข้างโปร่ง เปลือกนอกสีเทาอ่อน น้ำตาลหรือน้ำตาลอ่อน ค่อนข้างเรียบหรือแตกเป็นสะเก็ดบ้าง ทำให้เปลือกเป็นรอยเว้าตื้น เมื่อเปลือกนอกหลุดไป

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก แผ่นใบรูปไข่หรือรูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง 10-20 ซม. ยาว 14-25 ซม. โคนใบรูปหัวใจ ปลายใบมน ขอบใบเป็นคลื่นถึงเรียบ หลังใบเกลี้ยงหรือมีขนประปราย ท้องใบมีขนสีเงินและมีต่อมระหว่างชอกของเส้นใบ ใบอ่อนสีน้ำตาลแดง มีเส้นแขนงใบ 8-11 คู่ ก้านใบยาว 1.5-6 ซม. หูใบสีเขียวอ่อนถึงแดง รูปกลมมนมีสันเล็กน้อยอยู่ระหว่างก้านใบ 1 คู่

ดอก ดอกช่อซี่ร่มประกอบ เป็นช่อกระจุกแน่นทรงกลมที่ปลายกิ่ง กว้าง 1.5-2.5 ซม. แต่ละช่อมีใบประดับ 1 คู่ ดอกย่อย ขนาด 0.6 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก ขนาดเล็กกว่า 1 มม. กลีบดอกสีเหลืองอ่อน 5 กลีบ โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายกลีบดอกแยกเป็น 5 แฉกเช่นกัน ปากหลอดมีขนหนาแน่น เกสรเพศผู้ 5 อัน ไม่มีก้านชู ติดอยู่กับปากหลอดด้านใน ระหว่างปลายกลีบดอก ปลายเกสรจะโผล่พ้นปากหลอดเล็กน้อย ก้านเกสรเพศเมียยาวกว่าหลอดกลีบดอก หมอนรองดอกขนาดใหญ่และโค้งงอตรงกลาง

ผล ผลแห้งแตก เป็นกลุ่มกลมกว้าง 1-1.6 ซม. ผลย่อยรูปกรวยหรือมนรี สีน้ำตาล เปลือกผลแข็ง ผิวของผลไม่เชื่อมติดกัน มีสันนูนเล็กน้อยแก่จัดแตกได้เป็น 2 ซีก เมล็ดมีปีกโดยรอบ

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ สีเหลืองหรือสีน้ำตาลอ่อน ใช้ในการก่อสร้าง เช่น ทำไม้พื้น เรือขุด ลังใส่ของ หีบบุหรี เครื่องกลึง แกะสลัก ไม้บรรทัด ตามปากกา เครื่องเล่น พานท้ายและรางปืน กระสวยทอผ้า หีบใส่ของ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Gardenia obtusifolia* Roxb. ex Kurz

ชื่อวงศ์ RUBIACEAE

ชื่อท้องถิ่น กระบอบ (สุโขทัย) กระมอบ (ราชบุรี) ไข่นา (กาญจนบุรี) คมขวาน พญาผ้าดำ พุดนา (ภาคกลาง) คำมอกน้อย (เชียงใหม่) ฝรั่งโคก (ปราจีนบุรี) มอก (นครราชสีมา) สีดาโคก (หนองคาย)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้พุ่มกึ่งไม้ต้นผลัดใบขนาดเล็ก สูง 3-12 ม.

ลำต้น เรือนยอดโปร่ง เปลือกนอกสีเทา มีร่องลึกลักษณะคล้ายข้อรอบลำต้น หรือแตกเป็นสะเก็ด

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉากบริเวณปลายกิ่ง แผ่นใบรูปขอบขนานแกมไข่กลับหรือรูปไข่กลับ กว้าง 3-6 ซม. ยาว 6-14 ซม. โคนใบรูปลิ้ม ปลายใบมนมีติ่งแหลม ขอบใบเรียบ หลังใบและท้องใบมีขนหยวนกระจายทั้ง 2 ด้าน เส้นแขนงใบ 8-10 คู่ ก้านใบสั้นมาก หูใบเชื่อมกันเป็นแผ่นรอบก้านอยู่ปลายกิ่ง มียางเหนียวสีเหลือง

ดอก ดอกเดี่ยว ออกที่ปลายกิ่ง รูปดอกเข็มมีกลิ่นหอม เมื่อบานเต็มที่กว้าง 5-7 ซม. กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อน 5 กลีบ กลีบดอกสีขาวนวลแล้วเปลี่ยนเป็นสีเหลือง 5 กลีบ โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปกรวย ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก การเรียงกลีบดอกเป็นแบบบิดเวียน เกสรเพศผู้ 5 อัน ยอดเกสรเพศเมียโผล่พ้นหลอดกลีบดอกเล็กน้อย

ผล ผลสดมีเนื้อหลายเมล็ด ทรงรีแกมขอบขนาน สีน้ำตาลแกมเขียว กว้าง 1.2-2.5 ซม. ยาว 2.7-4.5 ซม. เปลือกแข็ง ปลายผลมีกลีบเลี้ยงติดอยู่ 5 กลีบ

การใช้ประโยชน์

ลำต้น ย่างไฟต้มน้ำดื่ม ทำให้เจริญอาหาร

ผลสุก รับประทานเป็นผล ให้รสฝาดอมเปรี้ยว

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Polyalthia debilis* Finet et Gagnep.

ชื่อวงศ์ ANNONACEAE

ชื่อท้องถิ่น กล้วยตับเต่า (ราชบุรี)

ลักษณะสัณฐาน

ลำย ไม้พุ่มขนาดเล็ก สูงประมาณ 1 ม.

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปขอบขนานแกมรี กว้าง 3-4 ซม. ยาว 5-7 ซม. โคนใบและปลายใบมน ขอบใบเรียบ หลังใบเกลี้ยง ท้องใบมีขน เส้นแขนงใบ 7-10 คู่ ก้านใบยาว 2-5 มม.

ดอก ดอกเดี่ยว ออกตามซอกใบ มีขนาดเล็ก กลีบเลี้ยง 3 กลีบ รูปสามเหลี่ยมกลายๆ กลีบดอกสีเหลืองอ่อน 6 กลีบ เรียงสลับกัน 2 ชั้น ชั้นละ 3 กลีบ รูปไข่หรือรูปไข่แกมรูปหอก เกสรเพศผู้จำนวนมาก อยู่เป็นกลุ่มบนแกนกลางดอก เกสรเพศเมีย 4 อัน อยู่ที่ปลายของแกนกลางดอก ก้านดอกสั้น

ผล ผลสุกมีหลายเมล็ดออกเป็นกลุ่มอยู่บนแกนตุ้มกลม รูปทรงกระบอกคอดระหว่างเมล็ด ผลดิบสีเขียว เมื่อสุกมีสีเหลือง กว้างประมาณ 1.5 ซม. ยาวประมาณ 3 ซม. เปลือกมีขนสั้นอ่อนนุ่ม ปลายเรียวแหลม มี 2-3 เมล็ด

การใช้ประโยชน์

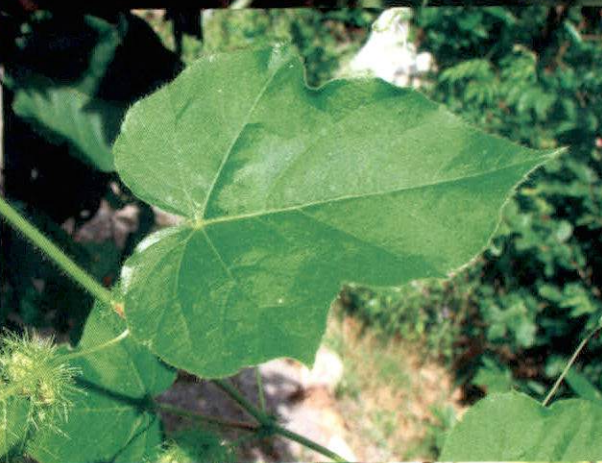
ผลสุก รสหวานรับประทานเป็นไม้ผลพื้นบ้าน

ราก ต้มน้ำดื่มเป็นยารักษาโรคกระเพาะ

รากหรือต้น ต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง

ทั้งต้น ปลูกเป็นไม้ประดับ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Passiflora foetida* L.

ชื่อวงศ์ PASSIFLORACEAE

ชื่อท้องถิ่น กะทกรก รก (ภาคกลาง) กระโปรงทอง (ภาคใต้) เครือขนดาช้าง (ศรีสะเกษ) ต่าสิ่งฝรั่ง (ชลบุรี) เกาเงาะ เกาสิ่งโต (ชัยนาท) ผักขี้หีด (เลย) ผักแค้นฝรั่ง (ภาคเหนือ) เยี่ยวว้าว (อุตรธานี) ละพูบามี (มลายู นราธิวาส ปัตตานี) หญ้าถลนบาด (พิษณุโลก อุตรดิตถ์) หญ้ารูกข้าง (พังงา)

ลักษณะสีถิ่นฐาน

วิสัย ไม้เถาวัลย์ล้มลุก มีมือเกาะ ลำต้นสีเขียวมีขนเหนียวสั้นๆ ปกคลุมโดยเฉพาะบริเวณยอดอ่อน

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่กว้างหรือรูปหัวใจ กว้าง 6-8 ซม. ยาว 7-11 ซม. โคนใบเว้าแบบรูปหัวใจ ปลายใบแหลม ขอบใบเว้าเป็น 3 แฉก หลังใบและท้องใบมีขนปกคลุม เส้นแขนงใบ 7-9 คู่ ก้านใบยาว 0.5-2 ซม. มีขนปกคลุม

ดอก ดอกเดี่ยวหรือช่อกระจุก ออกตามซอกใบ กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกัน รูปไข่หรือรูปรี ปลายแหลม กว้าง 3-4 ซม. ยาว 2-3 ซม. กลีบดอกสีขาว 5 กลีบแยกกัน แต่ละกลีบ กว้าง 1 ซม. ยาว 2.5 ซม. มีชั้นพิเศษของดอกซึ่งอยู่ระหว่างชั้นกลีบดอกและชั้นเกสรเพศผู้ เป็นริ้วขนเล็ก ๆ สีขาวแกมม่วง เกสรเพศผู้ 5 อัน ฐานเชื่อมติดกัน อับเรณูคว่ำลง สีเหลือง เกสรเพศเมีย 1 อัน รังไข่เหนือวงกลีบ มีก้านชูรังไข่ ก้านเกสรเพศเมียแยกเป็น 3 แฉก ยอดเกสรรูปกระบอง พลาเซนตาเรียงตามแนวตะเข็บ ก้านดอกยาว 1-2 ซม. มีขนปกคลุม มีใบประดับ 3 ใบ เปลี่ยนแปลงเป็นขนสีเขียวแตกแขนงมาก ยาว 2-3 ซม.

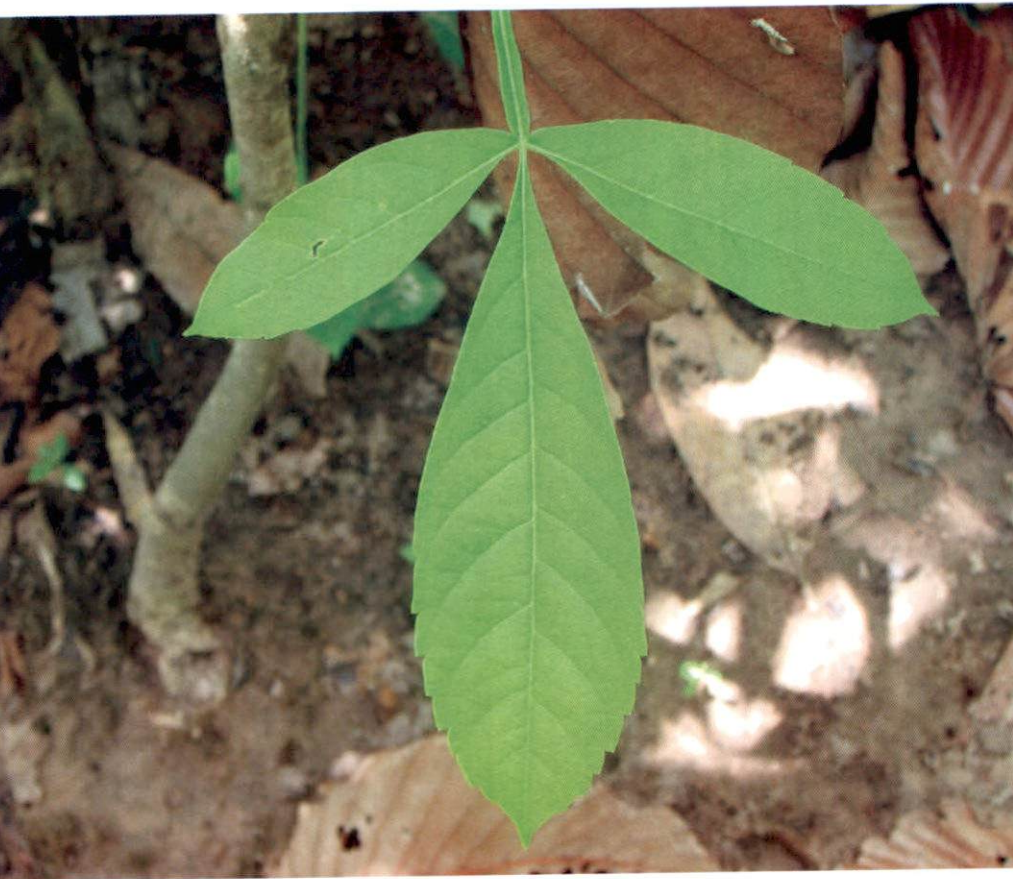
ผล ผลมีเนื้อหลายเมล็ด ลักษณะค่อนข้างกลม ผลดิบสีเขียว เมื่อแก่จัดสีเหลือง เส้นผ่านศูนย์กลาง 1.5-2 ซม. มีใบประดับหุ้มเมล็ดจำนวนมาก

การใช้ประโยชน์

ยอดอ่อนและผลอ่อน ลวกหรือต้มรับประทานเป็นผักกับอาหารประเภทลาบ แจ่ว น้ำพริก หรือปรุงแกงส้ม

ผลสุก เนื้อหุ้มเมล็ดภายในผลรสหวานอมเปรี้ยวรับประทานเป็นไม้ผลพื้นบ้าน

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Vitex peduncularis* Wall. ex Schauer

ชื่อวงศ์ VITICACEAE

ชื่อท้องถิ่น กาจับหลัก กาสามปีก (ภาคกลาง เชียงใหม่) กาสามชิก ดีนกา (ภาคกลาง) แคด็นนาก (กาญจนบุรี) ดีนนาก สมอตีนเป็ด สมอหวอง (ชลบุรี) ดีนนากผู้ มะยาง ห้าชั้น (เชียงใหม่) ปะถังมิ เปอตอเหมะ (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดกลางถึงขนาดใหญ่

ลำต้น สูง 10-25 ม. เปลือกนอกสีน้ำตาลอมเหลืองหรือสีเทาเข้ม เรียบหรือแตกแบบรอยไถ เปลือกในเมื่อถากตอนแรกจะมีสีเหลือง แต่ถ้าทิ้งไว้นานจะมีสีเข้มขึ้นเป็นสีเขียวขี้ม้า หรือสีน้ำตาลดำ

ใบ ใบประกอบมีสามใบ เป็นรูปนิ้วมือ เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก แผ่นใบรูปรีหรือรูปใบหอก กว้าง 2.5-4 ซม. ยาว 8-11 ซม. โคนใบเบี้ยว ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบหรือเป็นคลื่นเล็กน้อย หลังใบและท้องใบเกลี้ยง มีเส้นแขนงใบ 9-11 คู่ ใบอ่อนก้านใบมีสีน้ำตาลแดง และแผ่กว้างออกเป็นปีก

ดอก ดอกช่อกระจุกช้อนประกอบ ออกตามซอกใบหรือปลายกิ่ง เมื่อบานมีเส้นผ่านศูนย์กลางขนาด 0.3-0.5 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายกลีบหยักเล็กน้อยเป็น 5 แฉก สีน้ำตาลอมเขียว กลีบดอกมี 5 กลีบ โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉกไม่เท่ากัน ปลายกลีบใหญ่จะมีสีเหลือง ส่วนโคนกลีบและกลีบอื่นจะมีสีขาว

ผล ผลสดเมล็ดเดี่ยวหรือ 2-3 เมล็ด ค่อนข้างกลม เมื่อแก่สีม่วงดำ เส้นผ่านศูนย์กลาง 0.3-0.5 ซม.

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ ใช้ในการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน เสา คาน เครื่องใช้ต่างๆ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Lannea coromandelica* (Houtt.) Merr.

ชื่อวงศ์ ANACARDIACEAE

ชื่อท้องถิ่น กอกกัน กุก อ้อยข้าง (ภาคเหนือ) ข้างโน้ม (ตราด)
 ซาเกะ (สุราษฎร์ธานี) ตะคร้ำ (กาญจนบุรี ราชบุรี) ปี่เขียง เสโทก็
 (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน) แม่หยูว้าย (กะเหรี่ยง กาญจนบุรี) เสงส์ลุได้
 (กะเหรี่ยง เชียงใหม่) หวิด (เชียงใหม่)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดกลาง สูง 6-15 ม. เรือนยอดโปร่ง

ลำต้น เปลือกนอกมีสีครีมหรือน้ำตาลเทา แตกแบบสี่เหลี่ยม
 เปลือกในสีน้ำตาลแดง

ใบ ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับ ยาว 30-50
 ซม. ใบย่อยเรียงตรงข้าม แผ่นใบบางรูปรีแคบแกมรูปหอก 3-6 คู่ กว้าง 3-
 6 ซม. ยาว 6-15 ซม. โคนใบมนหรือเบี้ยวเล็กน้อย ปลายใบแหลม ขอบ
 ใบเรียบ ขอบใบอ่อนมีขนปกคลุม ใบแก่ผิวเกลี้ยง มีเส้นแขนงใบ 7-11 คู่
 เส้นใบย่อยเลือนราง ก้านใบย่อยยาว 0.5 ซม. ก้านใบย่อยของใบปลาย
 เรียวบางยาว 2-3 ซม.

ดอก ดอกช่อกระจະ ช่อดอกยาว 12-30 ซม. ก้านช่อดอกมีขน
 เล็กๆ ดอกย่อยเมื่อบานเต็มที่กว้าง 0.6-0.8 มม. กลีบเลี้ยง 4-6 กลีบมีขน
 ปกคลุม กลีบดอกสีเหลืองอ่อนหรือเขียวออกม่วง 4-5 กลีบซ้อนกัน ไม่มี
 ขน เกสรเพศผู้ 8-10 อัน ก้านชูเกสรเพศผู้ยาวกว่ากลีบดอกจัดเรียง
 ล้อมรอบหมอนรองดอกรูปวงแหวนมีร่องเว้าตรงกลาง รังไข่สีแดงสด ก้าน
 เกสรเพศเมียสั้นมีจำนวน 4 อัน ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่แยกกัน

ผล ผลกลุ่ม สีเขียว เมื่อแก่มีสีชมพูแล้วเปลี่ยนเป็นสีแดง
 ลักษณะค่อนข้างแบนตามความยาวเป็นรูปถั่วหรือรูปไตขนาด 1-1.2 ซม.
 เปลือกบาง ปลายมนมียอดเกสรเพศเมียติดอยู่ ชั้นหุ้มเมล็ดแข็ง มี 1 เมล็ด
การใช้ประโยชน์

ใบอ่อน ลวกเป็นผักรับประทานร่วมกับน้ำพริก รสจืด มัน

เปลือกกราก รับประทานสด รสหวาน ฝาดเล็กน้อย

ราก เก็บสะสมน้ำไว้จำนวนมาก น้ำในรากสามารถนำมา

ดื่มแก้กระหายได้

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Dalbergia dongnaiensis* Pierre
 ชื่อวงศ์ FABACEAE-PAPILIONOIDEAE
 ชื่อท้องถิ่น เกิดแดง (เชียงใหม่)

ลักษณะสักรฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดกลาง สูง 10-20 ม.

ลำต้น เปลือกนอกสีเทาเหลือง เปลือกในเมื่อถูกใหม่ๆ จะมีสีเหลือง ถ้าทิ้งไว้นานจะเป็นสีน้ำตาลแดง ค่อนข้างเรียบหรือแตกเป็นสะเก็ด

ใบ ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับ มีใบย่อย 7-13 ใบ เรียงสลับ แผ่นใบรูปขอบขนาน รูปรีหรือรูปไข่กว้าง กว้าง 2-3 ซม. ยาว 3-5 ซม. โคนใบมนหรือเบี้ยว ปลายใบมนหรือเว้ามน ขอบใบเรียบ หลังใบและท้องใบเกลี้ยง เส้นแขนงใบ 7-9 คู่ ก้านใบยาว 0.5-1 ซม.

ดอก ดอกช่อแยกแขนง รูปดอกถั่ว กลีบเลี้ยงสีม่วงอ่อน 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกัน ปลายกลีบดอกย่อยมีกลีบดอกแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกสีม่วงอ่อนก่อนร่วงเปลี่ยนเป็นสีเหลือง 5 กลีบ

ผล ผลเป็นฝัก ฝักแก่สีน้ำตาล ปลายแหลมกว้าง 1.8-2.5 ซม. ยาว 4-8 ซม. เมื่อแก่จะแห้งและไม่แตก มี 1-3 เมล็ด

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ สีน้ำตาลแดง ใช้ประโยชน์ในการทำเฟอร์นิเจอร์ต่างๆ ที่ต้องการความสวยงาม ด้ามเครื่องมือ รางรถ บูผนัง ลูกหีบ ส่วนต่างๆ ของเกวียน กระสวย ด้ามหอก คันธนู หน้าไม้ เครื่องกลึง แกะสลักพานท้าย และรางปืน ซอด้วง ซออู้ จะเข้ ขลุ่ย ลูกกระพาด กลอง โทน รำมะนา กรับ ซ้องวง ด้ามปากกา ไม้บรรทัด

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Phyllodium pulchellum* (L.) Desv.

ชื่อวงศ์ FABACEAE-PAPILIONOIDEAE

ชื่อท้องถิ่น เกล็ดปลาห่อ (บุรีรัมย์)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้พุ่ม ลำต้นตั้งตรง สูง 1.1-1.6 ม.

ใบ ใบประกอบ มี 3 ใบ เรียงสลับ แผ่นใบบนสุดรูปไข่ กว้าง 5.2-7.6 ซม. ยาว 9.6-14.5 ซม. โคนใบมน ปลายใบแหลม เส้นแขนงใบ 9-12 คู่ ก้านใบยาว 2.5-4.1 ซม. ใบย่อยด้านข้างรูปรีเบี้ยว ขนาดกว้าง 2.9-4.4 ซม. ยาว 4.6-7.1 ซม. โคนใบเบี้ยว ปลายใบแหลม ท้องใบมีขนปกคลุมหนาแน่นมากกว่าหลังใบ เส้นแขนงใบ 6-7 คู่ ก้านใบย่อยด้านข้างยาวประมาณ 1-2 มม. มีขนปกคลุมหนาแน่น

ดอก ดอกช่อกระจะออกตามปลายกิ่งและซอกใบ ช่อดอกยาว 27.9-34.7 ซม. กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อนออกเหลือง มีขนสั้นจำนวนมาก กลีบดอกรูปดอกถั่วสีขาวนวล อับเรณูสีเหลืองอ่อน ก้านเกสรเพศผู้สีขาวนวล เกสรเพศเมียและก้านเกสรมีสีขาวนวลออกเขียวอ่อน ใบประดับกลมคล้ายเกล็ดปลาประกบหุ้มไว้ 2 ใบ ใบประดับกว้าง 1.1-1.6 ซม. ยาว 1.5 -2.0 ซม. มีขนปกคลุมและมีเส้นใบ 3-4 คู่

ผล ผลเป็นฝักแบน สีเขียวแกมส้ม เมื่อแก่มีสีน้ำตาลแดง ยาว 1-1.5 ซม. กว้าง 0.3-0.4 ซม. แต่ละฝักมี 2-4 เมล็ด มีขนปกคลุมหนาแน่น

การใช้ประโยชน์

ทั้งต้น เป็นพืชอาหารสัตว์ เช่น โค กระบือ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Metadina trichotoma* (Zoll. ex Merr.) Bakh. F.

ชื่อวงศ์ RUBIACEAE

ชื่อท้องถิ่น ขมิ้น ขมิ้นต้น เคาะขมิ้น (ลำปาง) เข็มข้าง (นครศรีธรรมราช) เพล่าจ้งหัน (นครราชสีมา) ลังขาว (ระนอง) สะต่อง (กาญจนบุรี)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นไม่ผลัดใบ สูง 8-25 ม.

ลำต้น เปลือกนอกสีน้ำตาลหลุดลอกออกเล็กน้อย

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก แผ่นใบรูปไข่ กว้าง 8-24 ซม. ยาว 3-8 ซม. โคนใบมน ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ หลังใบและท้องใบเรียบไม่มีขนปกคลุม มีต่อมระหว่างซอกเส้นใบด้านล่าง เส้นแขนงใบ 8-10 คู่ ก้านใบ 1-3 ซม. หูใบยาว 0.2-0.4 มม. ตุ่มดาใบที่ปลายยอดรูปกรวยกว้าง ไม่แบนหรือเหนียว

ดอก ดอกช่อซี่ร่มประคบ เป็นช่อกระจุกแน่นที่ปลายกิ่ง กว้าง 1.5-2 ซม. ช่อดอกยาว 1.2-3 ซม. ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง 4-5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายกลีบแยกเป็น 4-5 แฉก ไม่เชื่อมติดกับดอกที่อยู่ข้างเคียง กลีบดอกสีขาว 4-5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปกรวย ปลายกลีบดอกแยกเป็น 4-5 แฉกเช่นกัน เกสรเพศผู้ไม่มีก้านชู ติดอยู่กับปากหลอดด้านใน ระหว่างปลายกลีบดอกปลายเกสรจะโผล่พ้นปากหลอดเล็กน้อย ก้านเกสรเพศเมียยาวกว่าหลอดกลีบดอก ยอดเกสรเพศเมียกลมหรือรูปกระบอก หมอกรองดอกไม้ชัดเจน

ผล ผลแห้งแก่แล้วแตกเป็นช่อกลมเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 ซม. รูปพีระมิด สีเขียวเมื่อแก่มีสีน้ำตาล แต่ละผลย่อยขนาด 0.2 ซม. เมล็ดแบน ปลายด้านหนึ่งแหลมไม่มีปีก

การใช้ประโยชน์

เปลือกต้น มีสารจำพวกอัลคาลอยด์ ชื่อ berberine (ช่วยลดไขมันในหลอดเลือด ช่วยเจริญอาหาร ฯลฯ) และ isotetrandrine (ช่วยให้กระดูกแข็งแรง)

เปลือกต้นและเปลือกราก ใช้แก้ไข้ดำอีแดง แก้ท้องเสีย ตาเจ็บ และเจริญอาหาร

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Haldina cordifolia* (Roxb.) Ridsdale

ชื่อวงศ์ RUBIACEAE

ชื่อท้องถิ่น กระทุ่มข้าวว (ตาก) กระทุ่มดง กระทุ่มแดง (กาญจนบุรี) ก้าว ข้าวว คว้าว (ภาคกลาง ภาคเหนือ) กาว (เลย) ขาว (อุบลราชธานี อุตรดิตถ์) ขะเฝ้า (จันทบุรี) จะวาว (เขมร สุรินทร์) ล่องเลาะ (นครราชสีมา) ดองแดงเหลือง ตะเพียนทอง (ลำปาง) ดองเหลือง ดานควาย ตุ่มควาย (เชียงใหม่) ตุ่มก้าว (ภาคเหนือ) วาว (สุราษฎร์ธานี) เฝ้า ตุ่มก้านแดง (เพชรบูรณ์)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดกลาง สูง 15-30 ม. เรือนยอดกลมและโปร่ง

ลำต้น ลำต้นเปลาตรง เปลือกนอกสีน้ำตาลถึงเทาเข้ม ผิวเรียบหรือแตกเป็นสะเก็ด เปลือกในสีชมพูอ่อนถึงน้ำตาลแดง

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก แผ่นใบรูปไข่มนกว้าง 6-16 ซม. ยาว 8-20 ซม. โคนใบเว้ารูปหัวใจ ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ ใบอ่อนและก้านใบสีชมพูแกมเขียว ใบแก่สีเขียว หลังใบและท้องใบมีขนนุ่ม เส้นแขนงใบ 5-9 คู่ ก้านใบเรียวยาวเล็ก 3-8 ซม. กิ่งก้านอ่อนเป็นสีเหลือง มีตุ่มดากกลมและแบน มีหูใบรูปช้อนเป็นสันที่ปลายกิ่ง 1 คู่ ยาว 1.2-1.8 ซม.

ดอก ดอกช่อซี่ร่มทรงกลม กว้าง 1.5-2.5 ซม. ช่อดอกยาว 3-7 ซม. ดอกย่อยมีกลิ่นหอมเล็กน้อย ขนาดเล็กกว่า 1 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกสีเหลืองอ่อนหรือออกชมพู 5 กลีบ โคนกลีบดอกเรียวยาวเล็กเชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปกรวย ปลายกลีบดอกแยกเป็น 5 แฉก ขนาดเกสรเพศผู้สั้นมาก เชื่อมติดกับปากหลอดด้านใน ระหว่างปลายกลีบดอก ปลายเกสรจะโผล่พ้นปากหลอดเล็กน้อย ก้านเกสรเพศเมียยาวกว่าหลอดกลีบดอก

ผล ผลแห้งแก่แล้วแตกเป็นกลุ่มกลมสีน้ำตาล ขนาด 0.3-0.4 ซม. ผลแห้งจะมีแกนแข็งๆ กั้นระหว่างเมล็ด ผลแตกจากปลายผลลงระหว่างแกนแข็ง เมล็ดขนาดเล็ก ปลายแข็งและมีปีกแคบ

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ สีเหลืองนวล ไม้ใช้ในการก่อสร้างภายใน เช่น พื้น ฝา กรอบประตู หน้าต่าง เครื่องเรือน บุผนัง ครก สาก กระต๋อง กระสวย หรือเครื่องกลึง และสลัก ถังไม้ เรือขุด ลังใส่ของ หีบบุหรี ไม้บรรทัด ด้ามปากกา พานท้ายและรางปืน ของเล่นสำหรับเด็ก ไม้บาง ไม้อัด

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Dunbaria bella* Prain
 ชื่อวงศ์ FABACEAE-PAPILIONOIDEAE
 ชื่อท้องถิ่น ขางครึ่ง (ลำพูน) ดอกครึ่ง (เชียงใหม่) เกาครึ่ง (เลย)
 ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้เถาเลื้อยหลายปี ลำต้นเลื้อยพัน

ลำต้น เป็นเถาเลื้อยพัน สีเขียวอมน้ำตาล ยาวประมาณ 3-5 ม. เส้นผ่านศูนย์กลางลำต้น 3-10 มม. มีขนละเอียดสีเทาถึงน้ำตาลแดงยาวประมาณ 1 มม. คลุมอยู่มาก

ใบ ใบประกอบ มี 3 ใบ เรียงสลับ แผ่นใบรูปขอบขนาน ใบกลางขนาดกว้าง 2-3 ซม. ยาว 6-9 ซม. โคนใบกลม ปลายใบมน ใบข้างขนาดกว้าง 1.5-2.5 ซม. ยาว 5-7 ซม. โคนใบเบี้ยว ปลายใบมน ขอบใบมีรอยหยักแบบขนครุย หลังใบและท้องใบมีขนปกคลุม เส้นแขนงใบ 4-5 คู่ ด้านหลังนูนขึ้นเป็นสันเล็กน้อย ก้านใบหลัก 1-3 ซม. ก้านใบย่อยยาวประมาณ 2 มม. มีขนปกคลุมหนาแน่น หูใบแหลม 0.5-1 มม.

ดอก ดอกช่อกระจະ ช่อดอกยาว 6.5-14.5 ซม. ออกบริเวณซอกใบ ดอกย่อยมีกลีบดอกรูปดอกถั่ว จำนวน 6-35 ดอกต่อช่อ เรียงสลับรอบแกนช่อดอก กลีบเลี้ยงสีเขียวอมม่วง 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกด้านนอกสีเขียวอมเหลือง ด้านในสีม่วงอมแดงเข้มมี 5 กลีบ

ผล ผลเป็นฝักยาวค่อนข้างแบน มีขนคลุม

การใช้ประโยชน์

ทั้งต้น เป็นพืชอาหารสัตว์ เช่น โค กระบือ

ใบอ่อนและดอก รับประทานเป็นผักสดร่วมกับน้ำพริก

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Pavetta tomentosa* Roxb. ex Sm. var. *tomentosa*

ชื่อวงศ์ RUBIACEAE

ชื่อท้องถิ่น ข้าวสารป่า เข็มแพะ (เชียงใหม่)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้พุ่มหรือไม้ต้นผลัดใบขนาดเล็ก สูง 3-5 ม. เรือนยอดเป็นพุ่มกลมโปร่ง

ลำต้น กิ่งอ่อนกลวง มีขนปกคลุมทั่วไป เปลือกนอกสีน้ำตาลเข้มปนดำ แตกเป็นสะเก็ด

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก เป็นกระจุกที่ปลายกิ่ง แผ่นใบบางนูน รูปรีหรือรูปไข่แกมขอบขนาน กว้าง 5-10 ซม. ยาว 9-20 ซม. โคนใบสอบ ปลายใบมนหรือแหลม ขอบใบเรียบ หลังใบและท้องใบมีขนปกคลุม เส้นแขนงใบ 9-14 คู่ ก้านใบยาว 1.5-3.5 ซม.

ดอก ดอกช่อซี่ร่มประคบ ออกเป็นช่อกลมที่ปลายกิ่ง ขนาด 10-15 ซม. ดอกย่อยมีจำนวนมาก เมื่อบานเต็มที่กว้าง 1.5-2.5 ซม. ยาว 3-5 ซม. กลิ่นหอมอ่อนๆ กลีบเลี้ยง 4 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายกลีบแยกเป็น 4 แฉก กลีบดอกสีขาว 4 กลีบ โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายกลีบดอกแยกเป็น 4 แฉก เกสรเพศผู้ 4 อัน สีเขียวติดอยู่กับปากหลอดด้านใน ระหว่างปลายกลีบดอก เกสรจะโผล่พ้นปากหลอดยาวประมาณ 3 ใน 4 ของปลายกลีบดอก เกสรเพศเมียยาวเป็น 2 เท่าของหลอดกลีบดอก

ผล ผลสดเนื้อหลายเมล็ด ทรงกลม สีเขียวเมื่อแก่สีดำ ขนาด 4-5 มม. มีขนปกคลุม มี 2 เมล็ด

การใช้ประโยชน์

ใบสด บดเป็นยาแก้ไข้

ทั้งต้น ปลูกเป็นไม้ประดับ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Helicteres angustifolia* L.

ชื่อวงศ์ STERCULIACEAE

ชื่อท้องถิ่น ขี้ตุน ปอขี้ไก่ ไผ่หมัด ปอเต่าไห้ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ป่าเตี้ยหมอง หญ้าทางอัน (ภาคเหนือ) เขากิน้อย (ภาคตะวันออก) ปอมัดโป (ภาคตะวันออกเฉียงใต้) ขี้อัน (ภาคตะวันตกเฉียงใต้) ย่าแย้ (ภาคใต้)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้พุ่ม ลำต้นมีขนปกคลุม สูงประมาณ 0.6-1.5 ม.

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปหอก กว้าง 2-3 ซม. ยาว 5-7 ซม. โคนใบมน ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ หลังใบเรียบ ท้องใบมีขน สากสีน้ำตาล มีเส้นแขนงใบ 5-8 เส้น

ดอก ดอกช่อกระจุก ออกตามซอกใบ ดอกย่อยเมื่อบานเต็มที่ กว้าง 1-1.5 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกสีขาวอมชมพูอ่อน 5 กลีบ โคนกลีบดอกเชื่อมติดกัน ปลายกลีบดอกแยกเป็น 5 แฉก เกสรเพศผู้ 10 อัน อับเรณูติดกันล้อมรอบ เกสรเพศเมีย

ผล ผลแห้งแก่แล้วแตก 5 พู มีขนาดเล็ก สีเขียวเมื่อแก่มีสีน้ำตาลแกมเหลืองและเมื่อแห้งจะมีสีน้ำตาล กว้าง 7-8 ซม. ยาว 12-15 ซม. มีขนปกคลุม

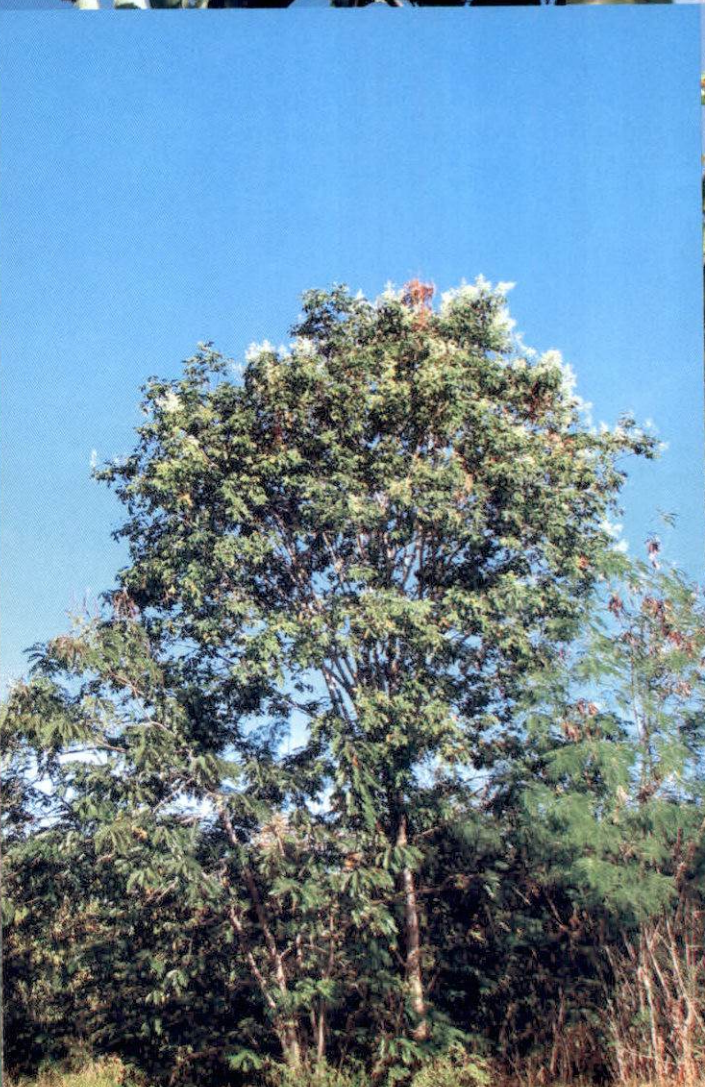
การใช้ประโยชน์

ใบ มีรสฝื่อนขม ต้มาพอกหรือทา แก้กางทูม สมานแผล

ราก มีรสฝื่อนขม ต้มดื่ม แก้หวัดแดด แก้ก้อนใน แก้บิด

เรื้อรัง

ทั้งต้น มีรสฝื่อนขม ต้มดื่มแก้หวัดแดด แก้ปวดท้อง แก้อาหารเป็นพิษ แก้ปวดเมื่อย เนื่องจากถูกความร้อน ความเย็น หรือแดด หรือลมมาก แก้ฝีประคำร้อย กัดเสมหะ สตรีมีครรภ์ไม่ควรรับประทาน เพราะอาจทำให้แท้งได้

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Zollingeria dongnaiensis* Pierre

ชื่อวงศ์ SAPINDACEAE

ชื่อท้องถิ่น ช้มอด (นครราชสีมา ขอนแก่น) ขึ้นนอน (ทั่วไป)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดกลาง สูง 25 ม. เรือนยอดรูปไข่หรือเป็นพุ่มกลมแต่โปร่ง

ลำต้น เปลือกนอกเรียบสีเทาดำ แตกเป็นสะเก็ดเล็ก มีรยางค์อากาศสีน้ำตาลทั่วกิ่งและลำต้น

ใบ ใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ เรียงเวียน มีใบย่อย 5-8 คู่ ใบย่อยเรียงกิ่งตรงข้าม แผ่นใบรูปรีหรือรูปขอบขนาน กว้าง 2-6.5 ซม. ยาว 5-16 ซม. โคนใบเบี้ยว ปลายใบมน ขอบใบเรียบ หลังใบเกลี้ยง ท้องใบมีขนสั้นนุ่ม เส้นแขนงใบ 7-9 คู่ ก้านใบย่อยยาว 1-3 มม.

ดอก ดอกช่อแยกแขนงกิ่งกระจุก ออกตามซอกใบค่อนไปทางปลายกิ่ง ยาว 10-20 ซม. ดอกย่อยมีจำนวนมาก เมื่อบานเต็มที่กว้าง 3-4 มม. กลิ่นหอมอ่อนๆ ประกอบด้วยกลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอก 5 กลีบ ดอกย่อยมีสีขาวหรือเหลือง

ผล ผลแห้งมีปีกยาว 3 ปีก สีเขียวเมื่อแก่สีน้ำตาลอ่อน เรียงตามความยาวเมล็ด กว้าง 1-2 ซม. ยาว 2-3 ซม. เมล็ดรูปไข่

การใช้ประโยชน์

เปลือกต้น หั่นบางๆ แขน้ำแล้วคนให้เกิดฟองขาว ใช้ซักผ้าได้

ผลแห้ง เป็นวัสดุในการทำดอกไม้แห้ง เพื่อใช้ในการประดับตกแต่ง

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Vitex glabrata* R. Br.

ชื่อวงศ์ VITICACEAE

ชื่อท้องถิ่น ชี้เห็น (อุบลราชธานี) ไผ่เนา (ทั่วไป) คมขวาน ฝรั่งโคก (ภาคกลาง) ปลู (เขมร สุรินทร์)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบ สูง 5-15 ม. เรือนยอดเป็นพุ่มทรงสูงถึงค่อนข้างกลม แตกกิ่งต่ำ

ลำต้น เปลือกนอกสีเทาแกมน้ำตาล ค่อนข้างเรียบหรือแตก ร่อนเป็นแผ่น ยอดอ่อนมีขนสีน้ำตาลแกมเหลือง เปลี่ยนเป็นสีดำเมื่อแห้ง

ใบ ใบประกอบแบบนิ้วมือ เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก ก้านช่อใบยาว 7-20 ซม. มีใบย่อย 3-5 ใบ แผ่นใบย่อยรูปไข่กลับ กว้าง 3-10 ซม. ยาว 9-22 ซม. ใบย่อยตรงปลายมีขนาดใหญ่กว่าใบอื่นและมีก้านใบย่อยยาวที่สุด โคนสอบแหลมหรือมน ปลายใบแหลมเป็นติ่ง ขอบใบเรียบ หลังใบเกลี้ยงสีเขียวเข้มเป็นมัน ท้องใบมีสีอ่อนกว่าหลังใบและมีขนสั้นๆ ประปราย เส้นแขนงใบ 9-20 คู่ ก้านใบย่อยยาว 1-7 ซม.

ดอก ดอกช่อกระจุกช่อประกอบ ออกตามซอกใบใกล้ปลายกิ่ง ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอกสีขาวถึงม่วงอ่อน 5 กลีบ เกสรเพศผู้ 4 อัน ยาว 2 อัน สั้น 2 อัน เกสรเพศเมียปลายแยกเป็น 2 แฉก

ผล ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปรีหรือรูปไข่ สีเขียวเมื่อแก่สีดำ กว้าง 1.5-2 ซม. ยาว 2.5-3 ซม. ฝักปิดขั้วผลกว้างประมาณหนึ่งในสี่ของผล ผลกลิ้งฉุน มี 1 เมล็ด

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ ใช้ทำฝา เครื่องเรือน เครื่องใช้และอุปกรณ์ต่างๆ

เปลือกต้น แก้บิด แก้เด็กถ่ายเป็นฟอง แก้โรคพยาธิในเด็ก แก้ไข้ แก้โรคเบาหวาน แก้ท้องเสีย

ผล เมื่อสุกมีรสหวานรับประทานเป็นไม้ผลพื้นบ้าน

เปลือกผล รักษาโรคเกล็ดกระดี่ขึ้นนัยน์ตา แก้ขาง แก้โรคกระเพาะหรือลำไส้อักเสบในทารก

ราก เป็นยาช่วยเจริญอาหาร

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Harrisonia perforata* (Blanco) Merr.

ชื่อวงศ์ SIMAROUBACEAE

ชื่อท้องถิ่น กะลันทา คนทา สีฟัน สีฟันคนตาย สีฟันคนทา (ภาคกลาง) จี้ จี้หนาม สีเตาะ หนามจี้ (ภาคเหนือ) ชี้ดำดา (เชียงใหม่) มีซี (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้พุ่มเนื้อแข็งมีหนามที่เลื้อยทอด

ลำต้น เก่าเกี่ยวขึ้นไป มีกิ่งก้านออกไม่เป็นระเบียบ

ใบ ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับ ขนาด 6-20 ซม. ใบย่อยออกตรงกันข้าม 3-5 คู่ ใบย่อยยาว 1.5-2 ซม. กว้าง 1-1.3 ซม. โคนใบรูปลิ้มหรือเบี้ยว ปลายใบมน ขอบใบหยัก ท้องใบเรียบหรือมีขนเล็กน้อย หลังใบเรียบ เส้นแขนงใบ 4-6 คู่ ก้านใบแผ่เป็นปีกแคบ ก้านใบย่อยสั้นกว่า 2 มม. ไม้มีหูใบ

ดอก ดอกช่อแยกแขนง ออกเป็นกระจุกตามง่ามใบใกล้ปลายกิ่ง ดอกย่อย ขนาด 1.5 ซม. กลีบเลี้ยงสีแดง 4-5 กลีบ กลีบดอกผิวด้านนอกสีแดงเข้ม ด้านในสีขาว 4-5 กลีบ ปลายแหลม เกสรเพศผู้ 8-10 อัน ติดที่ขอบของหมอนรองดอกที่เป็นรูปจาน ก้านชูเกสรเพศเมียยาว 5-8 มม. ยอดเกสรเพศเมียคล้ายจาน

ผล ผลสดมีหลายเมล็ด กลมเป็นพู่เล็กน้อย ขนาด 2-2.5 ซม. มีเมล็ด 3-5 เมล็ดแบนๆ

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ ทำเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องประมง และอุปกรณ์ต่างๆ

เปลือกต้น มีสารออกฤทธิ์ฆ่าเชื้อโรคมาลาเรีย

รากอ่อน ดมรับประทานแก้ท้องร่วงและบิด ลดความร้อนในร่างกาย กระทั่งพิษไข้ แก้อ่อนในกระหายน้ำ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Grewia lacei* Drumm. ex Craib

ชื่อวงศ์ TILIACEAE

ชื่อท้องถิ่น ข้าวตาก (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) คอห้ำ (ลำพูน) มะก้อแสม
หนาดนก หางนก (เชียงใหม่) หางหมาน้อย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้พุ่ม สูง 0.8-2 เมตร

ใบ ใบเดี่ยว แผ่นใบรูปหอกแคบ กว้าง 2-3.5 ซม. ยาว 12-20 ซม. โคนใบแหลมและเบี้ยว ปลายใบเรียวแหลม หลังใบและท้องใบมีขน ขอบใบเรียบ มีเส้นใบหลัก 3 ใบ เส้นแขนงใบ มี 7-11 คู่ ก้านใบยาว 2-5 มม. มีขนปกคลุม

ดอก ดอกช่อ ออกตามซอกใบ ยาว 1-2 ซม. ก้านช่อดอก 0-1 ซม. ก้านดอกย่อยยาว 2-5 มม. ดาดอกรูปไข่ กว้าง 2-3 มม. ยาว 4-6 มม. กลีบเลี้ยงเป็นเส้นรูปขอบขนาน กว้าง 1.5-2 มม. ยาว 4-8 มม. กลีบดอกรูปขอบขนาน กว้าง 1 มม. ยาวประมาณ 1.5 มม. มีขนปกคลุมด้านล่างทั้งสองด้านของกลีบดอก เกสรเพศผู้เกลี้ยง รังไข่รูปไข่มีขน กว้าง 2 มม. ยาว 3 มม.

ผล ผลสดมี 2-4 เมล็ด ทรงกลม มี 2-4 พู

การใช้ประโยชน์

ผลสุก เป็นอาหารของสัตว์ป่าจำพวกอีเห็น ชะมด

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Gardenia sootepensis* Hutch.

ชื่อวงศ์ RUBIACEAE

ชื่อท้องถิ่น ไชเนา (นครพนม) คำมอกข้าง คำมอกหลวง (ภาคเหนือ) ผ่าด้าม ยางมอกใหญ่ (นครราชสีมา) แผลงหอมไก่ หอมไก่ (ลำปาง)

ลักษณะพื้นฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดเล็กถึงขนาดกลาง สูง 8-15 ม. เรือนยอดโปร่ง

ลำต้น ลำต้นบิดงอ เปลือกนอกสีครีมอ่อนหรือเทา ค่อนข้างเรียบหรือหลุดลอกออกเป็นแผ่นบางๆ มีร่องลึกลักษณะคล้ายร่องรอบลำต้น

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก แผ่นใบรูปไข่ ไข่กลับหรือไข่กว้าง กว้าง 5-20 ซม. ยาว 10-30 ซม. โคนใบมน ปลายใบแหลม ขอบใบเป็นคลื่น ใบอ่อนสีเขียวอ่อนมีขนสีเงิน ใบแก่หลังใบสีเขียวเข้มเป็นมัน ท้องใบมีขนละเอียด เส้นแขนงใบ 19-28 คู่ ตรงและขนานกัน โค้งจรดกันที่ขอบใบ ก้านใบ 0.5-1 ซม. หูใบ 1-2.5 ซม. เชื่อมกันเป็นแผ่นรอบก้าน ร่วงหล่นง่ายทิ้งรอยแผลกลมๆ ตมตารูปกรวยกว้างมียางเหนียวสีเหลือง

ดอก ดอกเดี่ยว ขนาดใหญ่ มีกลิ่นหอม รูปดอกเข็ม ดอกบานเต็มที่กว้าง 6-10 ซม. กลีบเลี้ยงสีเขียว 5 กลีบ เป็นหลอด 1.2-2 ซม. ปลายเป็นพู่เล็กๆ ด้านหนึ่งแยกเล็ก ด้านนอกมีขนละเอียดเหนียวๆ กลีบดอกสีขาวหรือเหลืองอ่อนแล้วเปลี่ยนเป็นสีเหลืองทอง 5 กลีบ โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปทรงกระบอกแคบยาว 5-7 ซม. ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก การเรียงกลีบดอกเป็นแบบบิดเวียน และบิดเป็นเกลียวในดอกตูม เกสรเพศผู้ 5 อัน ไม่มีก้านชูเรียงสลับกับกลีบดอก บนปากหลอด ปลายเกสรเพศเมียรูปกระบอก โผล่พ้นหลอดกลีบดอกเล็กน้อย ก้านดอกยาว 1-1.5 ซม.

ผล ผลสดมีหลายเมล็ด รูปไข่ มีติ่งที่ปลายและสันตื้นๆ 5 สัน สีเขียวสดเมื่อแก่สีน้ำตาลเข้ม ขนาด 3-5 ซม. มีเนื้อและเมล็ดขนาดเล็กหลายเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ต้น ปลูกเพื่อให้ร่มเงา ดอกสีสวยงามและมีกลิ่นหอม

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Ellipanthus tomentosus* Kurz var. *tomentosus*

ชื่อวงศ์ CONNARACEAE

ชื่อท้องถิ่น กะโรงแดง หมาตายทากลาก (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) คำรอก (ชลบุรี) จันนกกด (นครราชสีมา) ช่างนำว (ราชบุรี นครราชสีมา) ประดงเลือด (สุโขทัย) ห่าฟาน (เชียงใหม่) อุ้นซี่ไก่ (ลำปาง) ดานกกดน้อย (สุรินทร์)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดเล็ก สูง 10-20 ม. เรือนยอดรูปไข่หรือแผ่เป็นพุ่มแคบ

ลำต้น เปลือกนอกสีน้ำตาลเข้ม แตกแบบรอยใยหรือสะเก็ด มีคอร์กหนา

ใบ ใบเดี่ยวเรียงสลับ แผ่นใบหนาคล้ายหนัง รูปใบหอกหรือรูปไข่กลับ กว้าง 3-9 ซม. ยาว 7-22 ซม. โคนใบมนหรือสอบ ปลายใบมนถึงเรียวแหลม ท้องใบและหลังใบมีขนละเอียดสีน้ำตาลปกคลุม ขอบใบเรียบ เส้นแขนงใบ 6-10 คู่ ก้านใบยาว 0.5-1 ซม. กิ่งก้านใบจะทอดลงปลายกระดกขึ้น

ดอก ดอกช่อกระจุก ออกบริเวณซอกใบ ดอกย่อยมีกลิ่นหอมคล้ายดอกพิกุล ขนาดกว้าง 5-8 มม. กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อน 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก ผิวด้านนอกมีขน กลีบดอกสีขาวหรือครีม 5 กลีบ มีขน ขนาดเป็น 2 เท่าของกลีบเลี้ยง เกสรเพศผู้ 5 อัน ก้านชูอับเรณูติดกลางอับเรณู และอยู่เหนือก้านเกสรเพศเมีย

ผล ผลแห้งแตก รูปไข่ ผิวมีขนละเอียดสีส้มถึงน้ำตาล กว้าง 1-1.5 ซม. ยาว 2.5-3 ซม. เมล็ดสีดำ มีเยื่อหุ้มสีแดงสดบริเวณหัวของเมล็ด

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ ใช้ตำรับยาแก้กระษัย

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Catunaregum spathulifolia* Tirveng.

ชื่อวงศ์ RUBIACEAE

ชื่อท้องถิ่น กะแทง (ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคเหนือ) เคด (เชียงใหม่) เคล็ด (ภาคกลาง กาญจนบุรี) เคล็ดทุ่ง (ภาคใต้) แทง (ภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงใต้) ระเวียง (เขมร นครราชสีมา ปราจีนบุรี) หนามเค็ด (จันทบุรี) หนามแทง (ภาคตะวันตกเฉียงใต้ ภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงใต้)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้พุ่มกึ่งไม้ต้นผลัดใบขนาดเล็ก สูง 4-8 ม. เรือนยอดแผ่กว้าง

ลำต้น เปลือกนอกสีน้ำตาลปนเทา แตกเป็นสะเก็ด มีหนามตามกิ่ง

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก แผ่นใบรูปไข่กลับ รูปรี กว้าง 1-2 ซม. ยาว 2-5.5 ซม. โคนใบสอบ ปลายใบมน ขอบใบเรียบ หลังใบและท้องใบเกลี้ยง ใบอ่อนมีขนประปรายทั้งสองด้าน หูใบรูปสามเหลี่ยมหลุดร่วงเร็ว เส้นแขนงใบ 6-7 คู่ ก้านใบยาว 0.3-0.5 ซม.

ดอก ดอกช่อกระจุก ออกที่ง่ามใบตอนปลายกิ่ง มีกลิ่นหอม ดอกบานเต็มที่กว้าง 0.8-1 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปประขัง ปลายกลีบแยกเป็น 8 แฉก กลีบดอกสีขาวและเปลี่ยนเป็นสีเหลืองอ่อน 5 กลีบ เกสรเพศผู้ 5 อัน สีเหลืองแกมน้ำตาล ไม่มีก้านชู ติดอยู่กับปากหลอดระหว่างปลายกลีบดอก เกสรเพศเมีย 1 อัน ยอดเกสรสีเขียวแยกเป็น 2 พู รังไข่ใต้วงกลีบ มี 2 ช่อง แต่ละช่องมีออวุลจำนวนมาก บนพลาเซนตาติดบนผนังกัน ไม่มีก้านดอก

ผล ผลสดมีเนื้อหลายเมล็ด ทรงกลมหรือไข่ ปลายผลมีกลีบเลี้ยงติดอยู่ สีเขียว เมื่อแก่สีน้ำตาลแดง มีขนสั้นสีน้ำตาลแดงปกคลุม กว้างประมาณ 3 ซม. ยาว 4-4.5 ซม. มีเมล็ดจำนวนมาก รูปร่างกลมแบน เล็กน้อย

การใช้ประโยชน์

ผลแก่ ทบพอแห้งใช้ซักผ้า ทำความสะอาดร่างกาย และสระผมได้ นอกจากนี้ยังใช้เมื่อปลาได้ด้วย

กิ่ง ทำสาก

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Stereospermum neuranthum* Kurz

ชื่อวงศ์ BIGNONIACEAE

ชื่อท้องถิ่น แคก้อง (เชียงใหม่) แคดง (เพชรบุรี) แคทราย (ทั่วไป) แคฝอย (ภาคเหนือ) แคหันแห่ (ลำปาง)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดเล็ก สูง 8-20 ม. เรือนยอดค่อนข้างทึบรูปไข่

ลำต้น เปลือกนอกเรียบสีน้ำตาลปนเทาอ่อน

ใบ ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก มีใบย่อย 2-3 คู่ ใบย่อยเรียงตรงข้าม แผ่นใบหนา รูปไข่แกมรูปรี กว้าง 5-13 ซม. ยาว 11-20 ซม. โคนใบมนและเบี้ยว ปลายใบแหลมมนหรือเว้ามน ขอบใบเรียบบริเวณปลายใบหยักเล็กน้อย หลังใบและท้องใบมีขนสาก เส้นแขนงใบ 5-8 คู่ ก้านใบยาวประมาณ 1 ซม.

ดอก ดอกช่อกระจุก ออกเป็นช่อเหนือรอยแผลใบตามกิ่งและปลายกิ่ง ยาว 5-14 ซม. ดอกย่อยบานเต็มที่กว้าง 2.5-3.5 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกสีขาวมีเส้นสีม่วง 5 กลีบ โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วยปากกว้าง ปลายกลีบดอกแยกเป็น 5 แฉก เกสรเพศผู้ 4 อัน ยาว 2 อัน สั้น 2 อัน

ผล ฝักแห้งแตก มีสันสี่เหลี่ยมตามยาว ผิวเกลี้ยง ฝักบิดเบี้ยวเล็กน้อย สีเขียวเมื่อแก่สีน้ำตาล ขนาดยาว 35-50 ซม. เมล็ดสีขาวมีปีก มีเมล็ดจำนวนมาก

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ สีน้ำตาลอ่อน ใช้ทำเสา กระดานพื้น ฝา คาน เกรียน

ดอก รับประทานเป็นผักลวก

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Bombax anceps* Pierre var. *anceps*

ชื่อวงศ์ BOMBACACEAE

ชื่อท้องถิ่น จิวป่า (ประจวบคีรีขันธ์ ภาคใต้) ไกร (เชียงใหม่) นุนป่า (ภาคกลาง) จิวป่าดอกขาว จิวดอกขาว ไกร (ภาคเหนือ)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบ สูง 30 ม. ลำต้นเปลาตรง เรือนยอดด้านบนจะแบน

ลำต้น ต้นอ่อนจะมีหนามจำนวนมาก ซึ่งจะลดลงเมื่อโตขึ้นแต่กิ่งก้านยังคงเดิม

ใบ ใบประกอบรูปฝ่ามือ เรียงเวียนสลับ มีใบย่อย 5-9 ใบ แผ่นใบรูปขอบขนานแกมรูปรี หรือรูปหอก ขนาดกว้าง 2-3 ซม. ยาว 7-12 ซม. โคนใบแหลม ปลายใบเรียวแหลม ขอบใบเรียบ หลังใบและท้องใบเกลี้ยง เส้นแขนงใบ 6-10 คู่ ก้านใบย่อย 0.5-1.8 ซม. ก้านใบยาว 10-17 ซม.

ดอก ดอกเดี่ยว หรือช่อกระจจะ 2-3 ดอก ออกตามกิ่งเหนือรอยแผลใบ ดอกบานกว้าง 6-10 ซม. กลีบเลี้ยงสีเขียวสด รูปถ้วยแข็ง กลีบดอกสีขาว 5 กลีบ มีขนละเอียดด้านนอก เกสรเพศผู้สีขาว 250-300 อัน แยกเป็น 5 กลุ่มและเชื่อมเป็นหลอด ก้านเกสรเพศเมียสีแดง ปลายแยกเป็น 5 แฉกซึ่งอยู่ชิดติดกัน ก้านดอกสั้น

ผล ผลแห้งแตกตามรอยประสาน สีเขียว เมื่อแก่สีน้ำตาล รูปกระสวยหรือทรงกระบอก กว้าง 3-6 ซม. ยาว 8-12 ซม. มีสันตื้นๆ 5 สัน เปลือกแข็ง เมล็ดสีดำจำนวนมาก ห่อหุ้มด้วยปุยฝ้ายสีขาว

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ สีขาว ไม่มีแก่น ใช้ทำเรือชุด หีบและสังใส่ของ ทำก้านและกลักไม้ขีด ไม้จิ้มฟัน และทำเยื่อกระดาษ

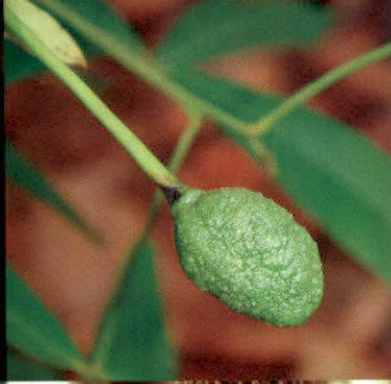
เปลือก ใช้ทำเชือก แก่ท้องเสีย บิด

ใบ ต้มน้ำเป็นผงทาแก้ฟกช้ำ

ดอก สดหรือแห้ง นำมาลวกหรือต้มรับประทานกับน้ำพริก เกสรเพศผู้ตากแห้งนำไปใส่น้ำยาขนมจีน อันเป็นที่รู้จักกันคือขนมจีนน้ำเงี้ยว

เมล็ด สกัดน้ำมันใช้ปรุงอาหาร ทำสบู่ รักษาโรคผิวหนัง

ราก บำรุงกำลัง

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Maerua siamensis* (Kurz) Pax

ชื่อวงศ์ CAPPARACEAE

ชื่อท้องถิ่น แกง (นครราชสีมา) แจง (ทั่วไป)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดเล็ก สูง 10-15 ม. เรือนยอดแผ่เตี้ย เป็นพุ่มที่โปร่ง

ลำต้น เปลือกนอกเรียบ สีเขียวเข้มเกือบดำหรือแตกเป็นเกล็ดเล็กๆ

ใบ ใบประกอบรูปฝ่ามือ มี 3 ใบย่อย เรียงเวียนสลับ ยาว 2-6.5 ซม. แผ่นใบรูปขอบขนานหรือรูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง 1.5-2.5 ซม. ยาว 3-13 ซม. โคนใบสอบแคบ ปลายใบตัดมีติ่งแหลม ขอบใบเรียบ หลังใบเป็นมันสีเขียวเข้มทึบ และท้องใบเทาขาว แผ่นใบหนาและเกลี้ยง เส้นแขนงใบ 8-11 คู่ ก้านใบย่อยยาว 1-2 มม.

ดอก ดอกเดี่ยวหรือช่อกระจุกตามกิ่งและปลายกิ่ง สีขาว ดอกบานเต็มที่กว้าง 1.5-2 ซม. กลีบเลี้ยง 4 กลีบ แยกกันเป็นอิสระหรือเชื่อมติดกันเป็นหลอดสั้น ไม่มีกลีบดอก เกสรเพศผู้ยาว 10-15 มม.

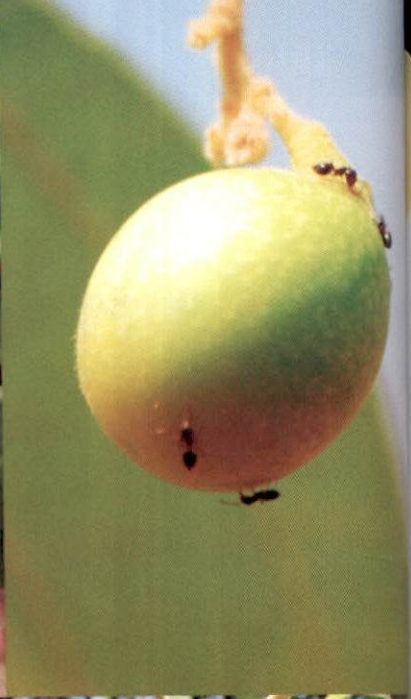
ผล ผลสดมีเนื้อหลายเมล็ด เมื่อสุกสีเหลือง ทรงกลมหรือบิดเบี้ยวเล็กน้อย เส้นผ่านศูนย์กลาง 2 ซม.

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ ใช้ทำฟืน และเผาเป็นถ่านทำดินปืน

ใบอ่อนและดอกอ่อน นำไปดองใส่น้ำเกลือรับประทานกับน้ำพริก

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Gmelina elliptica* Sm.

ชื่อวงศ์ VITICACEAE

ชื่อท้องถิ่น ขาวจี่ (ทั่วไป) คางแมง (ภาคกลาง ภาคใต้) จิงจาย (ภาคใต้) จิ้งจิว (ปัตตานี) ซ้อแมง (ลำปาง) ซ้องแมง (ภาคกลาง นครราชสีมา) ปะนางอ (มลายู ปัตตานี) ยางขนุน (สุราษฎร์ธานี) เล็บแมง (สระบุรี) ส้มแมง (ราชบุรี) ทางกระรอกแดง (ภาคกลาง)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้เถา เนื้อแข็ง สูง 2-6 ม.

ลำต้น เปลือกนอกเรียบสีน้ำตาลอ่อน ตามลำต้นมีหนามยาวใหญ่

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปรี โคนใบมน ปลายใบแหลม หลังใบและท้องใบมีขนครุยปกคลุม ขอบใบเรียบ

ดอก ดอกช่อเป็นช่อกระจุก ออกตามปลายยอด สีเหลือง กลีบดอก 4-5 กลีบ โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปกรวยคว่ำ เกสรเพศผู้สีเหลืองมี 4 อัน ใบประดับสีเขียวแกมเหลืองมีรอยประสีแดง

ผล ผลสดเมล็ดเดี่ยว หรือ 2-3 เมล็ดสีเขียวเมื่อสุกสีเหลือง ทรงกลมรี ผิวเรียบ

การใช้ประโยชน์

ลำต้น ใช้ทำอุปกรณ์เล็กๆ น้อยๆ และทำเป็นลูกประสัก

ใบ รับประทานเป็นยาถ่าย แก้บวม นำมาตำผสมดีปลี แก้ปวดศีรษะ แก้หวัด แก้ไข้ แก้ท้องอืด แก้ท้องเสีย แก้ท้องผูก แก้ท้องบวม และปวดฟัน

ราก มีรสเย็น แก้พิษฝีดาษใน แก้กระษัย แก้ร้อนภายใน เป็นยาขับพิษ

ลูก ตำกับกระเทียมและปูนทาตัว แก้โรคท้องมาน แก้ปวดปวดข้อ ปวดกล้ามเนื้อ ทาแก้แผลถูกน้ำกัด ทำเป็นยาใส่แผลเปื่อย นำมาเชื่อมรับประทานแก้วัณโรค แก้ไอ รากและใบ รักษาแผล

นำคั้นจากผลและใบสด ใช้ทายาหยอดหู แก้ปวดหู

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Gloriosa superba* L.

ชื่อวงศ์ COLCHICACEAE

ชื่อท้องถิ่น ก้ามปู (ชัยนาท) คมขวาน บ้องขวาน หัวขวาน (ชลบุรี) ดองดึง (ทั่วไป) ดาวดึงส์ วานก้ามปู (ภาคกลาง) พันมหา (นครราชสีมา) มะขาโก้ (ภาคเหนือ) หมอยหิยา (อุตรธานี)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย พืชล้มลุก ลำต้นเลื้อย ลำต้นใต้ดินแบบเหง้า

ลำต้น มีลำต้นเจริญจากข้อเหง้าใต้ดินเป็นลำต้นกลมสีเขียว แตกแขนงเล็กน้อย เกยพันขึ้นต้นพืชข้างเคียงด้วยมือเกาะที่ปลายใบ ต้นยาวถึง 3 ม. เส้นผ่านศูนย์กลางลำต้น 3-8 มม.

ใบ ใบเดี่ยว เรียงเวียนหรือเรียงรอบข้อ 1-3 ใบ แผ่นใบรูปหอกค่อนข้างยาว กว้าง 2-3 ซม. ยาว 7-15 ซม. โคนใบมนกว้างไม่มีก้านใบ ปลายใบเรียวแหลมและโค้งงอเป็นมือเกาะไม่แตกแขนง ปลายสุดของมือเกาะเป็นตุ่ม มือเกาะยาว 2-5 ซม. ขอบใบเรียบ แผ่นใบหนา เส้นใบขนานกับก้านใบ ก้านใบยาว 0.5-0.8 ซม.

ดอก ดอกเดี่ยว ขนาดใหญ่ ออกบริเวณซอกใบใกล้ยอด กลีบเลี้ยง 3 กลีบ กลีบดอกสีเหลืองแดง 6 กลีบ แยกเป็น 2 วง วงนอก 3 กลีบ วงใน 3 กลีบ รูปยาวรี กว้าง 5-8 มม. ยาว 4-7 ซม. ขอบกลีบเป็นคลื่นหยัก เกสรเพศผู้มี 6 อัน ก้านชูอับเรณูสีเขียวยาว 3-4 ซม. อับเรณูสีเหลือง ยาวขึ้นออกเป็นรัศมีตามแนวนอน เกสรเพศเมีย 1 อัน ปลายแยกเป็นแฉกเล็กๆ 3 แฉก ยาว 4-5 ซม. รังไข่เหนือวงกลีบมี 3 ห้อง ก้านดอกยาว 5-8 ซม.

ผล ผลแห้งแก่แล้วแตก 3 พู รูปกระสวยผิวมัน มีร่องตื้นๆ สีเขียวเมื่อแก่สีน้ำตาล ขนาดกว้าง 2-3 ซม. ยาว 4-8 ซม. เมล็ดสีแดงจำนวนมาก

การใช้ประโยชน์

ต้น ปลูกเป็นไม้ประดับที่สวยงามมาก

ลำต้นใต้ดิน (เหง้า) เป็นแหล่งผลิตสารโคชิซินเพื่อใช้ในการปรับปรุงพันธุ์พืชในหองปฏิบัติการ เหง้าเป็นพิษบริโภคอาจถึงตายได้

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Xylocarpa xylocarpa* (Roxb.) Taub. var. *kerrii*
(Craib & Hutch.) I.C.Nielsen

ชื่อวงศ์ FABACEAE-MIMOSOIDEAE

ชื่อท้องถิ่น ก້วยม (ชาวบน นครราชสีมา) ควาย (กะเหรี่ยง เชียงใหม่ กาญจนบุรี) ไค เพร์ (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน) จะลาน จาลาน (เงี้ยว แม่ฮ่องสอน) แดง (ทั่วไป) ตะก้อม (ของ จันทบุรี) ปราณ (ส่วย สุรินทร์) ไปรน์ (ศรีสะเกษ) ผ่าน (ละว้า เชียงใหม่) เพี้ย (กะเหรี่ยง ตาก) สะกอม (เขมร จันทบุรี)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูง 20-25 ม.

ลำต้น ลำต้นเปลาตรง กิ่งก้านลู่ลง เปลือกนอกสีน้ำตาลแดง เรียบหรือแตกเป็นสะเก็ด เปลือกในสีน้ำตาลแดง

ใบ ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น เรียงสลับ มีแกนกลาง 1 คู่ ยาว 10-30 ซม. แต่ละแกนกลางมีใบย่อย 3-7 คู่ เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปรีแกมขอบขนาน กว้าง 5-9 ซม. ยาว 7-16 ซม. ใบบนมีขนาดใหญ่ที่สุด โคนใบมน ปลายใบมนมีติ่งแหลม ขอบใบเรียบ หลังใบและท้องใบเกลี้ยง เส้นแขนงใบ 8-12 คู่ ก้านใบรวมยาว 4.5-7.5 ซม. บริเวณข้อต่อระหว่าง ก้านใบร่วมกับก้านใบย่อยจะมีต่อมกลมๆ

ดอก ดอกช่อซี่ร่ม 1-3 ช่อ ขนาด 1.5-2 ซม. ดอกย่อยมีกลีบหอม กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกสีเหลืองอ่อน 5 กลีบ กลีบยาว 3.5-4.5 มม. เกสรเพศผู้ 10 อัน ยาว 5-12 มม. แยกเป็นอิสระ มีรังไข่ 1 ช่อง ดอกสมมาตรตามรัศมี

ผล ฝักแห้งแบน สีน้ำตาลแดง รูปสี่เหลี่ยมขนมเปี้ยกปูน เปลือกผลแข็ง กว้าง 5-6 ซม. ยาว 10-15 ซม. โคนเล็กน้อยสอบลงที่ฐาน แตกได้เป็น 2 ส่วน เมล็ดสีน้ำตาลแบน ค่อนข้างกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 0.5-1 ซม.

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ สีน้ำตาลแดง ใช้ในการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน ทำเรือ ข้างกระดาน เรือใบ เรือสำเภา ทำไถ คราด ครก สาก กระเดื่อง ทำลูกหีบ ฟันสีข้าว ส่วนต่างๆ ของเกวียน ทำสะพาน หมอนรองรางรถไฟ ด้ามเครื่องมือ ทำหูกและกระสวย ไม้คาน ด้ามหอก ทำหวี กิ่ง และสลัก เครื่องเรือนและไม้บุผนัง ลูกกลิ้ง คั้นซัง กั้นบ่อน้ำ ร่องน้ำและ กั้นหันน้ำ ทำเสาคว้านและรางแร่ เสาและหลักเดินที่ และสามารถนำมาเผาถ่านให้ความร้อนสูง

ฝัก เมื่อแห้งนำมาเผาถ่าน หรือทำของชำร่วย พวงกุญแจ
เมล็ด ส่วนเมล็ดของฝักที่นำไปคั่ว หรือเผาไฟให้สุกรับประทานได้

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Clerodendrum serratum* (L.) Moon var. *wallichii* C.B.Clarke

ชื่อวงศ์ LAMIACEAE

ชื่อท้องถิ่น ตรีชะวา (ภาคกลาง) ตั่งตอ ปอสามเกียน สามสม (ภาคเหนือ) พรายสะเลียง สะเมาใหญ่ (นครราชสีมา) หลัวสามเกียน (เชียงใหม่) อัดคี (สุราษฎร์ธานี) อัดคีทวาร (ภาคกลาง เชียงใหม่)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้พุ่มผลัดใบ สูง 1-3 ม.

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก แผ่นใบรูปไข่กลับแกมรูปหอก กว้าง 3.5-8 ซม. ยาว 6-20 ซม. โคนใบสอบ ปลายใบแหลม ขอบใบจักฟันเลื่อย แผ่นใบบาง หลังใบและท้องใบเรียบ เส้นแขนงใบ 4-9 คู่ ก้านใบยาว 0.2 ซม.

ดอก ดอกช่อแยกแขนง ออกที่ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอก 5 กลีบ กลีบกลางสีม่วงฟ้า กลีบข้างสีขาวแกมฟ้าอ่อน เกสรเพศผู้ 4 อัน เกสรเพศเมีย 1 อัน ปลายเกสรรูปล้อมแยกเป็น 2 แฉก ดอกย่อยมีใบประดับรองรับที่โคนก้านดอก

ผล ผลสดมี 1-2 เมล็ด สีเขียวเมื่อสุกสีม่วงเข้มหรือดำ เป็นมัน รูปค่อนข้างกลม หรือรูปไข่กลับกว้าง

การใช้ประโยชน์

ใบ ใช้ใบแห้งบดเป็นผง กินแก้ริดสีดวงทวาร ยาพื้นบ้านใช้ใบแห้ง ปั่นเป็นผงโรยในถ่านไฟ เอาควันเผารมหัวริดสีดวงทวารให้ยุบ
รากและต้น ฝนกับน้ำปูนใสให้ขับ เคลื่อนหัวริดสีดวงทวาร

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Flacourtia indica* (Burm.f.) Merr.
ชื่อวงศ์ FLACOURTIACEAE
ชื่อท้องถิ่น ตะขบป่า (ภาคกลาง) ดานเสี้ยน มะเกว้นก มะเกว้นป่า (ภาคเหนือ)

ลักษณะสัณฐาน
วิสัย ไม้ต้นกิ่งผลัดใบขนาดเล็ก สูง 6-15 ม. เรือนยอดแผ่กว้าง

ลำต้น ตามลำต้นและกิ่งใหญ่มีหนามแหลม ยาว 2-4 ซม. แตกกิ่งต่ำ เปลือกนอกสีน้ำตาลเทา แตกเป็นสะเก็ด

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่กลับ กว้าง 1.5-3 ซม. ยาว 2-5 ซม. โคนใบสอบเรียว ปลายใบแหลมหรือมน ขอบใบหยักเล็กน้อย หลังใบและท้องใบเกลี้ยง เส้นแขนงใบ 4-8 คู่ ก้านใบยาว 3.5 มม. ใบอ่อนและเส้นกลางใบสีแดงอมส้ม

ดอก ดอกช่อกระจุก ออกบริเวณซอกใบและปลายกิ่ง ที่โคนช่อมีใบประดับ ดอกแยกเพศ ดอกเพศผู้บานเต็มที่กว้าง 1 ซม. ฐานดอกมน เกสรเพศผู้จำนวนมาก ดอกเพศเมียบานเต็มที่กว้าง 3-5 มม. กลีบดอกสีขาว 5 กลีบ มีก้านเกสรเพศเมีย 5-6 อัน

ผล ผลมีเนื้อหลายเมล็ด ทรงกลม สีแดงปนส้มหรือม่วงปนดำ เส้นผ่านศูนย์กลาง 1-1.5 ซม. ผิวมัน มีก้านเกสรเพศเมียรูปดาวติดอยู่ที่ปลายผล มี 5-8 เมล็ด

การใช้ประโยชน์

ผล เมื่อสุกรสหวานอมฝาดรับประทานเป็นไม้ผลพื้นบ้าน

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Muntingia calabura* L.
ชื่อวงศ์ TILIACEAE
ชื่อท้องถิ่น ครบฝรั่ง (สุราษฎร์ธานี) ตะขบ ตะขบฝรั่ง (ภาคกลาง)
ลักษณะสีถิ่นฐาน

วิสัย ไม้ต้นไม่ผลัดใบขนาดเล็กถึงขนาดกลาง สูงประมาณ 12 ม. เรือนยอดกว้างคล้ายร่ม

ลำต้น เปลือกสีเทา ตามกิ่งมีขนนุ่มปกคลุม

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว แผ่นใบรูปไข่หรือรูปขอบขนาน กว้าง 2-4 ซม. ยาว 6-13 ซม. โคนใบเบี้ยว ปลายใบแหลม ขอบใบจักฟันเลื่อย เส้นแขนงใบที่ฐาน 3-4 เส้น หลังใบและท้องใบมีขนเหนียว ก้านใบ 0.3-1 ซม.

ดอก ดอก ออกเป็นช่อกระจุกในซอกใบ 1-3 ดอก ขนาด 2.5 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอกสีขาวขอบบาง 5 กลีบ ไม่มีต่อม เกสรเพศผู้จำนวนมาก ยอดเกสรเพศเมีย 5 แฉก ไม่มีก้านชูเกสรเพศเมีย

ผล ผลสดหลายเมล็ด สีเขียวเมื่อสุกสีแดงเข้ม ขนาด 1-1.2 ซม. มีกลีบเลี้ยงติดที่ฐาน ผลสดฉ่ำน้ำมีเมล็ดมากมาย

การใช้ประโยชน์

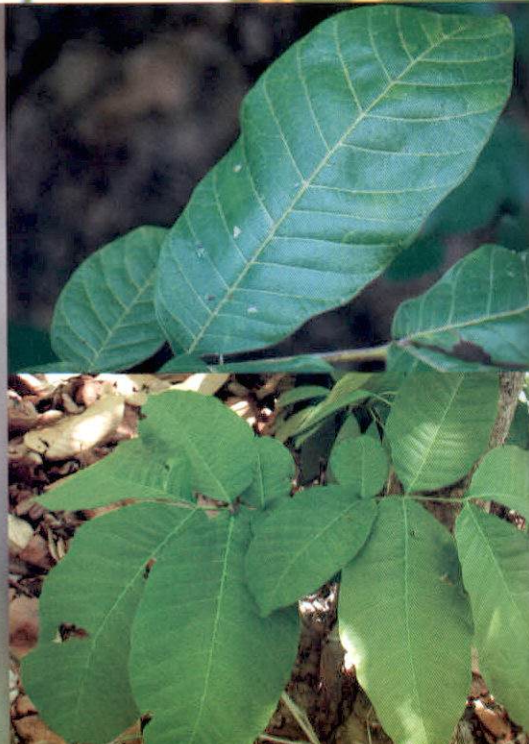
เปลือก ทำเชือก ใช้เป็นยาระบาย

ดอก แก้วปวดศีรษะ แก้ไข้

ผล เมื่อสุกรับประทานเป็นไม้ผล

หมายเหตุ ไม้ต่างถิ่นนำเข้ามาปลูก

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Schleichera oleosa* (Lour.) Oken

ชื่อวงศ์ SAPINDACEAE

ชื่อท้องถิ่น กาซ้อ ค้อย (กะเหรี่ยง กาญจนบุรี) กาซ้อง ค้อ (กาญจนบุรี) คอส้ม (เลย) เคาะ (นครพนม พิษณุโลก) เคาะจ๊ก มะเคาะ มะจ๊ก มะโจ๊ก (ภาคเหนือ) ชะอู่เสก (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน) ตะคร้อ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ตะคร้อไข่ (ภาคกลาง) บั้นร้ว (เขมร สุรินทร์) บั้นโรง (เขมรบุรีรัมย์)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดกลาง สูง 20-25 ม. ลำต้นสั้นแผ่กิ่งก้านกว้าง

ลำต้น เปลือกนอกสีครีมถึงน้ำตาลเทา แตกเป็นสะเก็ด เปลือกในสีน้ำตาลแดง

ใบ ใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ ขนาด 25-46 ซม. ใบย่อย 2-4 คู่ ใบย่อยคู่บนใหญ่กว่าคู่ล่าง แผ่นใบรูปรีหรือไข่ กว้าง 4-6 ซม. ยาว 6-12 ซม. โคนใบแหลมหรือเว้าเป็นรูปหัวใจ ปลายใบแหลม ใบอ่อนมีขนนุ่ม สีแดงม่วงเข้มแล้วเปลี่ยนเป็นสีเขียวอ่อนอย่างรวดเร็ว ใบแก่บาง ผิวเรียบหรือมีต่อมที่มีขน ที่ซอกของเส้นใบ เส้นแขนงใบ 10-21 คู่ ไม่จรดกันหรือจรดกันเฉพาะปลายใบ ก้านใบย่อย 1-2 มม. ก้านใบรวมยาว 5-17 ซม.

ดอก ดอกช่อแบบช่อกระจະ ช่อดอกยาวเรียว เป็นกลุ่มออกบริเวณซอกใบยาวถึง 19 ซม. ดอกย่อยสีเขียวอ่อนหรือเขียวเหลือง ขนาด 0.5 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนกลีบติดกันปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกรอบมีขนสีขาว ไม่มีกลีบดอก เกสรเพศผู้ 5-9 อัน ยาวเป็น 3 เท่าของกลีบเลี้ยง หมอรองดอกบางและหยัก ยอดเกสรเพศเมีย 3-4 พู มีทั้งดอกสมบูรณ์เพศ บางต้นจะพบเฉพาะดอกเพศผู้เท่านั้น ก้านดอกย่อย 0.3 ซม.

ผล ผลสดเมล็ดเดี่ยวแข็งหรือมีเนื้อหลายเมล็ด สีเขียวสดเมื่อแก่มีสีน้ำตาลอมเหลือง ผลกลมปลายเป็นจระอยแหลม ขนาด 1.5-2.5 ซม. ผิวเกลี้ยงไม่แตก เปลือกบาง มีเนื้อใส หรือขุ่นข้นห่อหุ้ม เมล็ดสีดำเป็นมัน 1-3 เมล็ด

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ ใช้ในงานก่อสร้าง เช่น ทำเสาอาคารบ้านเรือน ดำเครื่องมือ ตะลุมพุก ลูกหีบน้ำมัน ลูกหีบอ้อย สากตำข้าว ดมล้อเกวียน ครก สาก กระเดื่อง ฟันสีข้าว ส่วนประกอบของล้อเกวียน และใช้เผาถ่านได้

ต้น ใช้สำหรับเลี้ยงผึ้ง

เปลือก ใช้ทำสีย้อมผ้า

ผล เมื่อสุกรับประทานเป็นไม้ผล

เนื้อในเมล็ด นำมาสกัดเอาน้ำมัน

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Erythroxylum cambodianum* Pierre

ชื่อวงศ์ ERYTHROXYLACEAE

ชื่อท้องถิ่น โคนทุง (ภาคใต้) ตานครบ มะโหกตัน หญ้าหุ่นไห้ (ภาคเหนือ) รุนไร่ (ภาคกลาง ศิริสะเกษ)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้พุ่มขนาดเล็ก สูงได้ถึง 1-1.5 ม.

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่กลับ รูปรีหรือรูปขอบขนาน กว้าง 2-3 ซม. ยาว 5-11 ซม. โคนใบรูปลิ้น ปลายใบมน ขอบใบเรียบ หลังใบเกลี้ยงสีเขียวเข้ม ท้องใบเกลี้ยงสีเขียวอ่อน แผ่นใบหนา เส้นแขนงใบไม่ชัดเจน ก้านใบยาว 0.5-0.8 ซม.

ดอก ดอกช่อกระจุก ออกตามซอกใบ ดอกย่อยเมื่อบานเต็มที่มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.5 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอกสีขาว เขียวอ่อน หรือเขียวแกมเหลืองมี 5 กลีบ เกสรเพศผู้ 10 อัน อับเรณูสีเหลืองแกมน้ำตาล รังไข่ใต้วงกลีบ ก้านดอกย่อยยาว 0.5-1 ซม.

ผล ผลสดมีเมล็ด 1-2 เมล็ด สีเขียว เมื่อสุกมีสีแดงสด รูปไข่หรือรูปสามเหลี่ยม ขนาด 0.8-1.2 ซม. ผลอ่อนมีก้านเกสรเพศเมียติดอยู่ และก้านเกสรเพศเมียจะหลุดร่วงไปเมื่อผลแก่

การใช้ประโยชน์

ไม่มีรายงาน

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Cratoxylum cochinchinense* (Lour.) Blume

ชื่อวงศ์ HYPERICACEAE

ชื่อท้องถิ่น กุ่ยจ่องบ้าง (กะเหรี่ยงสาปาง) ชี้ตัว ตัวเกลี้ยง

ตัวใบเลื่อม (ภาคเหนือ)

ลักษณะสัญญาณ

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดเล็กถึงขนาดกลาง สูง 8-30 ม. เรือนยอดรูปไข่

ลำต้น ลำต้นมีหนาม กิ่งอ่อนเกลี้ยง เปลือกนอกสีน้ำตาลปนเทา เรียบหรือแตกเป็นสะเก็ด เปลือกในสีเหลืองอ่อน มียางสีเหลืองถึงส้ม

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปรีหรือรูปขอบขนานแกมรูปหอก กว้าง 2-3.5 ซม. ยาว 7.5-10 ซม. โคนใบรูปสามเหลี่ยมถึงมน ขอบใบเรียบ แผ่นใบบาง หลังใบและท้องใบเรียบ เส้นแขนงใบ 8-16 คู่ ก้านใบยาว 0.3-0.5 ซม.

ดอก ดอกเดี่ยวหรือดอกช่อกระจุก ออกบริเวณซอกใบ มีกลิ่นหอมอ่อนๆ ดอกบานเต็มที่กว้าง 1.2-1.5 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอกสีส้มถึงแดง 5 กลีบ เกสรเพศผู้มีเป็นจำนวนมาก เชื่อมติดกันเป็นกลุ่ม 3 กลุ่ม เกสรเพศเมีย 3 อัน

ผล ผลแห้งแก่แล้วแตกกลางพู สีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลปนดำ ทรงขอบขนานปลายแหลม กว้าง 0.5 ซม. ยาว 1.3 ซม. ผิวแข็ง กลีบเลี้ยงเจริญขยายตัวหุ้มผลประมาณ 2/3 ของผล ผลแก่จะแตกตามรอยประสานเป็น 3 แฉก เมล็ดเล็กมีปีกโค้ง เรียงกันแน่นเป็นจำนวนมาก

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ ใช้ก่อสร้างได้ มีความทนทาน

เปลือก ใช้ทำสีย้อมผ้า (สีน้ำตาล)

ใบอ่อน รับประทานเป็นผักร่วมกับน้ำพริกและอาหารท้องถิ่น
จำพวก ลาบ แหนม ยำ รสเปรี้ยว

ผล ทำดอกไม้แห้ง สำหรับประดับ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Shorea obtusa* Wall. ex Blume

ชื่อวงศ์ DIPTEROCARPACEAE

ชื่อท้องถิ่น เคาะเจือ เจือ (ละว้า เชียงใหม่) แกะ (ภาคเหนือ) จิก (ตะวันออกเฉียงเหนือ) ชันดก (ตราด) เต็ง (ภาคกลาง) เต็งขาว (ขอนแก่น) เเนาใน (แม่ฮ่องสอน) ประจืด (เขมร บุรีรัมย์) ประเจ็ก (เขมร สุรินทร์) พะเจ็ก (เขมร พระตะบอง) ลำไ้ (กะเหรี่ยง) แลเนย (กะเหรี่ยง ภาคเหนือ) อองเลียงยง (กะเหรี่ยง กาญจนบุรี)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูง 20-35 ม. เรือนยอดเป็นพุ่มกว้าง

ลำต้น ลำต้นเปลาตรงหรือคดงอเล็กน้อย เปลือกนอกสีน้ำตาลปนเทา แตกสะเก็ดแบบสีเหลี่ยม เปลือกในสีน้ำตาลแดง

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปขอบขนานหรือรูปไข่กลับ กว้าง 3-7.5 ซม. ยาว 8-17 ซม. โคนใบเป็นรูปหัวใจ ปลายใบมน ขอบใบเรียบ ใบอ่อนมีขนรูปดาวสีเทา ใบแก่สีเขียวทึบ ท้องใบและหลังใบเกลี้ยง แผ่นใบหนาและเหนียว เส้นแขนงใบ 17 คู่ ก้านใบ 1-1.2 ซม. สั้นและอ้วน

ดอก ดอกช่อแยกแขนง ออกบริเวณซอกใบหรือปลายกิ่ง ช่อดอกห้อยลงยาว 6-12 ซม. ดอกย่อยสีขาวหรือสีเหลืองอ่อน ขนาด 1.5-2 ซม. ดอกดูมรูปขอบขนาน ประกอบด้วยกลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกัน ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกแหลมและแคบ การเรียงกลีบแบบบิดเวียน เป็นเกลียวซ้อนกันแต่ฐานไม่เชื่อมกัน เวลาร่วงหลุดทีละกลีบ เกสรเพศผู้ 20-25 อัน เรียงเป็น 3 วง ก้านเกสรเพศเมียสั้นกว่าขนาดของรังไข่ เกสรเพศเมียมีรังไข่ 3 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล มีเพียง 1 ออวูลที่เจริญเติบโตไปเป็นเมล็ดของผล

ผล ผลแก่แห้งและไม่แตก ขนาด 0.6-0.8 ซม. รูปไข่ เปลือกแข็ง เมล็ดเดี่ยว มีปีก 5 ปีก ซึ่งเจริญมาจากกลีบเลี้ยง ปีกยาว 3 ปีก ขนาด 0.5-1 × 4-6 ซม. ปีกสั้น 2 ปีก ขนาดยาวประมาณ 3 ใน 4 ของปีกยาว ปีกรูปไข่กลับ ปีกสีน้ำตาลอ่อน บริเวณโคนปีกมีขนปกคลุม มีเส้นปีกตามยาว 9 เส้น

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ สีน้ำตาลอ่อนหากทิ้งไว้จะกลายเป็นสีน้ำตาลแกมแดง ใช้ทำเสา คาน ช่อ กระดานพื้น ฝา เครื่องมือกลกรรม ทำเรือใบ โคร่งเรือเดินทะเล ครก สาก กระเดื่อง ด้ามเครื่องมือ หุกทอผ้า ด้ามหอก เสาค้ำรางแร่ เสาและหลักเดินรถไฟ หมอนรองรางรถไฟ ตลอดจนงานการก่อสร้างที่ต้องการความแข็งแรง

ชันไม้ ผสมน้ำมันทาไม้ และใช้ยาแนวเรือ หรือค (ถังใส่น้ำ)

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Bridelia retusa* (L.) A. Juss.

ชื่อวงศ์ EUPHORBIACEAE

ชื่อท้องถิ่น จาลี้ล็กปิวัก (เขมร สุรินทร์) เต็งหนาม (ราชบุรี) รังโทน (นครราชสีมา) เปาหนาม (ลำปาง) ช้างหนาม (นครพนม เลย) ว้อโบ (กะเหรี่ยง กาญจนบุรี)

ลักษณะสักรฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดเล็ก สูงประมาณ 10-15 ม. เรือนยอดไม่แน่นอน ตามลำต้นมีหนาม (ต้นที่ยังไม่โตมากนัก)

ลำต้น เปลือกนอกสีเทาอ่อนหรือน้ำตาลเทา ผิวเรียบเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลแก่ แตกเป็นร่องยาว และมีหนามในต้นอ่อน

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียวหรือเกือบตรงข้าม แผ่นใบรูปไข่ รูปขอบขนาน หรือรูปขอบขนานแกมรี กว้าง 5-14 ซม. ยาว 9-28 ซม. ขนาดใบจะเล็กลงที่ปลายกิ่ง โคนใบมนหรือเบี้ยว ปลายใบเว้าตื้น มนหรือแหลม ขอบใบเรียบ ยอดอ่อนมีขนสีเทา หลังใบกลี้ยงยกเว้นบนเส้นใบ ท้องใบมีขน เส้นแขนงใบตรงและขนานกัน 14-30 คู่ ก้านใบ 0.5-1 ซม. หูใบแหลมประมาณ 0.2 ซม. หลุดร่วงง่าย ใบแก่สีน้ำตาลออกชมพู

ดอก ดอกช่อกระจุก ออกบริเวณปลายกิ่งและซอกใบ ดอกย่อยบานเต็มที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5 มม. ดอกแยกเพศร่วมต้น กลีบเลี้ยงสีเขียวหรือสีเขียวอมเหลือง 5 กลีบ กลีบดอกสีขาวอบบาง 5 กลีบ ปลายแยกเป็นแฉก ดอกเพศผู้มีเกสรเพศผู้ 5 อันและเกสรเพศเมียที่เป็นหมัน ก้านเกสรเชื่อมติดกันเป็นแท่งตรงกลางดอก ขนาด 1-1.5 มม. อับเรณูสีชมพู ดอกเพศเมียมีก้านชูเกสร 2 อัน ปลายแยก รังไข่น้อยกว่า 1.5 มม. มีส่วนของหมอนรองดอกรูปคนโทปิดไว้ ก้านดอกอ้วน สั้นกว่า 2 มม.

ผล ผลสดมี 1-2 เมล็ด สีเขียวอ่อนเมื่อสุกสีม่วงดำ รูปกลมหรือรูปไข่ ขนาด 0.5-0.9 ซม. ไม้แตก เนื้อในบาง มี 2-3 เมล็ด

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ สีแดงชุน ใช้ในการก่อสร้าง เช่น ทำเสา และเครื่องมือเครื่องใช้ทางอุตสาหกรรม

ใบ เป็นพืชอาหารสัตว์

ผล รับประทานได้ เป็นอาหารนก

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Ellipeiopsis cherrevensis* (Pierre ex Finet & Gagnep.) R.E.Fr.

ชื่อวงศ์ ANNONACEAE

ชื่อท้องถิ่น นมแมวป่า (ภาคเหนือ) พืชเขา พืชน้อย (นครพนม)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้พุ่ม สูง 0.5-1.5 ม. แตกกิ่งจำนวนมากใกล้ผิวดิน กิ่งมีสีน้ำตาลและมีขนปกคลุมหนาแน่น

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่หรือรูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง 5-8 ซม. ยาว 8-14 ซม. โคนใบมน ฐานเป็นรูปหัวใจ ปลายใบแหลมสั้น ขอบใบเรียบ มีขน หลังใบและท้องใบมีขนนุ่มปกคลุม เส้นแขนงใบ 10-12 คู่ มีขนสีน้ำตาลปกคลุม ก้านใบยาวประมาณ 5 มม.

ดอก ดอกเดี่ยวหรือออกเป็นกระจุกๆ ละ 1-3 ดอก ดอกบานเต็มที่มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 2-2.5 ซม. กลีบเลี้ยง 3 กลีบ กลีบดอกสีเหลือง มี 6 กลีบ กลีบดอกบาง เทียบและร่วงง่าย เกสรเพศผู้จำนวนมาก เกสรเพศเมียคาร์เพลแยก รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล ผลกลุ่ม มีผลย่อย 8-12 ผล ทรงกลมรี ผลอ่อนสีเขียว มีขนสีน้ำตาลปกคลุม เมื่อสุกสีแดง ยาว 1 ซม.

การใช้ประโยชน์

ผล เมื่อสุกจะมีรสหวาน รับประทานเป็นไม้ผลพื้นบ้าน

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Olax psittacorum* (Willd.) Vahl

ชื่อวงศ์ OLACACEAE

ชื่อท้องถิ่น กระดอกกอก (สุพรรณบุรี) กระเดาะ (สงขลา) กระเดาะ
อาจิง (มลายู นราธิวาส) กระทอก ชักกระทอก (ประจวบคีรีขันธ์) กระทอก
ม้า (ราชบุรี) กระทกรก (ภาคกลาง) ควยเขียก (นครราชสีมา) นางจุม
นางชม (ภาคเหนือ) น้ำใจใคร่ (ราชบุรี กาญจนบุรี) ผักรูด (สุราษฎร์ธานี)

ลักษณะสีถิ่นฐาน

วิสัย ไม้พุ่มรอเลื้อย ลำต้นสูงถึง 15 ม.

ลำต้น เปลือกนอกสีขาวอมน้ำตาล แตกเป็นแนวยาวห่างๆ กัน
ตามกิ่งอ่อนมีขนสีขาวปกคลุม

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปรี โคนใบมนเว้าเล็กน้อย
ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ หลังใบและท้องใบมีขนปกคลุมเล็กน้อย ก้าน
ใบยาว 0.5 ซม.

ดอก ดอกช่อกระจุก ออกตามซอกใบ ดอกย่อยมีขนาดเล็ก
กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย กลีบดอกสีขาว 5 กลีบ โคนกลีบดอก
เชื่อมติดกันเป็นหลอดสั้น ปลายกลีบแหลม ยอดเกสรเพศเมียเป็นพู่ ก้านชู
ดอกสั้น

ผล ผลสดเมล็ดเดี่ยว สีเขียวเมื่อสุกสีเหลืองอมส้ม ทรงกลม
เส้นผ่านศูนย์กลาง 0.5-1 ซม. มีกลีบเลี้ยงติดอยู่เกินครึ่งผล ผิวเรียบเป็น
มัน เมล็ดมีลักษณะกลม

การใช้ประโยชน์

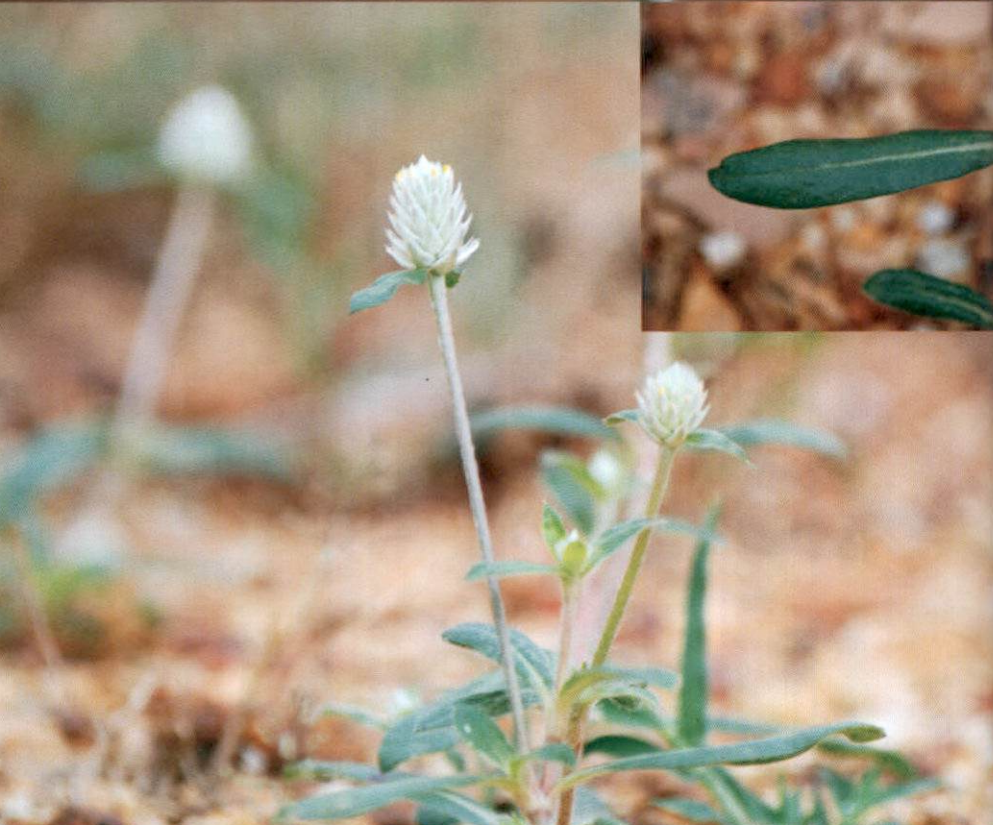
เปลือก ใช้เป็นยาแก้ไข้

ลำต้น ใช้ทำยาต้ม แก้โรคไตพิการและโรคเกี่ยวกับทางเดิน
ปัสสาวะ

ใบและยอดอ่อนๆ รับประทานเป็นผัก

ผลสุก สีเหลืองหรือส้ม รับประทานได้

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Gomphrena celosioides* Mart.

ชื่อวงศ์ AMARANTHACEAE

ชื่อท้องถิ่น บานไม่รู้โรยป่า (ภาคกลาง)

ลักษณะสัญญาณ

วิสัย พืชล้มลุกอายุปีเดียว ต้นค่อนข้างกลมอวบน้ำ สีเขียว แกมขาว ยาวตรง กิ่งแขนงเลื้อย ทอดไปเป็นรัศมีโดยรอบ ส่วนปล้องค่อนข้างยาว ลำต้นมีขนเล็กๆ ปกคลุม

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปไข่กลับแกมรูปรีถึงรูปหอก กว้าง 0.5-1 ซม. ยาว 2-3.5 ซม. โคนใบแหลมและสอบเรียว ปลายใบแหลมหรือมน ขอบใบเรียบ หลังใบเกลี้ยงท้องใบมีขนสีขาวปกคลุม ก้านใบยาว 0.2-0.5 ซม. โคนก้านเป็นร่องเล็กๆ แล้วแผ่เป็นก้านสั้นๆ หุ้มข้อ

ดอก ดอกช่อกระจุกแน่น เกิดที่ปลายกิ่ง ก้านดอกยาว 5-15 ซม. ปลายก้านดอกมีใบประดับ 1 คู่ อยู่ใต้ช่อดอก แต่ละดอกย่อยมีใบประดับสีขาว กว้าง 1-1.5 มม. ยาว 4-8 มม. รูปไข่หรือรูปขอบขนาน บางและแห้ง ปลายแหลม โคนกลีบมีขนสีขาว กลีบดอกสีเหลือง 5 กลีบ แยกกัน เกสรเพศผู้ 5 อัน ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันเป็นหลอดเยื่อบางๆ ความยาวหลอด 3-4 มม. อับเรณูสีเหลือง เกสรเพศเมีย 1 อัน รังไข่เหนือวงกลีบมี สีเขียว ขนาด 0.5-1 มม. ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น 2 แฉก

ผล ผลแห้งแบบกระเปาะ รูปไข่กลับ มีใบประดับห่อหุ้ม เมล็ดเป็นรูปเลนส์ สีดำขนาด 1 มม.

การใช้ประโยชน์

ต้น แก้กามโรค หนองใน ขับปัสสาวะ ขับน้ำ แก้กระดูขาว

ราก แก้โรคทางเดินปัสสาวะอักเสบ ขับน้ำ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Cycas siamensis* Miq.

ชื่อวงศ์ CYCADACEAE

ชื่อท้องถิ่น ก้นผง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) โกลโกลดี ตาขูจือดี (กะเหรี่ยงแม่ฮ่องสอน) ตาลปีตรฤาษี (ภาคตะวันตกเฉียงใต้) ปรังป่า ปรังเหลียม (ตราด) ผักกุดบก (ภาคเหนือ)

ลักษณะลักษณะ

วิสัย ลำต้นเดี่ยวคล้ายต้นปาล์ม ลำต้นสูงไม่เกิน 1.5 ม. โคนต้นพองออก มีขนสีน้ำตาลหนาแน่นปกคลุม ต้นแยกเพศ

ใบ ใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียว เรียงเวียน ขนาด 70-150 ซม. ใบย่อย 70-140 คู่ เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปแถบยาว 8-14.5 ซม. กว้าง 0.5-0.8 ซม. โคนใบมน ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ ใบอ่อนท้องใบมีขนสีน้ำตาลอมส้มหรือเงินอ่อน ใบล่างๆ จะลดรูปเปลี่ยนเป็นหนาม ก้านใบ 10-30 ซม.

โคนเพศผู้ กว้าง 4-8.5 ซม. ยาว 10-24 ซม. รูปขอบขนาน ปลายแคบ ประกอบด้วยใบสร้างอับไมโครสปอร์จำนวนมาก เรียงเวียน เป็นรูปกระสวยกึ่งรูปกรวย มีอับสปอร์จำนวนมากด้านล่าง

โคนเพศเมีย ประกอบด้วยเมกะสปอโรฟิลล์ และเมล็ดเล็กกว่า มีอับสปอร์เรียงเวียนอย่างหลวมๆ หรือซ้อนกันแน่น แต่ละชั้นมีเมกะสปอร์เรียงอยู่ข้างละ 1 เมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทั้งต้น ปลูกเป็นไม้ประดับใส่กระถาง

ใบ ทำพวงหรีด

โคน มีรสเผ็ด บำรุงร่างกายให้สมบูรณ์ แก้ดีพิการ บำรุงธาตุ

แก้ลม

หัว นำมาฝนปรังกับสุรา แก้ฟกบวม รักษาแผลเรื้อรัง แก้แผลกลายใช้เป็นยาสมานแผลได้ดีมาก ใช้ทาแผลที่อักเสบหรือใช้ดูดหนองฝี และดูดพิษ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Grewia eriocarpa* Juss.

ชื่อวงศ์ TILIACEAE

ชื่อท้องถิ่น คันทา (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ปอแก้วตา (เชียงราย นครพนม) ปอลาย (พิษณุโลก) ปอหมื่น ยาบข้าวจี (ภาคเหนือ) ยานน้อย ยานมัน (เชียงใหม่) ลาย (ราชบุรี)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นขนาดเล็กผลัดใบ สูงถึง 15 ม.

ลำต้น เปลือกนอกสีเทาขาว เป็นร่องตามยาว

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่หรือไข่กว้าง กว้าง 1.5-6 ซม. ยาว 3-12 ซม. โคนใบมนหรือเบี้ยว ปลายใบแหลม ขอบใบหยักซี่ฟันถี่ หลังใบและท้องใบขนนุ่มเล็กน้อย มีเส้นใบหลักใกล้โคนใบ 3-5 เส้น ก้านใบ ยาว 0.5-2 ซม. มีขนปกคลุม โคนก้านใบมีหูใบ 1 คู่ กว้าง 0.1-0.2 ซม. ยาว 0.3-0.5 ซม.

ดอก ดอกช่อกระจุก ช่อละ 3 ดอก ออกบริเวณซอกใบ ก้านช่อดอกยาว 1.5-3 ซม. กลีบเลี้ยงสีเขียวแกมน้ำตาล 5 กลีบ โคนกลีบติดกัน ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกสีเหลือง 5 กลีบ แยกกัน รูปใบหอก ปลายแหลม ขอบเรียบและมีขน เกสรเพศผู้แยกกันมีจำนวนมาก เกสรเพศเมีย 1 อัน รังไข่เหนือวงกลีบ สีเขียว 5 ห้อง มีขนปกคลุม ออวุลจำนวน 1-2 อันต่อห้อง ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มแหลม ก้านดอกย่อยยาว 3-5 มม.

ผล ผลสดมี 1-3 เมล็ด ทรงกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 0.3-0.5 ซม. ผลเป็นพู่ 2-4 พู่ ผิวเรียบถึงมีตุ่มเล็กๆ เมล็ดกลม

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ ไม้ก่อสร้าง เสา รั้ว คอกสัตว์เลี้ยง

เปลือกต้น ทำเชือก

ผล เมื่อสุกมีรสหวานอมเปรี้ยวรับประทานเป็นไม้ผลพื้นบ้าน

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Enkleia siamensis* (Kurz) Nevling

ชื่อวงศ์ THYMELAEACEAE

ชื่อท้องถิ่น เต่าไห้ พญาไม้ผุ (ราชบุรี) ปอดับเต่า ปอเต่าไห้ (ภาคเหนือ เลย) พันไสน (กรุงเทพ)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้พุ่มรอเลื้อย สูง 2-5 ม. กิ่งก้านมีขนละเอียดสีน้ำตาล

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปรีหรือรูปขอบขนาน กว้าง 1-5 ซม. ยาว 1.5-12 ซม. สีเขียวแกมเหลือง โคนใบและปลายใบมน ขอบใบเรียบสีเหลืองอมน้ำตาล หลังใบมีขนสั้น ท้องใบมีขนอ่อนนุ่มละเอียด เส้นแขนงใบ 15-20 คู่ ก้านใบมีสีน้ำตาลยาว 1-2 ซม.

ดอก ดอกช่อซี่ร่มประกอบ ออกที่ปลายกิ่ง ดอกย่อย 3-5 ดอก กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก สีเขียวอ่อน กลีบดอกสีขาวแกมเหลือง 5 กลีบ เกสรเพศผู้ 10 อัน อับเรณูสีเหลือง ล้อมรอบเกสรเพศเมีย ยอดเกสรเพศเมียยาวกว่าเกสรเพศผู้เล็กน้อย ใบประดับย่อยคล้ายใบ สีเหลืองแกมเขียว

ผล ผลแห้งแก่แล้วแตก รูปไข่ มีใบประดับย่อยติดอยู่ 1 คู่

การใช้ประโยชน์

เปลือกลำต้น ใช้เบื่อปลา

แก่น รักษาโรคประดง แก้ผื่นคันตามผิวหนัง แก้โรคเรื้อน คุดทะราด แก้ไอหืด ขับเสมหะ ขับลม

ราก ใช้ประมาณ 2 นิ้วมือ ต้มน้ำดื่ม เป็นยาระบาย

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Millingtonia hortensis* L. f.

ชื่อวงศ์ BIGNONIACEAE

ชื่อท้องถิ่น กาชะลอง กาดสะลอง (ภาคเหนือ) เด็กตองโพ (กะเหรี่ยง กาญจนบุรี) ปีบ (ภาคกลาง)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดเล็กถึงขนาดกลาง สูง 15 ม.

ลำต้น เปลือกนอกสีเทา แตกแบบรอยไถ มีรอยสีๆ ไม้สม่ำเสมอ เปลือกหนามีเนื้อเบา เปลือกในสีครีมออกน้ำตาลอ่อน

ใบ ใบประกอบแบบขนนกสองถึงสามชั้น ขนาด 20-60 ซม. เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก ใบย่อย 3-5 คู่ เรียงตรงข้าม ที่ปลายใบ 2-3 คู่ ล่างมักจะแบ่งย่อยต่อไปอีก 1 หรือ 2 คู่ แผ่นใบรูปไข่หรือรูปไข่แกมรูปขอบขนาน กว้าง 2-4 ซม. ยาว 4-8 ซม. โคนใบมน ปลายใบแหลม ขอบใบหยักใกล้ปลาย ท้องใบสีเขียวอ่อน มีต่อมสีเขี้ยวเข้มกระจายใกล้โคนใบ และมีแผงขนระหว่างซอกของเส้นใบ เส้นแขนงใบ 3-5 คู่ ก้านใบย่อยยาว 4-16 มม. ก้านใบรวมจะพองออกเล็กน้อย

ดอก ดอกช่อแยกแขนง ยาว 20-40 ซม. ดอกย่อย เมื่อบานเต็มที่กว้าง 9-11 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอด 2-4 มม. ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก ป้านและสั้น กลีบดอกสีขาว 5 กลีบ โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอดแคบ ปลายกลีบดอกแยกเป็น 5 แฉก แหลมและสั้น กลีบบน 2 กลีบ หลอมติดกันตรงกลาง อีก 3 กลีบบานแผ่ ออก เกสรเพศผู้ 4 อัน ยาว 2 อัน สั้น 2 อัน

ผล ผลแห้งเป็นฝักตรงและแบน ยาว 30-40 ซม. แตกออกตามแนวยาวเป็นผนังบางๆ 2 ชั้น เมล็ด 1.5-3.5 ซม. บาง มีปีกกว้าง ใส

การใช้ประโยชน์

ต้น ปลูกเป็นไม้ประดับ

เนื้อไม้ สีขาว ใช้ทำเครื่องตกแต่งในบ้าน เช่น หีบห่อใส่ของ กระดาน เครื่องเรือน นอกจากนี้ยังใช้เป็นฟืนและถ่านให้พลังงานความร้อน

เปลือก ใช้แทนไม้ก๊อกทำจุกขวด ทุ่นเบ็ด

ใบอ่อนและดอกอ่อน นำมาต้มลวกหรือย่างไฟรับประทานเป็นผัก

ราก บำรุงปอด แก้วัณโรคและปอดพิการ แก้กอบ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Phoenix acaulis* Roxb.

ชื่อวงศ์ ARECACEAE

ชื่อท้องถิ่น ตูลูโคตือ หน่อไควเส (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน) ปุมเป้ง (ภาคเหนือ) เป้งบก (ราชบุรี)

ลักษณะสีถิ่นฐาน

วิสัย ปาล์มต้นเดี่ยว ลำต้นเดี่ยวขนาดเล็ก มีชั้นเดียว ใบและก้านใบมีหนามแหลม

ใบ ใบประกอบแบบขนนก แผ่นใบย่อยรูปแถบแข็งเป็นเส้นยาว ออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 2-4 ใบ กระจายใน 2-3 ระบาย โคนใบสอบเรียว ปลายแหลม ท้องใบมีสีเขียวนวล ใบย่อยที่อยู่ด้านล่างจะลดรูปเป็นหนามคมแข็ง แผ่นกาบที่โคนใบแตกออกเป็นเส้นใยสีน้ำตาล

ดอก ดอกช่อแยกแขนง แยกเพศแยกต้น ช่อดอกแผ่กว้าง คล้ายไม้กวาด ก้านช่อยาว 30 ซม. เมื่อแก่จะเป็นสีส้ม กลีบเลี้ยง 3 กลีบ โคนเชื่อมติดกัน กลีบดอก 3 กลีบ แยกกัน เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก รั้งไขเหนียวกกลีบ

ผล ผลสดเมล็ดเดี่ยว สีเขียว ทรงกลมรี เมื่อสุกจะมีสีม่วงอมแดงถึงดำ

การใช้ประโยชน์

ยอดอ่อนและลำต้นอ่อน นำมาบริโภคเป็นผัก

ผล เมื่อสุกเนื้อรับประทาน เป็นไม้ผลพื้นบ้านรสหวานอมฝาด

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Kaempferia roscoeana* Wall.

ชื่อวงศ์ ZINGIBERACEAE

ชื่อท้องถิ่น เปราะเถื่อน (ชุมพร ประจวบคีรีขันธ์) เปราะป่า (ภาคกลาง)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย พืชล้มลุก มีเหง้าใต้ดิน เหง้าออกเป็นกระจุก แตกใบระดับผิวดิน

ใบ ใบเดี่ยว ใบอ่อนม้วนเป็นกระบอก ใบแก่ มี 2-3 ใบ เรียงสลับและคลี่ออกแนบไปกับพื้น แผ่นใบหนาสีเขียวเข้ม ขอบใบสีม่วง

ดอก ดอกเดี่ยว หรือดอกช่อกระจุก ดอกย่อยกลีบดอกสีขาว บอบบาง มีแต้มสีเหลืองที่โคนกลีบ ก้านดอกยาวประมาณ 2-3 ซม. ผลแห้งแก่แล้วแตก 3 พู

การใช้ประโยชน์

ใบอ่อน นำมารับประทานเป็นผักสดหรือลวก ต้ม จิ้มกับน้ำพริก แจ่วบอง นำมาปรุงอาหาร เช่น ผัดเผ็ด ยำ แกงส้ม

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Dipterocarpus tuberculatus* Roxb.

ชื่อวงศ์ DIPTEROCARPACEAE

ชื่อท้องถิ่น กุง (อุบลราชธานี อุตรดิตถ์ ปราจีนบุรี) เกาะสะแต้ว สะเต็ง (ละว้า เชียงใหม่) คลง (เขมร บุรีรัมย์) คลอง (เขมร) คลั่ง (ชาวนนครราชสีมา) ควง (พินัญโลก สุโขทัย) โคล้ง (เขมร สุรินทร์) ตะล้าอ้อ อาษาว่า ล่าเทอะ (กะเหรี่ยง เชียงใหม่) ตึง ตึงขาว (ภาคเหนือ) พลวง ยาง (ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ยางพลวง (ภาคกลาง) พลอง (ส่วย สุรินทร์) แลเท้า (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน) สาละออง (กะเหรี่ยง กาญจนบุรี)

ลักษณะสัญญาณ

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูง 20-35 ม. เรือนยอดรูปกรวยคว่ำ

ลำต้น ลำต้นเปลาตรง เปลือกนอกหนาสีน้ำตาลปนเทาอ่อน แตกแบบรอยไถ

ใบ ใบเดี่ยว เรียงเวียน แผ่นใบรูปไข่มน กว้าง 12-35 ซม. ยาว 30-50 ซม. โคนใบเว้ารูปหัวใจ ปลายใบแหลม ขอบใบเป็นคลื่น หลังใบเกลี้ยง ท้องใบเกลี้ยงหรือมีขนประปราย แผ่นใบหนา เส้นแขนงใบ 10-15 คู่ ก้านใบยาว 3-10 ซม. มีขน หูใบสีชมพูสดยาว 7-10 ซม.

ดอก ดอกช่อแยกแขนง ออกบริเวณซอกใบตอนปลายกิ่ง ช่อละ 6-8 ดอก กลิ่นหอมดอกย่อยขนาด 2.5-3 ซม. กลีบเลี้ยงสีน้ำตาลอมเขียว 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย มีสันเดี่ยว 5 สัน ตามทางยาวของกลีบเลี้ยง ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก ยาว 2 แฉก สัน 3 แฉก กลีบดอก 5 กลีบ โคนกลีบซ้อนทับกัน ปลายกลีบบิดเวียนตามกันเหมือนกัน กังหัน ตรงกลางกลีบดอกแต่ละกลีบสีชมพู ขอบกลีบดอกมีสีขาว เกสรเพศผู้ 30 อัน รวมกันเป็นกระจุกรอบเกสรเพศเมีย

ผล ผลแก่จะแห้งและไม่แตก สีน้ำตาล รูปกรวย มีปีก 5 ปีก เจริญมาจากกลีบเลี้ยง ส่วนที่ติดกับปีกจะพองโตและเป็นปุ่ม 5 ปุ่ม แล้วค่อยๆ เรียวเป็นสันเดี่ยว สุโคนผล มีปีกสั้น 3 ปีก และปีกยาว 2 ปีกยาวถึง 20 ซม. มีเส้นตามยาวปีก 3 เส้น ผิวเรียบไม่มีขน

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ สีน้ำตาลแดง ใช้ในการก่อสร้างบ้านเรือนโดยเฉพาะในร่ม เช่น เครื่องบน รอด ดง พื้น ฝา และเครื่องมือกลกรรม แจว พาย กระเชียง ครก สาก กระเดื่อง ตัวถังเกวียน เส้าโปะ หุกทอผ้า กั้นบ่อน้ำ ร่องน้ำ และกั้นน้ำ ทึบใสของ กระเบื้องไม้ ลักษณะคล้ายไม้ยางเหียง และยางขาวซึ่งใช้แทนกันได้ เมื่ออบนํ้ายาแล้วจะทนทานใช้ทำเสาไฟฟ้า และหมอนรองรางรถไฟ

ใบ ทางภาคเหนือใช้ใบแก่เย็บเป็นตับใช้มุงหลังคาและทำฝา ใช้ห่อของสดแทนใบกล้วย

ชันไม้ ใช้ยาแนวไม้และทำได้

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Shorea roxburghii* G.Don

ชื่อวงศ์ DIPTEROCARPACEAE

ชื่อท้องถิ่น กะยอม (เชียงใหม่) ชะยอม (ลาว) ชะยอมดง พะยอมดง (ภาคเหนือ) แคน (เลย) เขียง เขี้ยว (กะเหรี่ยง เชียงใหม่) พะยอม สุกรม (ภาคกลาง) พะยอมทอง (ปราจีนบุรี สุราษฎร์ธานี) ยางหยวก (น่าน)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นกิ่งผลัดใบขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูง 15-30 ม. มีกิ่งใหญ่ๆ ส่วนกิ่งก้านย่อยจะเรียวยาวเล็ก

ลำต้น เปลือกนอกสีเทาเข้ม หนา 2-5 ซม. แตกสะเก็ด

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับขนาด แผ่นใบรูปมนรีแคบหรือขอบขนาน กว้าง 3-10 ซม. ยาว 8-15 ซม. โคนใบป้านหรือมน ปลายใบป้าน ขอบใบเป็นคลื่นเล็กน้อย ใบแก่บาง สีเขียวเข้ม เส้นแขนงใบ 14-18 คู่ ก้านใบเรียวยาวเล็ก 1-2.5 ซม. กิ่งก้านสีน้ำตาลเข้มเป็นมัน

ดอก ดอกช่อแยกแขนง ออกเป็นกลุ่มที่ปลายกิ่ง มีกลิ่นหอม ช่อยาว 7-10 ซม. ดอกย่อยขนาด 1.5-3.5 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ สีน้ำตาลอมเขียว โคนกลีบเชื่อมติดกัน ส่วนปลายกลีบหยักเป็นฟันเลื่อยและแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกสีขาวหรือเหลืองอ่อน 5 กลีบ โคนกลีบซ้อนทับกัน ปลายกลีบดอกแยก เรียงแบบบิดเวียนเป็นเกลียว เวลาร่วงหลุดทั้งชั้น เกสรเพศผู้มี 15 อัน เรียง 3 ชั้น อยู่รวมเป็นกระจุกรอบเกสรเพศเมีย

ผล ผลแก่จะแห้งและไม่แตก สีน้ำตาลแก่ รูปกระสวยปลายแหลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 1.2-1.4 ซม. มีปีก 5 ปีก สีน้ำตาลแดง ปีกใหญ่ 3 ปีก ขนาด 1 × (8-10) ซม. ปีกแคบปลายแหลม เส้นตามยาวปีกชัดเจน ปีกสั้น 2 ปีก ยาว 6 ซม. เส้นปีกตามยาว 7-9 เส้น ปลายยาวและแหลม ฐานของปีกจะเรียบและหุ้มตัวผลมิด

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ สีเหลืองอ่อน และกลายเป็นสีน้ำตาลใช้ทำหมอนรองรางรถไฟ เสาบ้านเรือน ชื่อ รอด เรือขุด ใช้ในการก่อสร้าง เช่น ตง ฝา พื้น และเครื่องบนเสากระโดงเรือ พาย กรรเขียง คราด ครก สาก กระเดื่อง ลูกหีบ ชีล้อเกวียน ตัวถังรถ กระเบื่องไม้ ใช้ทำพื้นให้ความร้อนสูง

เปลือกต้น มีปริมาณแทนนินชนิด Pyrogallol และ Catechol สูง จึงนิยมใช้พอกหนังและอาจใช้รับประทานกับใบพลูแทนหมาก ใส่เครื่องหมักดองหรือกระบอกน้ำตาลจากอ้อย ดาล และมะพร้าวเพื่อกันบูด

ดอกอ่อน รับประทานได้ นำมาลวกเป็นผักจิ้มกับน้ำพริก หรือนำมาแกงส้ม ต้มจืด ผัดน้ำมันหอย ผัดกับไข่ หรือชุบไข่ทอด

ขี้ไม้ ใช้ผสมน้ำมันทาไม้ ยาแนวเรือ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Abrus precatorius* L.
ชื่อวงศ์ FABACEAE-PAPILIONOIDEAE
ชื่อท้องถิ่น กล่ำเครือ กล่ำตาไก่ มะกล่ำเครือ มะกล่ำแดง มะแค็ก (เชียงใหม่) เกมกรอม (สุรินทร์) หมากกล่ำตาแดง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ชะยอมเทศ ตากล่ำ มะกล่ำตาหนู (ทั่วไป) มะขมเถา ไม้ไฟ (ตรัง)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้เถาเลื้อย มีลำต้นเลื้อยพัน

ใบ ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ มีใบย่อย 8-15 คู่ เรียงสลับ แผ่นใบรูปขอบขนาน กว้าง 5-8 มม. ยาว 8-10 มม. โคนใบมน ปลายใบเป็นติ่งแหลมสั้น ขอบใบเรียบ หลังใบและท้องใบเกลี้ยง เส้นแขนงใบ 6-7 คู่ ก้านใบหลักยาว 4-6 ซม.

ดอก ดอกช่อฉัตร ออกบริเวณซอกใบ ดอกย่อยรูปดอกถั่ว มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอกสีชมพูแกมม่วง 5 กลีบ เกสรเพศผู้ 10 อัน ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งมี 9 อัน อีกกลุ่มมี 1 อัน เกสรเพศเมีย 1 อัน รังไข่เหนียวกลีบ พลาเซนตาเรียงในแนวเดียวกัน

ผล ผลเป็นฝัก คล้ายฝักถั่วสั้นเตาสีเขียว เมื่อแก่จะมีสีน้ำตาลกว้าง 1-1.5 ซม. ยาว 4-5 ซม. ปลายแหลม มี 3-5 เมล็ด เมล็ดกลมรียาว 6-8 มม. เมล็ดมีเปลือกแข็ง สีแดงสดเป็นมัน มีสีดำตรงขั้วประมาณ 1 ใน 3 ของเมล็ด

การใช้ประโยชน์

ใบ ต้มดื่มแก้เจ็บคอ แก้หลอดลมอักเสบ แก้ตับอักเสบกระตุ้น น้ำลาย ขับปัสสาวะ แก้ปวดบวมตามข้อ ปวดตามแนวเส้นประสาท ต้มน้ำดื่ม แก้ปวดบวม แก้อักเสบ แก้จุดด่างดำบนใบหน้า

เถาและราก ต้มดื่มแก้เจ็บคอ แก้หืด แก้ไอแห้ง แก้หลอดลมอักเสบ กัดเสมหะ แก้อ่อนใน แก้อาเจียน แก่ติชาน ขับปัสสาวะ ขับเสมหะ

เมล็ด เป็นพิษ ใช้ได้เฉพาะภายนอกผสมน้ำมันพืช ทาแก้กลากเกลื้อน ข้ำพยาธิผิวหนัง ผลมีหนอง บวมอักเสบ ใช้ทำยาฆ่าแมลง มีฤทธิ์แรง ถ้าเคี้ยวกิน 1-2 เมล็ด ก็อาจถึงตายได้ สามารถออกฤทธิ์ได้นาน 2 วัน

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Canarium subulatum* Guillaumin

ชื่อวงศ์ BURSERACEAE

ชื่อท้องถิ่น กอกกัน (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ชาลัก (เขมร)
มะกอกเกลื้อน (ราชบุรี) มะกอกเลือด (ภาคใต้) มะกั้ม (ภาคเหนือ) มะ
เลือด (จันทบุรี พิษณุโลก) มั๊กเหลียม (จันทบุรี) โมกเลือด (ปราจีนบุรี)

ลักษณะสัณฐาน

วิธีย ไม้ต้นผลัดใบขนาดกลางถึงใหญ่ สูง 10-25 ม. เรือน
ยอดเป็นพุ่มกลมลำต้น ลำต้นเปลาตรง กิ่งอ่อนมีรอยแผลก้านใบปรากฏอยู่
ทั่วไป เปลือกนอกสีน้ำตาลอมเทา แตกเป็นเกล็ด เปลือกในสีน้ำตาลอ่อนมี
ทางสีขาวผ่าน นัยางใสเมื่อแห้งจะออกสีดำ กระพี้สีเหลืองอ่อน แก่นสี
น้ำตาลแกมม่วงใบ ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงเวียนตอนปลายกิ่ง มี
ใบย่อย 5-9 คู่ รูปไข่กว้าง ยาว 2.5-4 ซม. กว้าง 6-8 ซม. โคนใบแหลม
มนหรือเบี้ยว ปลายใบแหลมหรือมน ขอบใบหยักมน หลังใบหยาบ ท้องใบ
มีขนสากหรือนุ่มหนาและมีสีเขียววาว แผ่นใบค่อนข้างหนา เส้นแขนงใบ
9-15 คู่ ก้านใบย่อยยาว 0.5-2 ซม. หูใบเรียวยาว ร่วงง่ายดอก ดอกช่อกระจุกช่อประกอบ ออกบริเวณซอกใบตอน
ปลายกิ่ง ดอกย่อยเมื่อบานเต็มทีกว้าง 0.5 ซม. มีกลิ่นหอม มีกลีบเลี้ยง 3
กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายกลีบแยกเป็น 3 แฉก กลีบ
ดอกสีขาวหรือสีเหลืองอ่อน 3 กลีบ ขอบกลีบขนกัน ปลายกลีบดอกแยก
เป็น 3 แฉก ยาว 2-3 เท่าของกลีบเลี้ยง เกสรเพศผู้มี 6 อัน รังไข่ 3 ช่องผล รูปสามเหลี่ยม เมื่อแก่สีเหลืองอมเขียว กว้าง 1-1.5 ซม.
ยาว 2-3.5 ซม. เมล็ดใหญ่และแข็งมาก แบ่งเป็น 1-3 เมล็ดเล็กๆ เชื่อม
ติดกันไม่มีเยื่อหุ้ม เนื้อในเมล็ดมี 3 ช่อง

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ สีแดงอมม่วงน้ำตาลแกมม่วงหรือสีเทา ใช้ในการ
ก่อสร้าง เช่น ทำไม้พื้น ฝา รอด ดง และการก่อสร้างที่อยู่ใร่ม หีบ สังกะ
ไส ของ ไม้ขีด ไม้จิ้มฟันผล รสเปรี้ยวรับประทานได้รสชาติคล้ายผลหน้าเลียม ให้สี
ดำและใช้ทำหมึก

เมล็ด รสมันรับประทานได้

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Bridelia ovata* Decne.
 ชื่อวงศ์ EUPHORBIACEAE
 ชื่อท้องถิ่น ก่องแกบ ชี้เหล้ามาดกา ช่าชา มัดกา มาดกา
 สำเหล้า ลีวาลา

ลักษณะสัญญาณ

วิสัย ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูงถึง 5-10 ม.

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับในระนาบเดียวกัน รูปวงรีหรือรูปไข่
 กลับ กว้าง 3-8 ซม. ยาว 8-21 ซม. หลังใบสีเขียวอ่อน ท้องใบสีจางกว่า
 ก้านใบสั้นและโป่งพองออก

ดอก เป็นช่อกระจุกสีเหลืองบริเวณซอกใบหรือตามกิ่ง แยก
 เพศอยู่ในช่อเดียวกัน

ผล ค่อนข้างกลมเล็กเท่าเมล็ดพริกไทย

การใช้ประโยชน์

ใบแห้งหรือใบสดบึงพอกกรอบ ได้ทดลองฤทธิ์ระบายกับ
 ผู้ป่วยท้องผูกโดยใช้ใบแห้งขนาด 1.5-2 กรัม ชงกับน้ำเดือด แช่ไว้นาน
 10-20 นาที ดื่มก่อนนอนพบว่าได้ผลดี อาการข้างเคียงคือ ปวดท้อง
 คลื่นไส้

เปลือก เป็นยาฝาดสมาน

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Terminalia mucronata* Craib & Hutch.

ชื่อวงศ์ COMBRETACEAE

ชื่อท้องถิ่น โคะกาง (กะเหรี่ยง เชียงใหม่) ตะแบกเลือด (ภาคตะวันออกเฉียงใต้) เบี้ย (อุบลราชธานี) ปราบดำเลีย (เขมร บุรีรัมย์) มะกาเถื่อน (เงี้ยว ภาคเหนือ) เบื้อยป้ง เบื้อยปี เบื้อยสะแอน (ภาคเหนือ) มะเกลือเลือด (ภาคกลาง)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดกลาง สูง 20-30 ม. เรือนยอดเป็นพุ่มทรงกระบอก

ลำต้น โคนต้นเป็นพูพอนต่ำๆ เปลือกนอกสีเทา มีรอยหรือแองที่เกิดจากการหลุดร่วงของเปลือก เปลือกในสีแดงคล้ำ

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามหรือเกือบตรงข้าม แผ่นใบรูปรีถึงรูปขอบขนาน กว้าง 3-6.5 ซม. ยาว 4-13.5 ซม. โคนใบมนแหลม ปลายใบมนมีติ่งแหลม ขอบใบเรียบมีขนอ่อนนุ่มสีขาวเป็นมันเหมือนเส้นไหมปกคลุม หลังใบสีเข้มกว่าท้องใบ เพราะมีขนสีน้ำตาลอ่อนหนาแน่น เส้นแขนงใบ 5-12 คู่ ก้านใบยาว 1-2 ซม. มีต่อมกลม 2 ต่อมด้านบน

ดอก ดอกช่อเชิงลด ออกบริเวณกิ่งหรือซอกใบ ช่อยาว 12-16 ซม. ช่อดอกอ่อนมีขนสีน้ำตาลหนาแน่น ดอกย่อยสีขาวค่อนข้างเหลือง ขนาด 4-5 มม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ ไม้มีกลีบดอก

ผล ผลเปลือกแข็งเมล็ดเดี่ยว รูปไข่กลม มีปีกกลม 2 ปีก สีเขียวเมื่อแก่สีน้ำตาลอ่อนถึงเหลือง กว้าง 3-4 ซม. ผิวแข็งลักษณะแบน ปีกด้านข้างทั้งสองแผ่กว้างชนกันเกือบกลม มีเมล็ดเดี่ยว ลักษณะแข็งรูปรี

การใช้ประโยชน์
เนื้อไม้ ใช้ทำไม้ค้ำ ไม้พื้น

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Tamarindus indica* L.

ชื่อวงศ์ FABACEAE-CAESALPINIOIDEAE

ชื่อท้องถิ่น ตะลุม (ชาวนน นครราชสีมา) ม่องโคล้ง (กะเหรี่ยงกาญจนบุรี) หมากแกง (เงี้ยว แม่ฮ่องสอน) มอดเล สามอเกล (กะเหรี่ยงแม่ฮ่องสอน) มะขาม (ทั่วไป) อ่าเป็ยล (เขมร สุรินทร์)

ลักษณะสีนฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดกลาง สูงถึง 23 ม. เรือนยอดเป็นพุ่มกลมทึบ

ลำต้น เปลือกนอกสีน้ำตาลแตกแบบรอยไถ

ใบ ใบประกอบขนนกปลายคู่ เรียงสลับ มีใบย่อย 10-18 คู่ เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปขอบขนาน กว้าง 3-9 มม. ยาว 8-30 มม. โคนใบเบี้ยว ปลายใบเป็นติ่งหนาม ขอบใบเรียบ หลังใบและท้องใบมีขนหรือเกลี้ยง เส้นแขนงใบ 5-6 คู่ ก้านใบหลักยาว 8-10 ซม.

ดอก ดอกช่อกระจุก ออกบริเวณปลายกิ่งหรือลำต้น ช่อดอกยาว 2-6 ซม. ดอกย่อยเมื่อบานเต็มที่กว้าง 1-1.5 ซม. มีกลีบเลี้ยงสีเหลืองช่อนเหลืองกัน 5 กลีบ กลีบดอกสีเหลืองอมส้ม 5 กลีบ ช่อนเหลืองกัน เกสรเพศผู้ 3 อัน เกสรเพศเมีย 1 อัน รังไข่เหนือวงกลีบ พลาเซนตาเรียงในแนวเดียวกัน

ผล ฝักโค้งสีน้ำตาล รูปทรงขอบขนาน ฝักแก่ไม่แตก กว้าง 1-2.5 ซม. ยาว 5-15 ซม. ผนังชั้นกลางมีลักษณะอ่อนนุ่มรับประทานได้ เมล็ดแบนเกือบกลม สีดำมัน

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ ใช้ทำเชือก เครื่องครุฑ และอุปกรณ์เกษตร

ใบอ่อนและดอกอ่อน เป็นผักรับประทานกับน้ำพริก ใส่แกงส้ม ต้มโคล้งกับปลากรอบ หรือต้มยำ

ผล ฝักมะขามอ่อนมีวิตามินซีมากใช้ปรุงอาหาร ฝักแก่รับประทานเป็นไม้ผล

หมายเหตุ ไม้ต่างประเทศที่ได้รับการปลูก เป็นไม้ผลในประเทศไทยมานาน

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Sindora siamensis* Teijsm. & Miq.
ชื่อวงศ์ FABACEAE-CAESALPINIOIDEAE
ชื่อท้องถิ่น กรอแก้ว (เขมร พระตะบอง) ก่อเกาะ กำเกาะ (เขมร สุรินทร์) กอกก่อ (ชาวนน นครราชสีมา) แต้ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)
 มะค่าแต้ (ทั่วไป) มะค่าหนาม (ภาคกลาง ภาคเหนือ) มะค่าหุยม (ภาคเหนือ)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบหรือกึ่งผลัดใบ สูงถึง 25 ม. ลำต้นอ้วน และสั้น กิ่งก้านใหญ่แผ่กว้าง เรือนยอดกลม

ลำต้น เปลือกนอกสีน้ำตาลแก่ มีรอยแตกเล็กน้อยและหลุดลอกเมื่อต้นแก่ เปลือกในสีชมพูเป็นเยื่อใย

ใบ ใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ เรียงสลับ ใบย่อย 3-4 คู่ เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปรีหรือรูปไข่ หนาและเหนียว กว้าง 5-8 ซม. ยาว 5-10 ซม. โคนใบมน ปลายใบเว้าตื้นหรือมน ขอบใบเรียบสีเหลือง เป็นสันหนาทางด้านท้องใบ หลังใบมีขนหยาบเล็ก ๆ ท้องใบมีขนอ่อนนุ่ม เส้นแขนงใบตรงจรดขอบใบ 18-25 คู่ เส้นใบคู่ล่างสุดมีต่อมเล็ก ๆ

ดอก ดอกช่อแยกแขนง ออกตามปลายกิ่งหรือซอกใบ ยาว 10-20 ซม. ดอกย่อย ขนาด 0.5-0.7 ซม. กลีบเลี้ยงหนา 4 กลีบมีขนสีน้ำตาลทองหนาแน่นและมีหนามอ่อนสั้น ๆ ที่ผิวด้านนอก กลีบดอกสีแดงอมเหลืองมี 1 กลีบ เกสรเพศผู้ 9 อันและอีก 1 อัน เป็นหมัน เกสรเพศเมีย โค้งงอ รังไข่เหนือวงกลีบ มีขนและมีหนามอ่อนปกคลุม

ผล ผลเป็นฝัก สีเขียวแก่ รูปร่างกลมและแบน ขนาด 4.5-8 ซม. ปลายโค้งงอเป็นจระงอย แหลม ผิวผลมีหนาม หนามยาว 3-5 มม. เมล็ดสีดำ กลม แบน ขนาด 1.5-2 ซม. ขั้วเมล็ดสีเหลืองอ่อนถึงเหลือง แต่ละฝักมี 1-3 เมล็ด

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ สีน้ำตาลอ่อนหรือสีน้ำตาลแก่ ใช้ในการก่อสร้างต่างๆ ทำไม้หมอนรองรางรถไฟ เสา เครื่องเกวียน เครื่องไถนา ลูกกลิ้งนาเกลือ เครื่องเรือน ใช้ทำพื้น รอด ดง โครงเรือใบเดินทะเล นอกจากนี้ยังนำไปเผาถ่านให้พลังงานสูง

เปลือกต้น ให้น้ำฝาดชนิด pyrogallol และ catechol ใช้ฟอกหนัง

เมล็ด เมล็ดอ่อนรับประทานสด เมล็ดแก่นำมาคั่วแล้วกะเทาะเปลือก รับประทานเนื้อข้างใน เนื้อแข็งคล้ายเมล็ดมะขาม รสหวานมัน

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Catunaregam tomentosa* (Blume ex DC.) Tirveng.

ชื่อวงศ์ RUBIACEAE

ชื่อท้องถิ่น มะเค็ด ระวังใหญ่ หมามแท่ง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้พุ่มกึ่งไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 4-8 ม. ผลัดใบ เรือนยอดรูปไข่หรือแผ่กว้าง

ลำต้น เปลือกนอกแตกเป็นเกล็ด เปลือกในสีน้ำตาล ตามกิ่งมีหนาม

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก แผ่นใบรูปไข่กลับหรือรูปรี กว้าง 1-2 ซม. ยาว 2-5.5 ซม. โคนใบสอบ ปลายใบแหลมหรือมน ขอบใบเรียบมีขนเข้าทางด้านท้องใบ หลังใบมีขนสั้นหนาแน่น ท้องใบสีเทาปนขาวมีขนหนานุ่ม หูใบอยู่ระหว่างก้านใบ เส้นแขนงใบ 6-9 คู่ ก้านใบยาว 0.3-0.5 ซม.

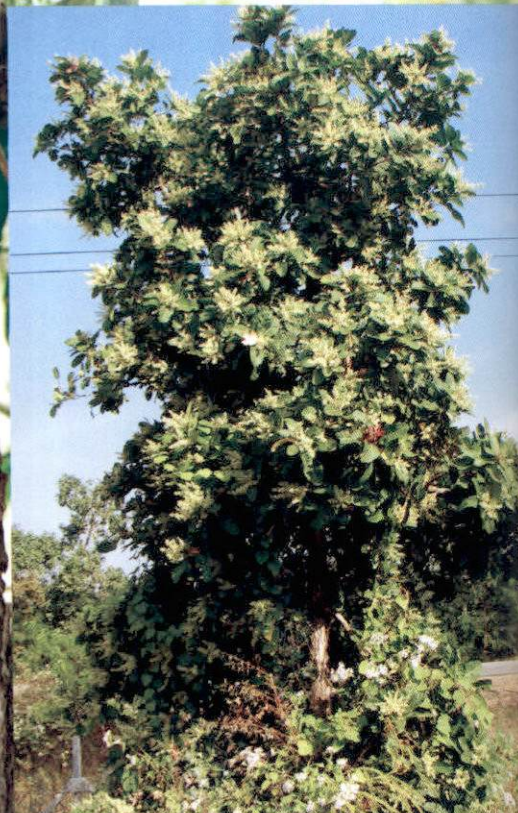
ดอก ดอกเดี่ยว ออกบริเวณง่ามใบตอนปลายกิ่ง เมื่อบานเต็มที่กว้าง 3-4.5 ซม. มีกลิ่นหอม กลีบเลี้ยง 8 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปประขัง ปลายกลีบแยกเป็น 8 แฉก กลีบดอกสีขาวและเปลี่ยนเป็นสีเหลืองอ่อน 7-8 กลีบ เกสรเพศผู้ 7-8 อัน สีเหลืองแกมน้ำตาล ไม่มีก้านชูติดอยู่กับปากหลอดระหว่างปลายกลีบดอก เกสรเพศเมีย 1 อัน ยอดเกสรสีเขียวแยกเป็น 2 พู รังไข่ใต้วงกลีบ ไม่มีก้านดอก

ผล ผลสดมีหลายเมล็ด ทรงกลมหรือไข่ สีเขียวเมื่อแก่สีน้ำตาลแดง มีขนอ่อนนุ่มปกคลุมกว้าง 3-3.5 ซม. ยาว 4-4.5 ซม. ปลายผลมีกลีบเลี้ยงติดอยู่ เมล็ดกลมแบนเล็กน้อย มีจำนวนมาก

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ ใช้ทำเครื่องใช้ เช่น สาก ลำต้นรักษาโรคตับ ผลทำแชมพูสระผม สบู่ซักผ้า

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Buchanania lanzan* Spreng.

ชื่อวงศ์ ANACARDIACEAE

ชื่อท้องถิ่น มะม่วงแมงวัน (ลำปาง) มะม่วงหัวแมงวัน (นครราชสีมา ราชบุรี)
รักษา (ภาคใต้) หัวแมงวัน (สุโขทัย) ฮักผู้ ฮักหมู (ภาคเหนือ)

ลักษณะสีณฐาน

วิธีย ไม้ต้นผลัดใบขนาดเล็กถึงกลาง สูง 8-20 ม.

ลำต้น เปลือกนอกสีเทาเข้ม แตกแบบรอยใยหรือแตกเป็น
สะเก็ด ชั้นเปลือกในสีน้ำตาลแดง น้ายางใสมีพิษ

ใบ ใบเดี่ยวเรียงเวียน แผ่นใบรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ
กว้าง 6-10 ซม. ยาว 15-25 ซม. โคนใบรูปลิ้ม ปลายใบมน เว้ามน ขอบใบเรียบ
หรือเป็นคลื่นเล็กน้อย ใบอ่อนมีสีน้ำตาลแดง ใบแก่แข็งและเหนียว มักจะมีขน
ที่เส้นใบด้านล่าง เส้นแขนงใบ 10-17 คู่ ฐานมาเล็กน้อย ก้านใบ 1.5-2.8
ซม.

ดอก ดอกช่อแยกแขนง ออกบริเวณปลายกิ่งและในซอกใบ ช่อ
ยาว 30-50 ซม. ดอกย่อยขนาด 0.4-0.6 ซม. สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยง 4-5
กลีบมีขนด้านนอก โคนกลีบเชื่อมติดกัน ปลายกลีบแยกเป็น 4-5 แฉก กลีบ
ดอกสีขาว 4-5 กลีบ เกสรเพศผู้ 8-10 อัน มีอับเรณูรูปขอบขนานที่ขนาดสั้น
กว่าก้านชู หมอนรองดอกสีเหลืองมีพู่สีๆ 5 พู่ ก้านเกสรเพศเมียสั้น รังไข่มี
ขนปกคลุม ก้านดอกย่อยสั้น

ผล ผลสดเมล็ดเดี่ยว รูปไข่ สีม่วงถึงดำ ขนาด 0.9-1.2 ซม.
มีก้านเกสรเพศเมียสั้นติดที่ปลาย กลีบเลี้ยงยังคงอยู่ที่ฐาน มีเนื้อบาง
ห่อหุ้มชั้นในที่แข็ง

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ สีน้ำตาลปนเทา ใช้ทำสิ่งไสของ ไม้ก่อสร้าง เช่น ทำเสา
รั้ว ประตูหน้าต่างและเครื่องตกแต่งบ้านได้ดี และกระสวย ใช้ในการทอผ้า
ได้ และใช้ทำฟืนเผาถ่าน

ใบอ่อนและดอกอ่อน เป็นผักสดรับประทานร่วมกับน้ำพริก ลาบ
ยำผลสุก

เนื้อในเมล็ด รับประทานเป็นผลไม้กินมัน
ยางและราก ทำสีย้อมผ้า สีย้อมผ้า

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Feroniella lucida* (Scheff.) Swingle
ชื่อวงศ์ RUTACEAE
ชื่อท้องถิ่น มะสัง (ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)
ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดเล็กถึงขนาดกลาง สูง 5-15 ม. เรือนยอดจะแผ่ออกใบแนวระดับเป็นชั้นๆ แตกกิ่งต่ำ กิ่งต้นมีหนามยาวแข็ง
ลำต้น ลำต้นเปลาตรงมีปมปม เปลือกนอกเรียบสีน้ำตาลอ่อนปนเหลืองหรือเทาเข้ม มีช่องระบายอากาศเป็นแนวยาว

ใบ ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับหรือเป็นกระจุก 2-4 ช่อ แกนก้านใบหลักยาว 5-10 ซม. มีใบย่อย 1-4 คู่ เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปไข่กลับหรือรูปรี กว้าง 1-1.5 ซม. ยาว 1-3 ซม. โคนใบรูปลิ้นปลายใบมนหรือสอบทู่ หลังใบเกลี้ยงสีเขียวเป็นมัน ท้องใบสีจางกว่ามีขนนุ่มขึ้นประปราย แผ่นใบหนา มีต่อมน้ำมันกระจายทั่วไป เส้นแขนงใบข้างละ 3-5 เส้น ก้านใบย่อยสั้น

ดอก ดอกช่อกระจุก ออกตามกิ่ง ช่อดอกยาว 5-9 ซม. แต่ละช่อมี 5-10 ดอก ดอกย่อยเมื่อบานเต็มที่กว้าง 1-3 ซม. กลิ่นหอม มีทั้งดอกเพศผู้และดอกสมบูรณ์เพศในช่อเดียวกัน มีขนนุ่ม กลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอกสีเหลืองอ่อนถึงแดงคล้ำ 5 กลีบ เกสรเพศผู้มี 10 อัน

ผล ผลสดมีหลายเมล็ด ทรงกลมหรือแป้นเล็กน้อย สีเขียวอมเหลือง ขนาด 4-12 ซม. ผิวเกลี้ยง เปลือกผลหนา มีกลิ่นหอมเมื่อแก่ เมล็ดรูปไข่มีจำนวนมาก

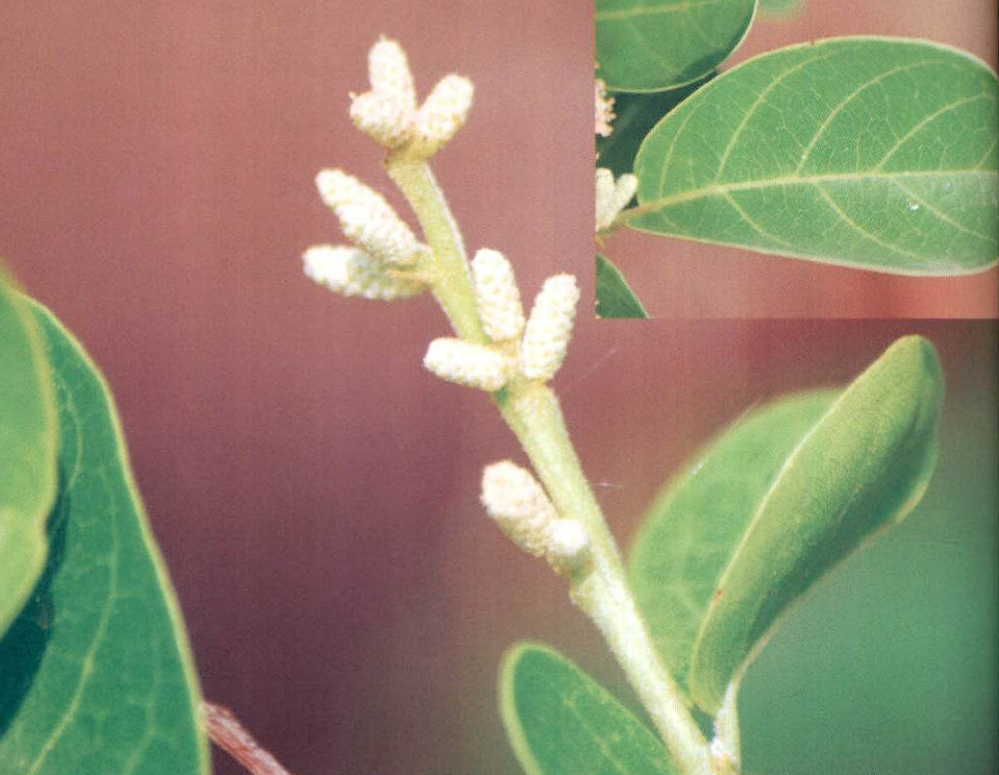
การใช้ประโยชน์

ต้น ทำเป็นไม้บอนไซประดับ

เนื้อไม้ ใช้เผาถ่านทำเชื้อเพลิง

ใบอ่อน เป็นผักรับประทานร่วมกับลาบ ชุปหน่อไม้

ผล รสเปรี้ยวรับประทานได้ นำมาปรุงน้ำพริกหรือใส่แกง

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Antidesma ghaesembilla* Gaertn.

ชื่อวงศ์ EUPHORBIACEAE

ชื่อท้องถิ่น ขะเมาผา มะเมา (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) มะเมา
ข้าวเมา (ชุมพร) เมาไขปลา (ชลบุรี) มั่งเมา (จันทบุรี) เมาทุ่ง (ชุมพร
สงขลา) กูแจ (มลายู นราธิวาส)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้พุ่มกึ่งไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 2-6 ม.

ลำต้น เปลือกนอกสีน้ำตาลอ่อน แตกเป็นสะเก็ดเล็กๆ

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปรีหรือรูปขอบขนาน กว้าง
2-5 ซม. ยาว 4-10 ซม. โคนใบและปลายใบมน ขอบใบเรียบ หลังใบและ
ท้องใบเกลี้ยง ก้านใบยาว 0.2-1.2 ซม.

ดอก ดอกช่อเชิงลด ออกตามซอกใบและปลายยอด ดอก
แยกเพศ ดอกเพศผู้ออกเป็นช่อ สีเขียวอมเหลือง กลีบเลี้ยง 4-5 กลีบ ไม้
มีกลีบดอก เกสรเพศผู้มี 4-5 อัน ดอกเพศเมียมีลักษณะคล้ายกันแต่มี
ขนาดใหญ่กว่า ปลายเกสรเพศเมียแยกเป็น 3-4 แฉก

ผล ผิวมีขน สีขาวอมเขียวเมื่อสุกสีแดงคล้ำถึงดำ ทรงกลม
แป้น เส้นผ่านศูนย์กลาง 0.3-0.5 ซม. มีเมล็ดเดี่ยว

การใช้ประโยชน์

ใบอ่อนและดอกอ่อน แกงร่วมกับเห็ดชนิดต่างๆ ทำให้มีรสเปรี้ยว

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Aganosma marginata* (Roxb.) G. Don

ชื่อวงศ์ APOCYNACEAE

ชื่อท้องถิ่น เครือไส้ตัน (หนองคาย) เตื่อเครือ เตื่อดิน เตื่อเถา เตื่อไม้ โมกเครือ (ภาคเหนือ) เตื่อยดิน (ประจวบคีรีขันธ์) เตื่อยดิบ (กระบี่) ตะขอบลาโก้ (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน) พิษ (ภาคกลาง) มะเตื่อดิน (ทั่วไป) มะเตื่อเถา (ราชบุรี ภาคเหนือ) ย่านเตื่อยบิต (สุราษฎร์ธานี) ไส้ตัน (นครราชสีมา)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้เถาเนื้อแข็งเลื้อยพันต้นไม้อื่น สูง 5-10 ม.

ลำต้น เปลือกนอกเรียบสีน้ำตาลเข้ม มีช่องอากาศเป็นตุ่มสีขาว กระจายอยู่ตามกิ่งและลำต้น ทุกส่วนที่มีชีวิตมีน้ำยางสีขาว

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปไข่กว้าง กว้าง 1.5-2.5 ซม. ยาว 4-8 ซม. โคนใบมน ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ หลังใบเกลี้ยงเป็นมัน ท้องใบเกลี้ยง แผ่นใบเป็นคลื่น เส้นแขนงใบ 8-10 คู่ ก้านใบ 3-5 มม.

ดอก ดอกช่อกระจุกช่อประคบ ออกตามซอกใบ มีดอกย่อย 8-15 ดอกย่อยกลิ่นหอม ประกอบด้วยกลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกสีขาว 5 กลีบ เรียงบิดเวียน โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปกรวย ปลายกลีบดอกแยกเป็น 5 แฉก

ผล ผลเป็นฝักยาวติดกันเป็นคู่ ฝักเรียบ เมื่อแก่เป็นสีน้ำตาล แตกกอก เมล็ดสีน้ำตาล มีขนสีขาวติดอยู่เป็นกระจุก

การใช้ประโยชน์

ใบอ่อนและผลอ่อน รับประทานกับลาบ เป็นผักลวกจิ้มร่วมกับน้ำพริก

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Wrightia arborea* (Dennst.) Mabb.

ชื่อวงศ์ APOCYNACEAE

ชื่อท้องถิ่น มกมัน (สุราษฎร์ธานี) มุกน้อย มุกมัน (น่าน) โมกน้อย
โมกมัน (ทั่วไป) เสทือ แนแก (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดเล็ก สูง 7-15 ม. เรือนยอดกลม หรือ
รูปไข่ ทุกส่วนที่มีชีวิตมีน้ำยางสีขาว

ลำต้น เปลือกนอกสีขาวหรือเทาอ่อน แตกเป็นร่องตื้นๆ
ตามยาวลำต้นมีช่องระบายอากาศทั่วไป

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปรี รูปไข่หรือรูปไข่กลับ
กว้าง 3-8 ซม. ยาว 7-18 ซม. โคนใบมน ปลายใบเรียวแหลม ขอบใบ
เรียบ หลังใบและท้องใบมีขนปกคลุมหนาแน่น มีเส้นแขนงใบ 8-15 คู่ ก้าน
ใบยาว 2-7 มม.

ดอก ดอกช่อกระจุกช้อนประกอบ ออกตามปลายกิ่ง ช่อดอก
ยาว 4-6 ซม. ดอกย่อยสีขาวอมเหลือง ด้านนอกสีเขี้ยว เมื่อดอกใกล้โรย
จะเป็นสีม่วงแกมเหลือง มีกลิ่นหอม กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อม
ติดกันเป็นรูปกรวย ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก มีขนหนาแน่นทั้งสองด้าน
กลีบดอก 5 กลีบ โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายกลีบดอกแยก
เป็น 5 แฉก ดอกบานบิดเป็นรูปกังหัน กว้าง 2.5 ซม.

ผล ผลเป็นฝักแห้งแตก ทรงกระบอก กว้าง 8-13 ซม. ยาว
9-30 ซม. ผิวขรุขระ เมล็ดยาวและมีขนยาวติดเป็นกระจุก

การใช้ประโยชน์

เมื่อไม้ ใช้ทำเครื่องดนตรี ได้แก่ ขอด้วง ขอฉู้ จะเข้

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Morinda elliptica* Ridl.

ชื่อวงศ์ RUBIACEAE

ชื่อท้องถิ่น กะมุด (มลายู นราธิวาส) ยอเกื้อน (ชุมพร) ยอป่า (ตรัง สตูล)

ลักษณะถิ่นฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดเล็กถึงขนาดกลาง สูง 10-15 ม.

ลำต้น เปลือกนอกแตกเป็นร่องลึกตามยาวลำต้นแบบรอยไถหรือแตกสะเก็ดแบบสีเหลี่ยม ลำต้นมักคดงอ

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก แผ่นใบรูปไข่กลับ รูปรีหรือรูปขอบขนานแกมรูปเคียว กว้าง 4-14 ซม. ยาว 8-25 ซม. โคนใบเบี้ยว ปลายใบแหลมหรือกลม ขอบใบเป็นคลื่นบางครั้งเรียบ แผ่นใบบาง หลังใบและท้องใบเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมองเห็นเส้นร่างแหชัดเจน เส้นแขนงใบคู่ 4-6 เส้น ก้านใบยาว 1.2-1.5 ซม.

ดอก ดอกช่อเชิงลด ออกเป็นกลุ่มบนกระเปาะรังไข่ บริเวณซอกใบและปลายกิ่ง ดอกย่อย เมื่อบานเต็มที่กว้าง 1.5-2 ซม. กลิ่นหอม มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอกสีขาว 5 กลีบ โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันหลอดรูปแจกันทรงสูง ภายในหลอดกลีบดอกมีขนละเอียด ปลายกลีบดอกแยกเป็น 5 แฉก เกสรเพศผู้ 5 อัน ติดอยู่กับปากหลอดด้านใน เกสรเพศเมีย 1 อัน ยอดเกสรปลายแยกเป็นรูปส้ม 2 แฉก ยาวเหนือหลอดกลีบดอก รังไข่ใต้วงกลีบอัดรวมกันเป็นก้อน มี 2 ห้อง ห้องละ 1 ออวูล

ผล ผลรวม ทรงกระบอกสั้นหรือไข่ สีเขียวเมื่อสุกจะมีสีดำ กว้าง 1.5-2 ซม. ยาว 2.5-3.5 ซม. ผิวนอกเป็นปุ่มปม เนื้อในผลสีขาว อวบน้ำ เมล็ดบิดเบี้ยวรูปไข่แบน

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ (แวน) สีเหลืองหรือสีเหลืองเข้ม ใช้ในการก่อสร้าง ทำด้ามเครื่องมือ เครื่องกลึง แกะสลัก และเฟอร์นิเจอร์ต่างๆ

ใบอ่อน ใสข้าวยา รับประทานเป็นผักร่วมกับน้ำพริก

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Morinda coreia* Ham.

ชื่อวงศ์ RUBIACEAE

ชื่อท้องถิ่น คุ (กะเหรี่ยง กาญจนบุรี) คุย (พิษณุโลก) โคะ (กะเหรี่ยง) ยอป่า (ทั่วไป) สลักป่า สลักหลวง (ภาคเหนือ)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดเล็กถึงขนาดกลาง สูง 7-15 ม. เรือนยอดเป็นพุ่มกลมรีตามก้านและกิ่งอ่อนมีขนนุ่มทั่วไป

ลำต้น ลำต้นมักคดงอ เปลือกนอกสีน้ำตาลถึงน้ำตาลดำ แตกแบบรอยไถหรือแตกสะเก็ดแบบสีเหลี่ยม

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก แผ่นใบรูปไข่กลับ รูปรีหรือรูปขอบขนานแกมรูปเคียว กว้าง 4-11 ซม. ยาว 8-23 ซม. โคนใบสอบหรือเบี้ยว ปลายใบแหลมหรือเป็นติ่งแหลม หลังใบมีขนสาก ท้องใบมีขนนุ่มหนา ขอบใบเป็นคลื่น เส้นแขนงใบ 6-10 คู่ ก้านใบยาว 1.5-3 ซม.

ดอก ดอกช่อเชิงลด ออกตามปลายกิ่งหรือซอกใบ ดอกย่อยเมื่อบานเต็มทีกว้าง 2-2.5 ซม. กลิ่นหอม กลีบเลี้ยง 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นหลอด กลีบดอกสีขาว 5 กลีบ โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปแจกันทรงสูง ภายในหลอดกลีบดอกมีขนละเอียด ปลายกลีบดอกแยกเป็น 5 แฉก เกสรเพศผู้ 5 อัน ติดอยู่กับปากหลอดด้านใน เกสรเพศเมีย 1 อัน ยอดเกสรปลายแยกเป็นรูปล้อม 2 แฉก ยาวเหนือหลอดกลีบดอก รังไข่ใต้วงกลีบ มี 2 ห้อง ห้องละ 1 ออวูล

ผล ผลรวม ทรงบิดเบี้ยวหรือกลม สีเขียวเมื่อสุกจะมีสีดำ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2-3 ซม. เล็กกว่ายอเถื่อนเล็กน้อย ผิวนอกผลเป็นปุ่มปมมีขน เนื้อเยื่อข้างในสีขาวมีน้ำมาก ก้านผลมีขนสั้นนุ่มยาว 1.5 ซม. เมล็ดบิดเบี้ยว

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ (แวน) สีเหลือง ใช้ทำเสา เครื่องเรือน จาน ดลับไม้ ครก สาก กระเบื้อง พานทำยาและรางปืน ตำมปากกา ของเล่นของเด็ก ใช้ย้อมผ้า

ผล เมื่อสุกรับประทาน ใช้ตำ (ตำยอ)

เปลือกราก ใช้ย้อมผ้า

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Gluta usitata* (Wall.) Ding Hou
ชื่อวงศ์ ANACARDIACEAE
ชื่อท้องถิ่น ชู ชู (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน) ชู (กะเหรี่ยง กาญจนบุรี)
อักษลง (ภาคเหนือ) รัก รักใหญ่ (ภาคกลาง) มะเริะ (เขมร)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นกิ่งผลัดใบขนาดกลาง สูงถึง 20 ม. เรือนยอดเป็นพุ่มกลมสีเขียวเข้ม

ลำต้น ลำต้นเปลาตรง เปลือกนอกสีน้ำตาลปนเทาหรือดำปนเทา แตกเป็นร่องและล่อนเป็นสะเก็ดทั่วไป มีน้ำยางดำกึ่งไว้จะเป็นสีน้ำตาลดำ

ใบ ใบเดี่ยว เรียงเวียนเป็นกลุ่มที่ปลายกิ่ง แผ่นใบรูปไข่กลับหรือรูปขอบขนาน กว้าง 5-12 ซม. ยาว 12-36 ซม. โคนใบรูปสามเหลี่ยม ขอบใบเรียบหรือเป็นคลื่นเล็กน้อย หลังใบมีขนสีน้ำตาลปนเทาประปราย ท้องใบมีขนหนาแน่น เส้นแขนงใบ 16-30 คู่ ก้านใบแบนยาว 1.5-2 ซม.

ดอก ดอกช่อแยกแขนง ออกบริเวณซอกใบใกล้ปลายกิ่ง ช่อดอกยาวประมาณ 30 ซม. ดอกย่อยเมื่อบานเต็มที่กว้าง 6-8 มม. มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ ด้านนอกมีขน กลีบดอกสีขาวมีแถบสีเหลืองแกมเขียวตรงกลาง 5 กลีบ มีขนหนาแน่น เกสรเพศผู้มีประมาณ 30 อัน เกสรเพศเมีย 1 อัน

ผล ผลแห้งแบบมีปีก ทรงกลมแข็ง สีเขียวเมื่อแก่สีม่วง ขนาด 1.2 ซม. มีปีก 4-5 ปีก สีแดงเรื่อๆ รูปขอบขนาน กว้าง 1-2.5 ซม. ยาว 6-8 ซม. ติดเป็นวงแนวระนาบระหว่างโคนปีกกับผลมีก้านเชื่อมยาว 1.5 ซม. เมล็ดกลม

การใช้ประโยชน์

ยาง ใช้ลงรักเครื่องเขียน (ยางเป็นพิษเมื่อถูกผิวหนัง)

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Shorea siamensis* Miq.

ชื่อวงศ์ DIPTEROCARPACEAE

ชื่อท้องถิ่น เปา เปาดอกแดง (ภาคเหนือ) รัง (ภาคกลาง) เรียง เรียงพนม (เขมร สุรินทร์) ลักป้าว (ละว้า เชียงใหม่) แลบบอง เหล้ท้อ เหล้บอง (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน) ช้าง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ลักษณะสัณฐาน

วัสดุ ไม้ต้นผลัดใบขนาดกลาง สูง 10-25 ม.

ลำต้น เปลือกนอกสีน้ำตาลเทาแข็งและหนามาก แตกสะเก็ดแบบสีเหลี่ยมหรือรอยไถ เปลือกในสีแดงออกน้ำตาล น้ำยางสีเหลืองอ่อนถึงน้ำตาล

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่ กว้าง 7-16 ซม. ยาว 10-22 ซม. โคนใบเป็นรูปหัวใจ ปลายมนหรือแหลมเล็กน้อย ขอบใบเรียบ หลังใบเรียบ ท้องใบมีขนอ่อนนุ่ม ใบอ่อนสีน้ำตาลออกแดงมีขนรูปดาว ใบแก่สีเขียวหม่นเกือบจะเรียบเกลี้ยง เส้นแขนงใบ 9-18 คู่ ก้านใบ 3-5 ซม. เล็กเรียวยาวและแบนเล็กน้อยมีแต้มสีแดง หูใบ 1.5-2 ซม. รูปไข่แคบโค้ง

ดอก ดอกช่อแยกแขนง ออกบริเวณกิ่งและปลายกิ่งก่อนแตกใบอ่อน ช่อละ 5-20 ดอก ดอกย่อยเมื่อบานเต็มที่เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.8-1.8 ซม. ทรงกลม มีกลีบเลี้ยงสีเหลืองอมเขียว 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกัน ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกสีเหลือง 5 กลีบ ยาวเป็น 6 เท่าของกลีบเลี้ยง โคนกลีบเรียงซ้อนทับกัน ปลายกลีบบิดเวียนตามกันเป็นรูปกังหัน ปลายกลีบโค้งไปข้างหลัง เมื่อหลุดจะร่วงทั้งชั้นพร้อมกับเกสรเพศผู้ที่ติดบนกลีบ เกสรเพศผู้ 15 อัน ชั้นนอก 10 อันชั้นใน 5 อัน รอบเกสรเพศเมีย มีรังไข่ 3 ห้อง แต่ละห้องมี 2 ออวูล และเจริญไปเป็นเมล็ดเพียง 1 ออวูล

ผล ผลแห้งและไม้แตก กว้าง 1 ซม. ยาว 1.5 ซม. รูปไข่ มีปีก 5 ปีกเจริญมาจากกลีบเลี้ยง ปีกยาว 3 ปีก กว้าง 1-1.5 ซม. ยาว 5-8 ซม. ปีกสั้น 2 ปีก กว้าง 1 ซม. ยาว 2.5 ซม. ผลมีเปลือกแข็งเมล็ดเดี่ยวขนาด 1.4-1.6 ซม. มีปลายยาว

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ สีน้ำตาลอ่อนหรือน้ำตาลอมเหลือง ใช้ก่อสร้างทั่วไป เช่น เสา พื้น ราว ดง หมอนรางรถไฟ ท้ารถ เรือ เป็นต้น เครื่องมือกลึงกรรม ครก สาก กระเดื่อง ส่วนต่างๆ ของเกวียน ทำหูก ด้ามหอก ทำเสาพื้นเหมืองกันบ่อน้ำ ร่องน้ำ กังหันน้ำ และเสาเดินท เป็นต้น

ชันไม้ ใช้ผสมน้ำมันทาไม้และยาเรือ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Cassia fistula* L.

ชื่อวงศ์ FABACEAE-CAESALPINIOIDEAE

ชื่อท้องถิ่น กุเพยะ (กะเหรี่ยง กาญจนบุรี) ป็อย ปุโย เปอโซ
 แม่หล้าห้วย (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน) คุณ (ภาคกลาง ภาคเหนือ) ชัยพฤกษ์
 ราชพฤกษ์ (ภาคกลาง) ลมแล้ง (ภาคเหนือ)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดกลาง สูง 10-20 ม. เรือนยอดเป็นพุ่มกลม

ลำต้น เปลือกนอกสีเทาอ่อน สีเทาอมน้ำตาลหรือสีนวล เรียบเกลี้ยง

ใบ ใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ เรียงสลับ มีใบย่อย 3-8 คู่ เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปไข่หรือรูปรี กว้าง 4-7 ซม. ยาว 7-13 ซม. โคนใบมน ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ แผ่นใบบาง หลังใบและท้องใบเรียบ เส้นแขนงใบ 12-38 เส้น ก้านใบย่อยยาว 0.5-1 ซม.

ดอก ดอกช่อกระจุก ออกบริเวณซอกใบห้อยย้อยลง ช่อดอกโปร่งยาว 20-45 ซม. ดอกย่อยเมื่อบานเต็มที่กว้าง 5-8 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอกสีเหลือง 5 กลีบ เกสรเพศผู้ 10 อัน ขนาดไม่เท่ากัน เกสรเพศเมีย 1 อัน รังไข่เหนือวงกลีบ

ผล ผลเป็นฝักกลม ทรงกระบอก สีเขียวเมื่อแก่สีดำ ยาว 20-60 ซม. ผิวเกลี้ยง ขวามห้อยลงจากกิ่ง เมล็ดรูปแบนมนสีน้ำตาลเป็นมัน

การใช้ประโยชน์

ต้น นิยมปลูกเป็นไม้ประดับ จัดเป็นไม้ดอกประจำชาติของไทย

เนื้อไม้ สีแดงแกมเหลือง ใช้ทำเสา เสาสะพาน สากดำข้าว ล้อเกวียน คานเกวียน คันไถ เครื่องกลึง ด้ามเครื่องมือ ทำกล่องโทน กลองรำมะนา ใช้เดียวกับหมากแทนสีเสียดและให้น้ำฝาดชนิด Pyrogallol ใช้ฟอกหนังได้

เปลือกต้น ใช้ฟอกหนัง

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Ziziphus oenoplia* (L.) Mill. var. *oenoplia*

ชื่อวงศ์ RHAMNACEAE

ชื่อท้องถิ่น ดาจุ่มแม ไลจุมมี (กะเหรี่ยง เชียงใหม่) พุทธราชขอ เล็ด

เหยี่ยว เล็บเหยี่ยว (ภาคกลาง) มะดินขอ หนามเล็บเหยี่ยว หมากหนาม (ภาคเหนือ) ยับยิว (ภาคใต้) สังกัน (สุราษฎร์ธานี ระนอง) แสงขัน (นครศรีธรรมราช)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้เถาเนื้อแข็งเป็นพุ่มรอเลื้อย สูง 3-10 ม.

ลำต้น กิ่งอ่อนสีน้ำตาลมีขนสีน้ำตาล ปกคลุม มีหนาม stipular thorn ที่ข้อ 2 อัน อันหนึ่งหนามตรง มักร่วงหลุดไปก่อน อีกอันหนึ่งแข็ง ปลายโค้งลง ใช้หนามที่โค้งเกี่ยวป็นป้ายต้นพืชข้างเคียงขึ้นที่สูง เปลือกนอกสีเทาแกมน้ำตาล

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับในแนวระนาบ แผ่นใบรูปไข่แกมขอบขนาน กว้าง 1.5-3.5 ซม. ยาว 3-6 ซม. โคนใบเบี้ยว ปลายใบมนหรือแหลม ขอบใบเป็นคลื่น หลังใบมีขนสั้น ก้านใบอ่อนและท้องใบมีขนหนา นุ่มสีน้ำตาล มีเส้นแขนงใบหลัก 3-5 เส้น ก้านใบยาว 0.5-0.8 ซม. โคนก้านใบมีหูใบเปลี่ยนไปเป็นหนาม ยาว 0.2-0.4 ซม.

ดอก ดอกช่อกระจุก ออกตามซอกใบ 3-15 ดอก ก้านช่อดอกสั้นๆ 2-3 มม. ดอกย่อยเส้นผ่าศูนย์กลางดอกบาน 3-4 มม. กลีบเลี้ยงสีเขียว 5 กลีบ มีขน โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกสีขาว 5 กลีบ กลีบดอกบางแยกกัน เกสรเพศผู้ 5 อัน แยกกัน ก้านชูอับเรณู ยาว 1 มม. อับเรณูสีเขียวแกมเทา เกสรเพศเมีย 1 อัน รังไข่กึ่งใต้วงกลีบ รูปโดม เส้นผ่าศูนย์กลาง 1 มม. สีเขียว ผิวเรียบ ยอดเกสรแยกเป็น 2 พู ออวูล 1 อัน พลาเซนตาติดที่ฐาน รอบรังไข่มีต่อมน้ำหวานเป็นวงแหวนเส้นผ่านศูนย์กลาง 2 มม. ก้านดอกย่อยยาว 3-5 มม.

ผล ผลสดเมล็ดเดี่ยว สีเขียวเมื่อแก่มีสีดำ ทรงกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 4-6 มม. ผิวเรียบ เมล็ดกลม

การใช้ประโยชน์

ผล เมื่อสุกมีรสหวานอมเปรี้ยวรับประทานเป็นไม้ผลพื้นบ้าน

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Hymenodictyon orixense* (Roxb.) Mabb.

ชื่อวงศ์ RUBIACEAE

ชื่อท้องถิ่น ลาดดา (ตรัง) ลู ลัมล (สุราษฎร์ธานี) สังเหาะ (กะเหรี่ยงเชียงใหม่) ลัมกบ (ภาคเหนือ) ลัมเห็ด (ภาคใต้) อุโลก (ราชบุรี)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดกลาง สูง 10-20 ม. เรือนยอดแผ่กิ่งก้านเป็นพุ่มกลมโปร่ง

ลำต้น ลำต้นเปลาตรง เปลือกนอกหนา สีน้ำตาลปนเทาแตกเป็นสะเก็ด เปลือกในสีน้ำตาลแดง

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก ใบแต่ละคู่ค่อนข้างชิดกันดูเป็นกระจุกตามปลายกิ่ง แผ่นใบรูปไข่กลับแกมรูปรี กว้าง 5-9 ซม. ยาว 11-19 ซม. โคนใบแหลมหรือรูปสามเหลี่ยม ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ หลังใบและท้องใบมีขนหนาแน่น ใบแก่เกลี้ยงหรือมีขนเล็กน้อย แผ่นใบคล้ายกระดาษ เส้นแขนงใบข้างละ 6-9 เส้น ก้านใบยาว 4-11 ซม.

ดอก ดอกช่อแยกแขนง ออกบริเวณปลายกิ่ง ช่อดอกยาว 7-30 ซม. โคนช่อดอกมีใบประดับรูปใบพาย 1 คู่ ดอกย่อยเมื่อบานเต็มที่กว้าง 2-3 มม. กลีบฉัตร 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปกรวย ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกสีขาวหรือเขียวอ่อน 5 กลีบ โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปกรวย ปลายกลีบดอกแยกเป็น 5 แฉก

ผล ผลแห้งแตกกลางพู ทรงรี สีน้ำตาลแดง กว้าง 1 ซม. ยาว 3 ซม. ผิวแข็งบาง ติดรวมกันเป็นพวงห้อยลง ปลายผลชี้ย่นขึ้นไปทางโคนก้านช่อ เมล็ดมีครีบหรือปีกบางๆ ที่ปลาย

การใช้ประโยชน์

ใบอ่อน รสเปรี้ยวรับประทานเป็นผักสดปรุงรสอาหารประเภทแกงส้ม ต้มยำ ห่อหมก

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Azadirachta indica* A. Juss. var. *indica*

ชื่อวงศ์ MELIACEAE

ชื่อท้องถิ่น ครวินิน (ทั่วไป) สะเดาอินเดีย (กรุงเทพ)

ลักษณะพื้นฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดกลาง สูง 10-20 ม. เรือนยอดเป็นพุ่มกลมทึบ ช่อใบลู่ลง

ลำต้น เปลือกนอกสีน้ำตาลปนเทา แตกแบบสีเหลี่ยม หรือรอยไถ

ใบ ใบประกอบขนนกปลายคู่ เรียงเวียน ใบย่อย 8-12 คู่ เรียงสลับ แผ่นใบรูปขอบขนานแกมรูปหอก กว้าง 1.5-2.5 ซม. ยาว 4-7 ซม. โคนใบเบี้ยว ปลายใบแหลม ขอบใบจักฟันเลื่อย หลังใบเกลี้ยงเป็นมัน ท้องใบเกลี้ยง เส้นแขนงใบ 10-13 คู่ ก้านใบย่อยยาว 0.5-1 ซม.

ดอก ดอกช่อแยกแขนง ออกใกล้ปลายกิ่ง ดอกย่อยเมื่อบานเต็มที่มีขนาดเล็กกว่า 0.5 ซม. กลีบเลี้ยงกลม 5-6 กลีบ กลีบดอกแคบสีขาว 5-6 กลีบ ปลายกลีบมน โคนเรียว หลอดเกสรเพศผู้รูปทรงกระบอก มีอับเรณู 10 อัน ด้านนอกเรียบ ด้านในมีขน ก้านเกสรเพศเมียยาว ปลายแยกเป็น 3-6 พู รังไข่มีหมอนรองดอกรูปถ้วย

ผล ผลสด เมล็ดเดี่ยวรูปไข่ สีเขียวเมื่อแก่สีเหลืองอมเขียว ขนาด 1.3-1.5 ซม. ปลายมน ผิวเกลี้ยง ชั้นหุ้มเมล็ดแข็ง เมล็ดรูปรี

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ สีแดง ใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ และการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน เช่น ทำเสา ฝาบ้าน เครื่องมือเครื่องใช้ นอกจากนี้ยังนิยมใช้ทำเชื้อเพลิง ได้แก๊ส ไม้พิน ถ่านไม้

เปลือกต้น ให้สีแดง ใช้ย้อมผ้า

ใบและดอกอ่อน รับประทานสดหรือลวกจิ้มกับน้ำปลาหวาน น้ำพริก หรือลาบน้ำตก

เมล็ด ทำน้ำมันเชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่นเครื่องยนต์ ทำสบู่ และเศษเหลือของเมล็ดหลังจากการคั้นเอาน้ำมันไปแล้วใช้ทำปุ๋ยได้อย่างดี เพราะมีธาตุอาหารสูง

หมายเหตุ ไม้ต่างประเทศนำเข้ามาปลูก

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Cassytha filiformis* L.

ชื่อวงศ์ LAURACEAE (CASSYTHACEAE)

ชื่อท้องถิ่น เขียงคำ เขียวคำ (อุบลราชธานี) เขียงคำโคก (เลย)

ผักปล้ำ (ประจวบคีรีขันธ์) รังกะสา รังนกกะสา (จันทบุรี) ช้องนางคลี (ภาคใต้) เขะเขียง (เขมร) สังวาลพระอินทร์ (นครราชสีมา)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย กาฝากเถาวัลย์ ล่าต้นทอดเลื้อยยาว 1-3 ม. เส้นยาวสีเขียวแกมเหลืองเลื้อยพันบนไม้อื่น ส่วนที่ยังอ่อนนุ่มมีขนสีเหลือง เถาที่มองเห็นเฉพาะส่วนยอดมีสีเขียว ส่วนโคนลำต้นสีน้ำตาลเหมือนกับเถาตาย

ใบ ลดรูปเป็นเกล็ดเล็กๆ สีเหลืองอมเขียว ออกเรียงสลับตามข้อของลำต้น

ดอก ดอกช่อเชิงลด ออกตามซอกใบ ดอกย่อยรูปทรงกลม ขนาด 2-3 มม. มีกลีบเลี้ยง 3 กลีบ กลีบดอกสีเขียวแกมเหลืองอ่อน 6 กลีบ เรียงเป็น 2 ชั้นๆ ละ 3 กลีบ บานไล่จากโคนสู่ปลายช่อ ไม่มีก้านดอก

ผล ผลสด เมล็ดเดี่ยวรูปไข่กลับหรือทรงกลม ผิวเรียบ สีเขียวเมื่อสุกสีขาว ขนาด 4-6 มม. มีกลีบเลี้ยงติดอยู่ปลายผล เมล็ดมีลักษณะกลมมี 1 เมล็ด

การใช้ประโยชน์

ทั้งต้น ขับปัสสาวะ บำรุงไต แก้พิษ ใช้หัด แก้ไตอักเสบ แก้บวมหน้า แก้กามโรค แก้ดีซ่าน แก่ตับอักเสบ แก้ไอเป็นเลือด แก้แผลบวมอักเสบ แก้ตกเลือด แก้ถุงอัณฑะอักเสบบวม เร่งการคลอด ป้องกันการตกเลือด

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Dillenia obovata* (Blume) Hoogland

ชื่อวงศ์ DILLENACEAE

ชื่อท้องถิ่น ชะวิง (ของ จันทบุรี) ล้าน ล้านตอง (ภาคใต้)

ล้านแข็ง (เชียงใหม่) ล้านใหญ่ (สุราษฎร์ธานี)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูง 10-20 ม.
เรือนยอดกลมทึบ

ลำต้น ลำต้นเปลาตรง โคนต้นเป็นพูพอนต่ำ เปลือกนอกสี
น้ำตาลปนเทา แตกออกเป็นสะเก็ด

ใบ ใบเดี่ยว เรียงเวียนตามปลายกิ่ง แผ่นใบหนา รูปไข่กลับ
กว้าง 8-20 ซม. ยาว 22-40 ซม. ปลายใบมนหรือเป็นติ่งสั้นๆ โคนใบสอบ
ขอบใบจักฟันเลื่อยเล็กน้อย หลังใบและท้องใบมีขน เส้นแขนงใบตรงและ
ขนานกันจนถึงขอบใบมี 35-50 เส้น ก้านใบเกลี้ยงยาว 2-3 ซม.

ดอก ดอกเดี่ยว ออกตามปลายกิ่งหรือใกล้ปลายกิ่งแขนง มี
ดอกก่อนแตกใบใหม่ ดอกบานเต็มที่กว้างถึง 16 ซม. กลีบเลี้ยงหนาและ
เกลี้ยงมี 5 กลีบ โคนกลีบเลี้ยงมีกาบเล็กแหลม 3 กลีบ กลีบดอกสีเหลือง
5 กลีบ ใหญ่เป็น 3 เท่าของกลีบเลี้ยง ก้านดอกยาว 2-3 ซม.

ผล ผลสดมีหลายเมล็ดเรียงตัวเป็นพู ทรงกลมอมน้ำ มีกาบ
แข็งหุ้ม ขนาด 3.5-4.5 ซม. ผลแก่สีเหลืองหรือส้ม เมล็ดมีเยื่อหุ้ม

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ สีแดงอ่อนถึงแดงคล้ำ ใช้ในการก่อสร้าง เช่น ทำไม้
กระดานพื้น ฝา คร่าว เครื่องบน

ผลแก่ รับประทานเป็นผัก ใช้ทำแกงส้ม

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Chromolaena odoratum* (L.) R.M.King & H.Rob.

ชื่อวงศ์ ASTERACEAE

ชื่อท้องถิ่น ข้าผักคราด ยี่สุนเถื่อน (สุราษฎร์ธานี) ขีโพกวย ไซ้ปูกอ

เซโพกวย บ่อโส เพาะจีแค (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน) บ้านร้าง ผักคราด (ราชบุรี) เบญจมาศ (ตราด) ฝรั่งเศสที่ ฝรั่งเศสเหาะ (สุพรรณบุรี) มนทน (ชาวบน เพชรบูรณ์) มังกระต่าย (อุตรธานี) ร้าเคย (ระนอง) สาบเสือ (สิงห์บุรี) หญ้าค่าพัง (เจ็ยว แม่ฮ่องสอน) หญ้าต่งร้าง หญ้าพระศิริโอยสวรรค์ (สระบุรี) หญ้าดอกขาว (ทั่วไป) หญ้าฝรั่งเศส (จันทบุรี ตราด) หมาหลง (ชลบุรี) หญ้าเมืองวาย หญ้าเมืองฮ้าง (ภาคเหนือ) หญ้าลิ่มเมือง (หนองคาย) หญ้าเลาฮ้าง (ขอนแก่น) หญ้าเหม็น (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย พืชล้มลุกอายุปีเดียว สูง 1-2 ม.

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก แผ่นใบบาง รูปสามเหลี่ยม กว้าง 2-5.5 ซม. ยาว 6-9 ซม. โคนใบสอบ ปลายใบแหลม ขอบใบหยัก หลังใบและท้องใบมีขน เส้นใบหลัก 3 เส้น ก้านและใบเมื่อขยี้จะมีกลิ่นแรงคล้ายสาบเสือ

ดอก ดอกช่อกระจุกแน่น จำนวน 10-35 ดอก กลีบเลี้ยงซึ่งลดรูปเป็นเส้นแข็ง กลีบดอกสีขาวหรือฟ้าอมม่วง 5 กลีบ โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายกลีบดอกแยกเป็น 5 แฉก ดอกวงนอกบานก่อนและเป็นดอกเพศเมีย ดอกวงในเป็นดอกสมบูรณ์เพศ เกสรเพศผู้ 5 อัน ก้านชูเกสรแยกกัน อับเรณูเชื่อมติดกันล้อมรอบก้านเกสรเพศเมีย เกสรเพศเมีย 1 อัน ยอดเกสรแยกเป็น 2 แฉก รังไข่ใต้วงกลีบ

ผล ผลแห้ง รูปห้าเหลี่ยม เมล็ดแข็ง สีน้ำตาลหรือดำขนาดเล็ก มีหนามแข็งบนเส้นของผล ส่วนปลายผลมีขนสีขาว ช่วยพยุงให้ผลและเมล็ดปลิวตามลม

การใช้ประโยชน์

ก้านและใบ รสขม ฉุนเล็กน้อย ใช้ฆ่าแมลง ห้ามเลือดแก้แผลที่แมลงบางชนิดกัดแล้วเลือดไหลไม่หยุด ใบสดตำพอกปากแผล หรือ อาจใช้ใบสดตำกับปูนกินหมากพอกแผลห้ามเลือดได้หรือใช้ใบสดขยี้ปิดปากแผลเลือดออกเล็กน้อยได้ดี

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Mammea harmandii* Kosterm.

ชื่อวงศ์ CLUSIACEAE

ชื่อท้องถิ่น สารภี (บุรีรัมย์) สารภีดง (เพชรบูรณ์)

ลักษณะถิ่นฐาน

วิสัย ไม้ต้น สูง 10-25 ม. ทุกส่วนที่มีชีวิตมีน้ำยางสีเหลืองอ่อน

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปขอบขนาน ขนาดกว้าง 6-8 ซม. ยาว 18-22 ซม. โคนใบสอบ ปลายใบเรียวแหลม หรือมน แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง เส้นใบไม่เด่นชัด ก้านใบยาว 2.5 ซม.

ดอก ออกเป็นช่อกระจุกตามกิ่ง ดอกย่อยมีกลีบสีขาวถึงเหลืองนวล เส้นผ่านศูนย์กลาง 1.5-2 ซม. กลิ่นหอมแรง ออกรวมกันเป็นช่อสั้นๆ ตามกิ่งและตามง่ามใบ

ผล ผลสดมีหลายเมล็ด รูปกลมรี กว้างประมาณ 2.5 ซม. ยาว 4-5 ซม. มี 1 เมล็ด

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ ใช้ในการก่อสร้าง ต่ําเครื่องมือเครื่องใช้

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Bauhinia sappocalyx* Pierre
ชื่อวงศ์ FABACEAE-CAESALPINIOIDEAE
ชื่อท้องถิ่น คิงโค (นครราชสีมา) ชงโค (จันทบุรี นครราชสีมา สุพรรณบุรี อุทัยธานี) ส้มเลี้ยว (นครสวรรค์ อุตรธานี) เลี้ยวดอกขาว ส้มเลี้ยวโพะ (เลย) เลี้ยวป่า (น่าน)

ลักษณะลักษณะ

วิสัย ไม้พุ่มกิ่งเลื้อย สูงประมาณ 10 ม.

ลำต้น เปลือกนอกสีเทาปนน้ำตาล มีคอร์กหนา แตกเป็นร่องยาวตื้นและลึกตามลำต้น บางครั้งร่อนเป็นแผ่นบาง

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่ กว้าง 5-9 ซม. ยาว 6-10 ซม. ปลายใบรูปหัวใจหรือเว้าลึก แยกเป็น 2 แฉก 1/3-1/2 ของใบ แฉกแคบถึงกว้าง ปลายแฉกใบเป็นสามเหลี่ยม โคนใบเป็นรูปหัวใจ แผ่นใบบาง ขอบใบเรียบ หลังใบเกลี้ยง ท้องใบมีขนและต่อมน้ำมันสีน้ำตาล มีเส้นแขนงใบออกจากกลางโคนใบ 9-11 เส้น ก้านใบยาว 2-3 ซม.

ดอก ดอกช่อกระจุก ออกตามซอกใบใกล้ปลายกิ่ง ช่อดอกยาว 3-7 ซม. ดอกย่อยมีใบประดับรูปแถบปลายแหลม 1 ใบ ร่วงเร็ว ดอกบานเต็มที่กว้าง 8-15 มม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบติดกันที่ฐาน แยกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งมี 2 แฉก อีกส่วนมี 3 แฉก สีเขียว กลีบดอกสีขาวหรือชมพูอ่อน 5 กลีบ แยกกัน เกสรเพศผู้ 10 อัน เกสรเพศเมีย 1 อัน สีเขียว รังไข่เหนือวงกลีบมี 1 ห้อง มีขนเล็กๆ ปกคลุม ยาว 8-10 มม. พลาเซนตาอยู่ในแนวเดียวกัน และยอดเกสรเป็นตุ่มแบนๆ ก้านช่อดอกย่อยยาว 2-3 มม.

ผล ผลเป็นฝัก กว้าง 2-2.5 ซม. ยาว 7-14 ซม. รูปดาบแบน ช่วงปลายกว้างและโค้ง ปลายผลแหลม เมล็ดสีน้ำตาลแบน ค่อนข้างกลม 3-5 เมล็ด

การใช้ประโยชน์

ดอกสวยงามปลูกเป็นไม้ประดับ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Senna garrettiana* (Craib) Irwin & Barneby
ชื่อวงศ์ FABACEAE-CAESALPINIOIDEAE
ชื่อท้องถิ่น กราบัด กะบัด (ชาวบน นครราชสีมา) ชี้เหล็กโคก
 ชี้เหล็กพะ (ภาคเหนือ) ชี้เหล็กป่า (ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)
 ชี้เหล็กสาร (นครราชสีมา ปราจีนบุรี) ใจชาน (เขมร สุรินทร์) แสมสาร
 (ภาคกลาง)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นผลัดใบขนาดกลาง สูง 13 ม. เรือนยอดรูปไข่หรือ
 แผ่กว้าง

ลำต้น เปลือกนอกสีเทาดำ แตกแบบสี่เหลี่ยม

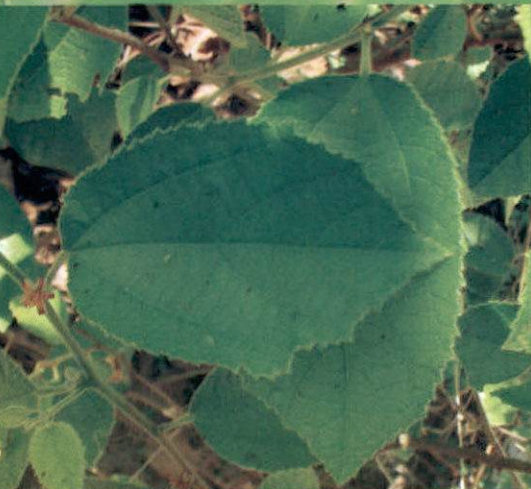
ใบ ใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ เรียงสลับ ใบย่อย 6-9 คู่
 เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปไข่หรือรูปขอบขนาน กว้าง 2-5 ซม. ยาว 5-9 ซม.
 โคนใบมน ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ หลังใบและท้องใบเกลี้ยง มีเส้น
 ขนงใบ 7-8 คู่ ก้านใบย่อยยาว 4-6 มม.

ดอก ดอกช่อแยกแขนง ออกที่ปลายกิ่ง ช่อดอกยาว 8-20
 ซม. ดอกย่อยบานเต็มที่กว้าง 2-3 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบดอกสีเหลืองมี 5
 กลีบ

ผล ผลเป็นฝักแบน แห้งแตก ฝักเกลี้ยง ผนังบาง เมื่อแก่สี
 น้ำตาล กว้าง 2-4 ซม. ยาว 15-22 ซม. มักจะบิดงอ มีประมาณ 20 เมล็ด
 ต่อฝัก

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ ใช้ทำครก สาก ด้ามเครื่องมือ

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Grewia abutilifolia* Vent. & Juss.

ชื่อวงศ์ TILIACEAE

ชื่อท้องถิ่น หญ้ามืด หญ้าปิด (ภาคเหนือ) ขาวจี่ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ปอยยาม (ภาคตะวันตกเฉียงใต้)

ลักษณะสีถิ่นฐาน

วิสัย ไม้พุ่ม สูง 1-3 ม.

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่หรือรูปขอบขนาน กว้าง 4-7 ซม. ยาว 7-12 ซม. โคนใบมนหรือรูปหัวใจ ปลายใบแหลม ขอบใบจักซี่ฟัน หลังใบและท้องใบมีขนหยาบปกคลุมหนาแน่น มีเส้นใบหลักใกล้โคนใบ 3 เส้น ก้านใบยาว 1-2 ซม. มีขนปกคลุม

ดอก ดอกช่อกระจุก เกิดที่ซอกใบ ช่อละ 1-3 ดอก กลีบเลี้ยงสีเหลืองแกมน้ำตาล 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกัน ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก กว้าง 1-1.5 มม. ยาว 5-8 มม. ด้านหลังเป็นขนครุย กลีบดอกสีขาว จากนั้นเปลี่ยนเป็นสีเหลืองและน้ำตาล 5 กลีบ กลีบแยกกัน รูปขอบขนาน กว้าง 1 มม. ยาว 2-3 มม. ปลายแหลม เกสรเพศผู้ จำนวนมาก แยกกัน ก้านชูอับเรณูเรียว อับเรณูสีเหลือง เกสรเพศเมีย 1 อัน ยอดเกสรเพศเมียแบบก้นปัดหรือเป็นพู ก้านเกสรเพศเมียรูปลิ้มแคบ รังไข่เหนือวงกลีบ รูปไข่ สีเขียว 5 ห้อง ออวูลจำนวน 2 อันต่อห้อง พลาเซนตารอบแกนรวม ก้านดอกย่อยยาว 1-5 มม.

ผล สีเขียวเมื่อแก่สีน้ำตาล เส้นผ่านศูนย์กลาง 5-10 มม. รูปไข่ มีขนหยาบปกคลุม ผลเป็นพู 2-4 พู เมล็ดกลม

การใช้ประโยชน์

เปลือกและลำต้น ควันทำเชือก

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Litsea glutinosa* (Lour.) C.B.Rob.

ชื่อวงศ์ LAURACEAE

ชื่อท้องถิ่น กำปวนปราย (ของ จันทบุรี) ดอกจุ่ม (ลำปาง) ดังสี
ไฟร (พิษณุโลก) หังบวน (ปัตตานี) มะเยื่อ ยุมเหยา หมีเหม็น (ชลบุรี
ภาคเหนือ) มือเบาะ (มลายู ยะลา) มัน (ตรัง) เสเปียซู้ (กะเหรี่ยง
แม่ฮ่องสอน) หมี (ลำปาง อุตรธานี) หมูทะลวง (จันทบุรี) หมูเหม็น (แพร่)
อีเหม็น (กาญจนบุรี ราชบุรี)

ลักษณะสีถิ่นฐาน

วิสัย ไม้ต้นกิ่งผลัดใบขนาดกลาง สูง 5-15 ม. เรือนยอดกลม
ทึบ

ลำต้น เปลือกนอกสีเทาอมน้ำตาล แตกแบบรอยไถหรือแตก
เป็นสะเก็ด เปลือกในสีเหลือง มีเส้นสีน้ำตาลดำ เปลือกมีกลิ่นหอม

ใบ ใบเดี่ยว เรียงเวียน แผ่นใบรูปรีหรือรูปไข่กว้าง หรือ
ค่อนข้างกลม กว้าง 4-11.5 ซม. ยาว 6-15.5 ซม. โคนใบสอบหรือกลม
ปลายใบแหลมหรือมนกลม ขอบใบเรียบหรือเป็นคลื่นเล็กน้อย หลังใบ
เกลี้ยงเป็นมัน ท้องใบมีขน เส้นแขนงใบ 6-13 คู่ ก้านใบยาว 0.5-3 ซม.

ดอก ดอกช่อซี่ร่มประกอบ ออกตามซอกใบ ยาว 2-6 ซม.
ดอกย่อยสีขาว เมื่อบานเต็มที่กว้าง 1-1.2 ซม. ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้น
กาบรอง 1-2 กาบ ไม่มีกลีบดอก ใบประดับ 4 ใบ ก้านดอกย่อย 5-6 มม.
ก้านช่อดอกและใบประดับมีขน

ผล สีเขียวเมื่อสุกมีสีม่วงปนดำ ทรงกลม ขนาด 5-7 มม.
ก้านผลมีขน เมล็ดกลม

การใช้ประโยชน์

เปลือกต้นหรือราก ผสมกับเมล็ดหรือผลน้อยหน่าที่แห้งคั่วคั้น ผน
น้ำทารอบฝีให้รัดหนองออกมา

ใบและเมล็ด ตำพอกฝีแก้ปวด ยาพื้นบ้าน ทำยาสระผมแก้คันนะต

ราก แก้ปวดกล้ามเนื้อ เปลือกต้น แก้บิด แก้ปวดมดลูก แก้คัน

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Memecylon scutellatum* Naudin
ชื่อวงศ์ MEMECYLACEAE
ชื่อท้องถิ่น พลองขึ้นก (ปราจีนบุรี ประจวบคีรีขันธ์) พงาด (นครราชสีมา) เหมีอดจี้ เหมีอดฟอง (ภาคเหนือ) เหมีอดแอ (อุบลราชธานี)
ลักษณะพื้นฐาน

วิสัย ไม้พุ่มกึ่งไม้ต้นไม่ผลัดใบขนาดเล็ก สูงประมาณ 9 ม.

ลำต้น ลำต้นมักจะคดงอ เปลือกนอกสีน้ำตาลเข้ม แตกแบบรอยไถ เป็นแนวตามยาว ไม่เป็นระเบียบ เปลือกในสีครีม

ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงกันข้าม แผ่นใบรูปรีหรือรูปรีแกมขอบขนาน กว้าง 1.5-2 ซม. ยาว 2-4 ซม. โคนใบแหลม ปลายใบแหลมถึงมน ขอบใบเรียบ ใบแก่เหนียวคล้ายหนังสีเขียวเข้มและหลังใบเป็นมัน ไม่มีขน ท้องใบเรียบ เส้นแขนงใบ 6-8 คู่ ไม่ชัดเจนจรดกันที่ขอบใบ ก้านใบเรียวยาวเล็ก 0.2-0.4 ซม. ไม่มีหูใบ กิ่งก้านสีน้ำตาลเข้ม หนาดัดเป็นสี่เหลี่ยมมี 4 สัน

ดอก ดอกช่อเป็นกระจุก ออกตามซอกใบ ดอกย่อยสีม่วงอมน้ำเงิน ขนาด 0.5 ซม. กลีบเลี้ยง 4 กลีบ โคนกลีบเชื่อมเป็นรูปกรวย ปลายกลีบแยกเป็น 4 แฉก กลีบดอก 4 กลีบ บานโค้งกลีบและหลุดร่วงง่าย เกสรเพศผู้ 8 อัน ก้านชูอับเรณูสีม่วง อับเรณูสีเหลืองมีติ่งโค้งยื่นออกที่ฐาน เกสรเพศเมีย 1 อัน ก้านเกสรเพศเมีย 3 มม. สีม่วงอมแดง รังไข่ได้วงกลีบ มีหมอนรองดอกที่เป็นร่อง 8 ร่อง ก้านดอกย่อยยาว 2 มม. เรียวเล็กมีรอยต่อและใบประดับที่ฐาน

ผล ผลสดมีเมล็ดเดี่ยวหลายเมล็ด สีเขียวเมื่อสุกสีดำ ทรงกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 0.7-0.9 ซม. มีก้านเกสรเพศเมียติดข้างบน มีเนื้อบางและเมล็ดขนาดใหญ่

การใช้ประโยชน์

ใบอ่อน รับประทานเป็นผักสดร่วมกับอาหารรสเผ็ด เช่นลาบ ยำปรุงยาทาแก้ไฟไหม้ น้ำร้อนลวก

เนื้อไม้และราก ฝนหรือต้ม ต้มแก้ไข้ ถอนพิษผิดสำแดง ดับพิษร้อน แก้ไข้พิษ ไข้หัด และดับพิษภายในต่างๆ

ผล เมื่อสุกรับประทานเป็นไม้ผลพื้นบ้าน รสฝาดอมหวาน

ชื่อพฤกษศาสตร์ *Dipterocarpus obtusifolius* Teijsm. ex Miq.

ชื่อวงศ์ DIPTEROCARPACEAE

ชื่อท้องถิ่น กุง (มลายู ภาคใต้) เกาะสะเตียง (ละว้า เชียงใหม่) คราด (โซ่ นครพนม) ตะแบง (ภาคตะวันออก) ตะลาอ้ออาหมือ ล่าทะย่อง (กะเหรี่ยง เชียงใหม่) ดาด (พิษณุโลก จันทบุรี) ยางเหียง (ราชบุรี จันทบุรี) สะแบง (อุดรดิตถ์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) สาละอองโว (กะเหรี่ยง กาญจนบุรี) เห่ง (ลื้อ น่าน) เหียง (ทั่วไป) เหียงพลวง เหียงโยน (ประจวบคีรีขันธ์)

ลักษณะสัณฐาน

วิสัย ไม้ต้นกิ่งผลัดใบขนาดกลาง สูง 12-30 ม. เรือนยอดค่อนข้างเล็ก

ลำต้น เปลือกนอกสีน้ำตาล หนา แตกเป็นสะเก็ด

ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่ กว้าง 10-18 ซม. ยาว 15-30 ซม. โคนใบรูปหัวใจ ปลายใบแหลม ขอบใบเป็นคลื่น มีขน แผ่นใบหนา ใบอ่อนมีขนยาวแหลม ใบแก่หลังใบสีเขียวเข้มมีขนบนเส้นใบ ท้องใบสีน้ำตาลแดงออกเขียว มีขนเป็นรูปดาวบนเส้นใบยาวกว่าหลังใบ เส้นแขนงใบ 10-18 คู่ ระหว่างเส้นใบเป็นสันลักษณะคล้ายจิบกระโปรงตั้งแต่เส้นกลางใบจนถึงขอบใบ ก้านใบยาว 2.5-4 ซม. มีขนสีน้ำตาลอมเหลือง หูใบยาว 7-12 ซม. สีเขียวถึงชมพูสด

ดอก ดอกช่อแยกแขนง ออกตามซอกใบ ช่อดอกยาว 7-10 ซม. กลู่มละ 3-7 ดอก ดอกย่อยขนาด 3.5-5 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก ยาว 2 แฉก สัน 3 แฉก มีขนหนาแน่น กลีบดอกสีชมพูสด 5 กลีบ เรียงบิดซ้อนกันเป็นเกลียว เกสรเพศผู้ประมาณ 30 อัน ล้อมรอบเกสรเพศเมีย รังไข่มี 3 ห้อง แต่ละห้องมี 2 ออวูล เจริญเป็นเมล็ดเพียง 1 ออวูล ก้านดอกสั้นและมีขนหนาแน่น แกนก้านรูปซีกแซก

ผล ผลแห้งไม่แตก ผลแก่มีสีน้ำตาลเข้ม ทรงกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 3 ซม. เกลี้ยง แข็ง ผิวเป็นมัน มีปีก 5 ปีก ปีกใหญ่ 2 ปีก ยาว 10-14 × 2.3 ซม. มีเส้นตามยาวปีก 3 เส้น เส้นย่อยสานเป็นร่างแห ปีกอ่อนสีแดงสด อีก 3 ปีกมีขนาดเล็กกว่า 1 ซม. มีหยักลึกๆ ติดกับตัวผล

การใช้ประโยชน์
เนื้อไม้ สีน้ำตาลหรือสีแดงอ่อนถึงน้ำตาลปนแดง ใช้ในการก่อสร้างทั่วไป เช่น การสร้างบ้าน สร้างคอกสัตว์ เมื่อบานน้ำยาแล้วใช้ทำเสาไฟฟ้า เสาโทรเลขและโทรศัพท์ และหมอนรองรางรถไฟได้ดี ใช้ทำไม้พื้น ฝา ราว ดง และเครื่องบน ทำทุกทอผ้า

ใบ เย็บเป็นตับสำหรับมุงหลังคา ทำฝ้ายบ้าน โรงเรือนต่างๆ ใช้ห่อของ ห่อน้ำตาล

ชันไม้ ใช้ยาไม้ ยาแนวเรือ และทำขี้ได้

ชื่อไทย	ชื่อพฤกษศาสตร์	ชื่อวงศ์	ลักษณะวิสัย
กระเจาะ	<i>Ochna integerrima</i> (Lour.) Merr.	OCHNACEAE	S/ST
กระโดน	<i>Careya sphaerica</i> Roxb.	BARRINGTONIACEAE	T
กระพุ่มเงิน	<i>Mitragyna rotundifolia</i> (Roxb.) Kuntze	RUBIACEAE	T
กระมอม	<i>Gardenia obtusifolia</i> Roxb. ex Kurz	RUBIACEAE	S/ST
กล้วยเต่ามดเหลือง	<i>Polyalthia debilis</i> Finet et Gagnep.	ANNONACEAE	S
กะทกรก	<i>Passiflora foetida</i> L.	PASSIFLORACEAE	HC
กาสามปึก	<i>Vitex peduncularis</i> Wall. ex Schauer	VITICACEAE	T
กุ่ม	<i>Lannea coromandelica</i> (Houtt.) Merr.	ANACARDIACEAE	T
เก็ดแดง	<i>Dalbergia dongnaiensis</i> Pierre	FABACEAE-PAPILIONOIDEAE	T
เก็ดปลาลายอน	<i>Phyllodium pulchellum</i> (L.) Desv.	FABACEAE-PAPILIONOIDEAE	S
ขมิ้นดิน	<i>Metadina trichotoma</i> (Zoll. ex Merr.) Bakh.f.	RUBIACEAE	T
ขมิ้น	<i>Haldina cordifolia</i> (Roxb.) Ridsdale	RUBIACEAE	T
ขางคั้ง	<i>Dunbaria bella</i> Prain	FABACEAE-PAPILIONOIDEAE	C
ข้าวสารป่า	<i>Pavetta tomentosa</i> Roxb. ex Sm.	RUBIACEAE	S
ชืดัน	<i>Helicteres angustifolia</i> L.	STERCULIACEAE	S
ชันทอน	<i>Zollingeria dongnaiensis</i> Pierre	SAPINDACEAE	T
ไข่เน่า	<i>Vitex glabrata</i> R. Br.	VITICACEAE	T
คนทา	<i>Harrisonia perforata</i> (Blanco) Merr.	SIMAROUBACEAE	Scans
คอห่าน	<i>Grewia lacei</i> Drumm. ex Craib	TILIACEAE	ST
ค่านอกทลวง	<i>Gardenia sootepensis</i> Hutch.	RUBIACEAE	ST
ค่านอก	<i>Ellipanthus tomentosus</i> Kurz	CONNARACEAE	ST
เดด	<i>Catunaregum spathulifolia</i> Tirveng.	RUBIACEAE	S/ST
เดทราย	<i>Stereospermum neuranthum</i> Kurz	BIGNONIACEAE	T

จิวป่า	<i>Bombax anceps</i> Pierre var. <i>anceps</i>	BOMBACACEAE	T
แจง	<i>Maerua siamensis</i> (Kurz) Pax	CAPPARACEAE	T
ข้อแมง	<i>Gmelina elliptica</i> sm. = <i>G. tomentosa</i> H.R. Fletcher	VITICACEAE	C
ตองตึง	<i>Gloriosa superba</i> L.	COLCHICACEAE	HC
แดง	<i>Xylocarpus xylocarpa</i> (Roxb.) Taub. var. <i>kerrii</i> (Craib & Hutch.) I.C. Nielsen	FABACEAE-MIMOSOIDEAE	T
ตรีชวา	<i>Clerodendrum serratum</i> (L.) Moon var. <i>wallichii</i> C.B. Clarke	LAMIACEAE	S
ตะขบป่า	<i>Flacourtia indica</i> (Burm.f.) Merr.	FLACOURTIACEAE	S
ตะขบฝรั่ง	<i>Muntingia calabura</i> L.	TILIACEAE	ExST
ตะคร้อ	<i>Schleichera oleosa</i> (Lour.) Oken	SAPINDACEAE	T
ตานครบ	<i>Erythroxylum cambodianum</i> Pierre	ERYTHROXYLACEAE	S
ตัวเกลี้ยง	<i>Gratoxylum cochinchinense</i> (Lour.) Blume	HYPERICACEAE	T
เต็ง	<i>Shorea obtusa</i> Wall. ex Blume	DIPTEROCARPACEAE	T
เต็งหนาม	<i>Bridelia retusa</i> (L.) A. Juss.	EUPHORBIACEAE	ST
นมแมวป่า	<i>Ellipeiopsis cherrevensis</i> (Pierre ex Finet & Gagnep.) R.E.Fr.	ANNONACEAE	C
น้ำใจใคร่	<i>Olax psittacorum</i> (Willd.) Vahl	OLACACEAE	C
บานไม่รู้โรยป่า	<i>Gomphrena celosioides</i> Mart.	AMARANTHACEAE	EXH
บรณหสัมพันธ์	<i>Cycas siamensis</i> Miq.	CYCADACEAE	S
บอแกนเทา	<i>Grewia eriocarpa</i> Juss.	TILIACEAE	ST
บอเต่าไห	<i>Enkleia siamensis</i> (Kurz) Nevling	THYMELAEACEAE	S
ปิ่น	<i>Millingtonia hortensis</i> L.f.	BIGNONIACEAE	T
ปิ่นมิ่ง	<i>Phoenix acaulis</i> Roxb.	ARECACEAE	P
เฟาะป่า	<i>Kaempferia roscoeana</i> Wall.	ZINGIBERACEAE	H
พลวง	<i>Dipterocarpus tuberculatus</i> Roxb.	DIPTEROCARPACEAE	T
พะยอม	<i>Shorea roxburghii</i> G. Don	DIPTEROCARPACEAE	T

มะกกลำตวน	<i>Abrus precatorius</i> L.	FABACEAE-PAPILIONOIDEAE	C
มะกอกเกลื่อน	<i>Canarium subulatum</i> Guillaumin	BURSERACEAE	T
มะกา	<i>Bridelia ovata</i> Decne	EUPHORBIACEAE	ST
มะกกลือเลือด	<i>Terminalia mucronata</i> Craib & Hutch.	COMBRETACEAE	T
มะขาม	<i>Tamarindus indica</i> L.	FABACEAE-CAESALPINIOIDEAE	EXT
มะค่าแต้	<i>Sindora siamensis</i> Teijsm. & Miq.	FABACEAE-CAESALPINIOIDEAE	T
มะเด็ด	<i>Catunaregam tomentosa</i> (Blume ex DC.) Tiriveng.	RUBIACEAE	S/ST
มะม่วงหัวแมงวัน	<i>Buchananian lanzan</i> Spreng.	ANACARDIACEAE	T
มะสัง	<i>Feroniella lucida</i> (Scheff.) Swingle	RUTACEAE	ST
เมาเขปปลา	<i>Antidesma ghaesembilla</i> Gaertn.	EUPHORBIACEAE	S/ST
โมกเครือ	<i>Aganosma marginata</i> (Roxb.) G. Don	APOCYNACEAE	C
โมกมัน	<i>Wrightia arborea</i> (Dennst.) Mabb.	APOCYNACEAE	ST
ยอดเทียน	<i>Morinda elliptica</i> Ridl.	RUBIACEAE	S/ST
ยอป่า	<i>Morinda coreia</i> Ham.	RUBIACEAE	ST
รักใหญ่	<i>Gluta usitata</i> (Wall.) Ding Hou	ANACARDIACEAE	T
รัง	<i>Shorea siamensis</i> Miq.	DIPTEROCARPACEAE	T
ราชพฤกษ์	<i>Cassia fistula</i> L.	FABACEAE-CAESALPINIOIDEAE	T
เล็บเหยี่ยว	<i>Ziziphus oenoplia</i> (L.) Mill. var. <i>oenoplia</i>	RHAMNACEAE	C
ล้มบง	<i>Hymenodictyon orixense</i> (Roxb.) Mabb.	RUBIACEAE	T
สะดาอินเดียม	<i>Azadirachta indica</i> A. Juss. var. <i>indica</i>	MELIACEAE	T
สังวาลพระอินทร์	<i>Cassytha filiformis</i> L.	LAURACEAE	PaHC
สามใบใหญ่	<i>Dillenia obovata</i> (Blume) Hoogland	DILLENIACEAE	T
สามเสือ	<i>Chromolaena odoratum</i> (L.) R.M. King & H. Rob.	ASTERACEAE	ExH
สารภีดอกใหญ่	<i>Mammea harmandii</i> Kosterm.	CLUSIACEAE	T
เสี้ยวป่า	<i>Bauhinia saccocalyx</i> Pierre	FABACEAE-CAESALPINIOIDEAE	ST
แสลงสาร	<i>Senna garrettiana</i> (Craib) Irwin & Barneby	FABACEAE-CAESALPINIOIDEAE	T

หญ้าชนิด	<i>Grewia abutilifolia</i> Vent. & Juss.	TILIACEAE	S
หมี่เหมีน	<i>Litsea glutinosa</i> (Lour.) C.B.Rob.	LAURACEAE	T
เหมีนดัจ	<i>Memecylon scutellatum</i> Naudin	MEMECYLACEAE	S/ST
เหียง	<i>Dipterocarpus obtusifolius</i> Teijsm. ex Miq.	DIPTEROCARPACEAE	T

- หมายเหตุ : C = ไม้เถา ไม้เลื้อย (Climber)
 Cy = ปรัง (Cycad)
 Ex = ไม้ต่างประเทศ
 H = ไม้ล้มลุก (Herb)
 HC = ไม้เลื้อยล้มลุก (Herbaceous climber)
 P = ปาล์ม (Palm)
 Pa = กาฝาก (Parasitic plant)
 S = ไม้พุ่ม (Shrub)
 Scans = ไม้พุ่มที่เลื้อยตลอดลำต้นเกาะเกี่ยวขึ้นไป (Scandent Shrub)
 S/ST = ไม้พุ่มกึ่งไม้ต้นขนาดเล็ก (Shrub/Shrubby tree)
 ST = ไม้ต้นขนาดเล็ก (Shrubby tree)
 T = ไม้ต้น (Tree)
 WC = ไม้เลื้อยเนื้อแข็ง (Woody climber)

<i>Abrus precatorius</i>	96	<i>Gardenia sootepensis</i>	40
<i>Aganosma marginata</i>	116	<i>Gloriosa superba</i>	54
<i>Antidesma ghaesembilla</i>	114	<i>Gluta usitata</i>	124
<i>Azadirachta indica</i> var. <i>indica</i>	134	<i>Gmelina elliptica</i>	52
<i>Bauhinia saccocalyx</i>	144	<i>Gmelina tomentosa</i>	52
<i>Bombax anceps</i> var. <i>anceps</i>	48	<i>Gomphrena celosioides</i>	78
<i>Bridelia retusa</i>	72	<i>Grewia abutilifolia</i>	148
<i>Bridelia ovata</i>	100	<i>Grewia eriocarpa</i>	82
<i>Buchanania lanzan</i>	110	<i>Grewia lacei</i>	38
<i>Canarium subulatum</i>	98	<i>Haldina cordifolia</i>	24
<i>Careya sphaerica</i>	4	<i>Harrisonia perforata</i>	36
<i>Cassia fistula</i>	128	<i>Helicteres angustifolia</i>	30
<i>Cassytha filiformis</i>	136	<i>Hymenodictyon orixense</i>	132
<i>Catunaregam tomentosa</i>	108	<i>Kaempferia roscoeana</i>	90
<i>Catunaregum spathulifolia</i>	44	<i>Lannea coromandelica</i>	16
<i>Chromolaena odoratum</i>	140	<i>Litsea glutinosa</i>	150
<i>Clerodendrum serratum</i> var. <i>wallichii</i>	58	<i>Maerua siamensis</i>	50
<i>Cratoxylum cochinchinense</i>	68	<i>Mammea harmandii</i>	142
<i>Cycas siamensis</i>	80	<i>Memecylon scutellatum</i>	152
<i>Dalbergia dongnaiensis</i>	18	<i>Metadina trichotoma</i>	22
<i>Dillenia obovata</i>	138	<i>Millingtonia hortensis</i>	86
<i>Dipterocarpus obtusifolius</i>	154	<i>Mitragyna rotundifolia</i>	6
<i>Dipterocarpus tuberculatus</i>	92	<i>Morinda coreia</i>	122
<i>Dunbaria bella</i>	26	<i>Morinda elliptica</i>	120
<i>Ellipanthus tomentosus</i>	42	<i>Muntingia calabura</i>	62
<i>Ellipeiopsis cherrevensis</i>	74	<i>Ochna integerrima</i>	2
<i>Enkleia siamensis</i>	84	<i>Olax psittacorum</i>	76
<i>Erythroxylum cambodianum</i>	66	<i>Passiflora foetida</i>	12
<i>Feroniella lucida</i>	112	<i>Pavetta tomentosa</i>	28
<i>Flacourtia indica</i>	60	<i>Phoenix acaulis</i>	88
<i>Gardenia obtusifolia</i>	8	<i>Phyllodium pulchellum</i>	20
		<i>Polyalthia debilis</i>	10

<i>Schleichera oleosa</i>	64	<i>Terminalia mucronata</i>	102
<i>Senna garrettiana</i>	146	<i>Vitex glabrata</i>	34
<i>Shorea obtusa</i>	70	<i>Vitex peduncularis</i>	14
<i>Shorea roxburghii</i>	94	<i>Wrightia arborea</i>	118
<i>Shorea siamensis</i>	126	<i>Xylia xylocarpa</i> var. <i>kerrii</i>	56
<i>Sindora siamensis</i>	106	<i>Ziziphus oenoplia</i> var. <i>oenoplia</i>	130
<i>Stereospermum neuranthum</i>	46	<i>Zollingeria dongnaiensis</i>	32
<i>Tamarindus indica</i>	104		

พรรณไม้ป่าเต็งรัง

ดัชนีชื่อวงศ์

AMARANTHACEAE	78
ANACARDIACEAE	16, 110, 124
ANNONACEAE	10, 74
APOCYNACEAE	116, 118
ARECACEAE	88
ASTERACEAE	140
BARRINGTONIACEAE	4
BIGNONIACEAE	46, 86
BOMBACACEAE	48
BURSERACEAE	98
CAPPARACEAE	50
CLUSIACEAE	142
COLCHICACEAE	54
COMBRETACEAE	102
CONNARACEAE	42
CYCADACEAE	80
DILLENiaceae	138
DIPTEROCARPACEAE	70, 92, 94, 126, 154
ERYTHROXYLACEAE	66
EUPHORBIACEAE	72, 100, 114
FABACEAE-CAESALPINIOIDEAE	104, 106, 128, 144, 146
FABACEAE-MIMOSOIDEAE	56
FABACEAE-PAPILIONOIDAE	18, 20, 26, 96
FLACOURTIACEAE	60
HYPERICACEAE	68
LAMIACEAE	58
LAURACEAE	136, 150
MELIACEAE	134
MEMECYLACEAE	152
OCHNACEAE	2
OLACACEAE	76
PASSIFLORACEAE	12
RHAMNACEAE	130
RUBIACEAE	6, 8, 22, 24, 28, 40, 44, 108, 120, 122, 132
RUTACEAE	112
SAPINDACEAE	32, 64
SIMAROUBACEAE	36
STERCULIACEAE	30
THYMELAEACEAE	84
TILIACEAE	38, 62, 82, 148
VITICACEAE	14, 34, 52
ZINGIBERACEAE	90

กระแจะ	2
กรอกก้อส	106
กร้อม	56
กระตอกกอก	76
กระเดาะ	76
กระเดาะอาจิง	76
กระโดน	4
กระทกรก	76
กระตอก	76
กระตอกม้า	76
กระตอมหมู	6
กระทุ้มขี้วัว	24
กระทุ้มขี้หมู	6
กระทุ้มดง	24
กระทุ้มแดง	24
กระทุ้มเนิน	6
กระบอก	8
กระโปรงทอง	12
กระมอม	8
กรามัด	146
กล้วยดิบเต่า	10
กล้วยเต่าผลเหลือง	10
กล้วยเครือ	96
กล้วยตาไก่	96
กล้วย	24
กล้วยต้ม	6
กอกก้อ	106
กอกกัน	98
กอกกัน	16
ก้อเกี้ยว	106
ก้องแกม	98
กะทกรก	12
กะแทง	44
กะนอน	4
กะมัด	146
กะมุด	120
กะยอม	94
กะโรงแดง	42
กะลันทา	36
กำเกาะ	106
กำจับหลัก	14
กาซ้อ	64
กาซ้อง	64
กาชะลอง	86
กาดสะลอง	86
กำมุ่น	54
กาว	24

กาสามซีก	14
กาสามปีก	14
กำปรนปราย	150
กำลั้งข้างสาร	2
กึก	16
กุง	92, 154
กุ่มผง	80
กุ่มพะยง	128
กุ่มจ้องบ้าง	68
กุ่มแจ	114
เกิดแดง	18
เกมกรอม	96
เกล็ดปลาซ่อน	20
เกล็ดปลาหมอบ	20
เกาะสะเดียง	154
เกาะสะเต๋ว	92
แกง	50
แก่นเหลือง	6
โกโลโคตี	80
ไกร	48
ไกร	48
ขม้น	22
ขม้นตัน	22
ขม้นพระตัน	2
ขวัว	24
ชะเผ่า	24
ชะเม่าผา	114
ชะยอม	94
ชะยอมดง	94
ช่างครึ่ง	26
ขาว	24
ขาวจี	52, 148
ขาวตาก	38
ขาวสารป่า	28
ขี้ดาดดา	36
ขี้ดิว	68
ขี้ตัน	30
ขี้มอด	32
ขี้หนอน	32
ขี้เห็น	34
ขี้เหล้ามาดกา	100
ขี้เหล็กโคก	146
ขี้เหล็กป่า	146
ขี้เหล็กแพะ	146
ขี้เหล็กสาร	146
ขี้ฉั่น	30
ขย	4

พจนานุกรมไม้บ้านต๋อง

เข็มข้าง	22	แคหันแท้	46
เข็มแพะ	28	โคลิ่ง	92
เข็มน้อย	30	โคะ	122
เข็มค้ำ	136	โคะกาง	102
เข็มค้ำ	136	โคะ	56
เข็มค้ำโคก	136	จิวตอกขาว	48
ไข่มเภา	8, 34, 40	จิวป่า	48
คันทา	36	จิวป่าตอกขาว	48
คันทวาน	8, 34, 54	แจง	2
ครบฝรั่ง	62	แจงะ	70
ครัด	154	โงซาน	146
คลง	92	จะลาน	56
คลง	92	จะวาว	24
คลิ่ง	92	จันนกกด	42
ควง	92	จาลาน	56
ควยเข็ยก	76	จาลีสีกมีวก	72
คว้าย	56	จิก	70
ควาว	24	จิ่งจ้อ	52
ควินิน	134	จิ่งจาย	52
คว	2	จู้	36
ค้อ	64	จืหนาม	36
คอสิม	64	เจือ	70
คอห่ม	38	แจง	50
คันทา	82	ขงโค	144
คางแมว	52	ซ็องนางคลี	136
ค้ำอกข้าง	40	ชะวี่ง	138
ค้ำอกน้อย	8	ชะเอมเทศ	96
ค้ำอกหลวง	40	ซึกกระทอก	76
ค้ำรอก	42	ซันดก	70
คิงโค	144	ซัยพฤษ	128
ค	122	ซ้างนาว	2, 42
คย	122	ซ้างโน้ม	2, 16
คู้ย	64	ซ้างโหม	2
คูน	128	ซ้างฝักคราด	140
เคด	44	ซิปกวย	140
เครือขนตาข้าง	12	เข็ยง	94
เครือไส้ตัน	116	ไข่มปอก	140
เคล็ด	44	ซ็องแมว	52
เคล็ดทุ่ง	44	ชะลู่เสก	64
เคาะ	64	ซาเกะ	16
เคาะขมิ้น	22	ซาลัก	98
เคาะจ๊ก	64	ซู่	124
เคาะเจือ	70	ซู่	124
แคก้อง	46	เซโพกวย	140
แคดง	46	เซาะเบียง	136
แคด้นนง	14	เซ็ย	94
แคทราย	46	ซาซา	100
แคน	94	แซงจืแทน	4
แคฝอย	46	ตอกครั่ง	26

ดอกจุ่ม	150
ดองดึง	54
दानนกรกรด	2
ดาวดึงส์	54
เดื่อเครือ	116
เดื่อดิน	116
เดื่อเถา	116
เดื่อไม้	116
เดื่อยดิน	116
เดื่อยดิบ	116
แดง	56
โตนทุ่ง	66
ดริชชะวา	58
ดองแดงเหลือง	24
ดองเหลือง	24
ดะกร่อม	56
ดะขบ	62
ดะขบป่า	60
ดะขบฝรั่ง	62
ดะคร้อ	64
ดะคร้อไข่	64
ดะคร้า	16
ดะขีบล่าโก๊ะ	116
ดะแบกเลือด	102
ดะแบง	154
ดะเพียนทอง	24
ดะลาออ	92
ดะลาอออาหมี	154
ดะลูป	104
ดั่งตอ	58
ดั่งสีไพร	150
ดากล่า	96
ดาจุ่ม	130
ดาขีบ้าง	2
ดาขูจืด	80
ดาด	154
दानครบ	66
दानควาย	24
दानนกกคดน้อย	42
दानนกรกรด	2
दानเสียน	60
ดालปีตรฤาษี	80
ดालเหลือง	2
ด่าสิ่งฝรั่ง	12
ด้วงเกลี้ยง	68
ด้วงใบเลื่อม	68
ดินกา	14
ดินนก	14
ดินนกผู้	14

ดึง	92
ดึงขาว	92
ดุ่มกว่าว	6, 24
ดุ่มก้านแดง	24
ดุ่มควาย	24
ดูลุโคตือ	88
เด็กดองโพ	86
เต็ง	70
เต็งขาว	70
เต็งหนาม	72
เต่าไห้	84
แต่	106
เถาครั้ง	26
เถาเงาะ	12
เถาสังโต	12
ท่อมหมู	6
ทังบาน	150
ทุ่มขี้หมู	6
แท้ง	44
นมแมวป่า	74
นางจุม	76
นางขม	76
น้ำใจใคร่	76
นุ่นป่า	48
เนาใน	70
แนก	118
บ้องชวาน	54
บ่อโส	140
บานไม่รู้โรยป่า	78
บ้านร้าง	140
เบญจมาศ	140
ปรังป่า	80
ปรังเหลี่ยม	80
ประจืด	70
ประเจ็ก	70
ประดงเลือด	42
ปราณ	56
ปราณดำเสีย	102
ปลู	34
ปอแก่นเทา	82
ปอขี้ไก่	30
ปอดับเต่า	84
ปอเต่าไห้	30, 84
ปอมัดโป	30
ปอยาบ	148
ปอลาย	82
ปอสามเกียน	58
ปอหมื่น	82
ปะงางอ	52

พรรณไม้ป่าเต็งรัง

ประล้งมิ	14	พะยอมทอง	94
ปิ่นรี	64	พินมหา	54
ปิ่นโรง	64	พินสีน	84
ป่าเหี่ยวหมอง	30	พิษ	116
ปีเชียง	16	พีเขา	74
ปีป	86	พิพวนน้อย	74
ปีอู	128	พุดนา	8
ปุมเปิง	88	พุดราชขอ	130
ปุย	4	พุย	4
ปุยกระโดน	4	เพี้ย	56
ปุยขาว	4	เพร์	56
ปูโย	128	เพล่าจ้งพิน	22
เบิงบก	88	เพาะจีแคว	140
เปราะเถื่อน	90	มนทน	140
เปราะป่า	90	มอก	8
เป่อไซ	128	ม่องโคดล้ง	104
เปอดต่อเหมะ	14	มอดเล	104
เป่า	126	มะกล่าเครือ	96
เป่าดอกแดง	126	มะกล่าแดง	96
เป่าหนาม	72	มะกล่าตาหนู	96
เบ็ย	102	มะกอกเกล็ลัน	98
เบ็ยบั้ง	102	มะกอกเล็อด	98
เบ็ยบี	102	มะก้อแสม	38
เบ็ยสะแฉน	102	มะกา	100
ไปรบ	56	มะกาเถื่อน	102
ผักกูดบก	80	มะเกล็ลันเล็อด	102
ผักชีหิด	12	มะเกว่นบก	60
ผักคราด	140	มะเกว่นป่า	60
ผักแคบฝรั่ง	12	มะเก็ม	98
ผักปลั้ว	136	มะขาโก้	54
ผักรูด	76	มะขาม	104
ฝาด้าม	40	มะขามเถา	96
ฝ่าน	56	มะค่าแต่้	106
ฝ่าฮาด	4	มะค่าหนาม	106
ฝรั่งโคก	8, 34	มะค่าหุยม	106
ฝรั่งรุกที่	140	มะเค็ด	108
ฝรั่งเหาะ	140	มะเคาะ	64
ฝิ่น	2	มะแค็ก	96
เฝ้า	24	มะจัก	64
พญาฝาด้าม	8	มะโจ็ก	64
พญาไม้หู	84	มะเดื่อดิน	116
พรายสะเรียง	58	มะเดื่อเถา	116
พลวง	92	มะด้นขอ	130
พลอง	92	มะม่วงแมงวัน	110
พลองขึ้นก	152	มะม่วงหัวแมงวัน	110
พะงาด	152	มะเฝ้า	114
พะเจ็ก	70	มะเฝ้าข้าวเบา	114
พะยอม	94	มะยาง	14
พะยอมดง	94	มะเยื่อ	150

มะเรียวะ	124	รังกะสา	136
มะเลื่อม	98	รังโทน	72
มะสัง	112	รังนกกะสา	136
มะโหดตัน	66	ราชพฤกษ์	128
มักมัน	118	รำเคย	140
มักเหลี่ยม	98	รุ้นไร่	66
มังเมา	114	เรียง	126
มัน	150	เรียงพนม	126
มัดกา	100	ลมแล้ง	128
มาดกา	100	ล่องเลาะ	24
มีขี้	36	ละพุนาบี	12
มือเบาะ	150	ลักป้าว	126
มุงกระต่าย	140	สังขาว	22
มุกน้อย	118	ลาดา	132
มุกมัน	118	ลำทะย่อง	154
เมาไซปลา	114	ลำทะอะ	92
เมาห่ง	114	ลำไน	70
แม่หยูวาย	16	ลาย	82
มะหะล่าหฺย	128	ลู	132
โมกเครือ	116	เล็ดเหยี่ยว	130
โมกน้อย	118	เล็บแมว	52
โมกมัน	118	เล็บเหยี่ยว	130
โมกเลื่อม	98	แลเท้า	92
ไม้ไฟ	96	แลเน้ย	70
ไม้หมัด	30	แลบอง	126
ยวงขนุน	52	ไลซุมิ	130
ยอเกื้อน	120	ว้อโบ	72
ยอป่า	120, 122	วานก้ามปู	54
ยับยิว	130	วาว	24
ยาง	92	โวโร	2
ยางพลวง	92	ส้มกบ	132
ยางมอกใหญ่	40	ส้มแมว	52
ยางหยวก	94	ส้มลู	132
ยางเหียง	154	ส้มเสี้ยว	144
ย่านเดือยบีด	116	ส้มเสี้ยวโพะ	144
ยานข้าวจี	82	ส้มเห็ด	132
ยานน้อย	82	สมอดินเบ็ด	14
ยานมัน	82	สมอหวอง	14
ย่าแย้	30	สลักป่า	122
ยี่สุนเกื้อน	140	สลักหลวง	122
ยุมเหยา	150	สะกรอม	56
เยียววู้	12	สะตอง	22
รก	12	สะเดาอินเดีย	134
ระเวียง	44	สะเต็ง	92
ระเวียงใหญ่	108	สะแบง	154
รัก	124	สะเมาใหญ่	58
รักหมู	110	สังคัน	130
รักใหญ่	124	สังวาลพระอินทร์	136
รัง	126	สังหาะ	132

พรรณไม้ป่าเต็งรัง

ลำาน	138	หนามเค็ด	44
ลำานแข็ง	138	หนามจี	36
ลำานดอง	138	หนามแแห่ง	44, 108
ลำานใหญ่	138	หนามเล็บเหยี่ยว	130
สามเสื่อ	140	หมอยพียา	54
สามสม	58	หมากกล่าดาแดง	96
สามอเกล	104	หมากแกง	104
สารภี	142	หมากหนาม	130
สารภีดง	142	หมาดตายหากกลาง	42
สารภีดอกใหญ่	142	หมาหลง	140
สาละออง	92	หมี	150
สาละอองโว	154	หมีเหม็น	150
สำเหล้า	100	หมูทะเลง	150
ลิवाल	100	หมูเหม็น	150
ลีดาโคก	8	หลัวสามเกียน	58
ลีเดาะ	36	หวีด	16
ลีพิน	36	หอมไก่อ	40
ลีพินคนตาย	36	หัวขวาน	54
ลีพินคนทา	36	หัวแมงวัน	110
สุกรม	94	หางกระรอกแดง	52
เส่งลู้ไค้	16	หางนก	38
เสเงอะมะ	4	หางหมาน้อย	38
เสท้อ	118	ห้าชั้น	14
เสโทก	16	ห้าฟาน	42
เสปียขู้	150	หูกวาง	4
เสี่ยวดอกขาว	144	เห่ง	154
เสี่ยวป่า	144	เหมือดจี	152
แสงขัน	130	เหมือดฟอง	152
แสมสาร	146	เหมือดแอ	152
แสดลงหอมไก่อ	40	เหล็ท้อ	126
ไล่ตัน	116	เหล่มอง	126
หญ้าคำพั้ง	140	เหียง	154
หญ้าดงร้าง	140	เหียงหลวง	154
หญ้าดอกขาว	140	เหียงโยน	154
หญ้าดลกขนาด	12	อองเสียงยง	70
หญ้ามิด	148	อ้อยข้าง	16
หญ้ามิด	148	อัดคี	58
หญ้าฝรั่งเศส	140	อัดคีทวาร	58
หญ้าพระศิริโอยศวรรค์	140	อาข่า	92
หญ้าเมืองววย	140	อ่าเบียด	104
หญ้าเมืองฮ้าง	140	ฮี้เหม็น	150
หญ้ารกข้าง	12	ฮุ่นซี่ไก่อ	42
หญ้าลิมเมือง	140	อุโลก	132
หญ้าเลาฮ้าง	140	ฮักผู้	110
หญ้าหางอัน	30	ฮักหมู	110
หญ้าหุ่นไห้	66	ฮักหลวง	124
หญ้าเหม็น	140	ฮัง	126
หน่อไคว้เส	88	ฮังหนาม	72
หนาดนก	38		

บรรณานุกรม

- กมลทิพย์ สุวรรณเดช. 2548. **การศึกษาอนุกรมวิธานของพืชวงศ์ขิง (Zingiberaceae) ในพื้นที่ป่าทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2549. **สมุนไพรไม้เมืองน่าน.** จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- ไขมอน การ์ดเนอร์, พินดา สิทธิสุนทร และวิไลวรรณ อนุสารสุนทร. 2543. **ต้นไม้เมืองเหนือ.** กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- เต็ม สมิตินันท์. 2544. **ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย.** ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม. กรมป่าไม้. กรุงเทพฯ.
- ธวัชชัย มังคละคุปต์. 2544. **สมุนไพรในป่าฝน.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยรายวัน.
- นิจศิริ เรืองรังษี. 2547. **สมุนไพรไทย เล่ม 1.** กรุงเทพฯ: บี เฮลท์ดี.
- นิวัติ เรืองพานิช. 2546. **นิเวศวิทยาทรัพยากรธรรมชาติ.** มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- เผด็จ สัจจันทร์. 2548. **ที่ดินชายทะเลและพื้นที่ชายฝั่งทะเล.** ส่วนจัดการที่ดินชายฝั่งทะเล สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. กรุงเทพฯ. 118 หน้า. (หน้า 69-70)
- วิยดา เทพหัตถ์. 2541. **เอกสารประกอบการสอนวิชา Taxonomy เรื่องนามศาสตร์ (Nomenclature).** ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- สวัสดิ์ โนนสูง. 2546. **ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.** กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมนึก ผ่องอำไพ. 2545. **บทปฏิบัติการชีววิทยาป่าไม้ 302111 (รุกขวิทยา).** ภาควิชาชีววิทยาป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- เอื้อมพร วิสมหมาย และปณิธาน แก้วดวงเทียน. 2547. **ไม้ป่ายืนต้นของไทย 1.** กรุงเทพฯ.
- โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. **ข้อมูลพรรณไม้** [Online]. 2006. Available from: http://www.rspg.thai.gov.net/plants_data/ [2006, December 12]
- สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. **ฐานข้อมูลสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช** [Online]. 2006. Available from: <http://www.walai.msu.ac.th/CDB/> [2006, December 12]
- กรมวิชาการเกษตร. **กองพฤกษศาสตร์และวัชพืช** [Online]. 2007. Available from: <http://www.doa.go.th/botany/> [2007, February 5]

พรรณไม้ป่าเต็งรัง

- สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 1 สาขาสระบุรี. สารานุกรมเกี่ยวกับป่าไม้ [Online]. 2007. Available from: <http://www.dnp.go.th/MFCD1/> [2007, June 15]
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. พืชกินได้ในป่าสะแกราช [Online]. 2006. Available from: <http://tistr.or.th/sakaerat/Plant%20in%20Sakaerat/plant.htm> [2006, December 12]
- สำนักงานสนับสนุนกองทุนการวิจัย (สกว.). ความหลากหลายชนิดของพรรณไม้และการใช้ประโยชน์ของชุมชน: กรณีศึกษาป่าชุมชนโคกหินลาดอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม [Online]. 2547. Available from: [http://kru.trf.or.th/Doc/c3/พรรณไม้%20\(ป่า\).pdf](http://kru.trf.or.th/Doc/c3/พรรณไม้%20(ป่า).pdf) [2007, January 16]
- อภิชาติ รัตนวิระกุล. สวนพฤกษศาสตร์ ตามพระราชเสาวนีย์ฯ [Online]. 2006. Available from: <http://www.dnp.go.th/Pattani%5Fbotany/> [2006, December 13]
- Internet tv5. ภาคใต้ของไทย [Online]. 2006. Available from: <http://www.tv5.co.th/service/mod/heritage/nation/geograpy/geo9.htm> [2007, January 15]
- <http://www.fisheries.go.th/cf-kung krabaen/seed6.htm>
<http://www.talaadthai.com/web/resource/>
<http://www.geocities.com/loungsop/herb/>
http://www.geocities.com/queen_botanic/
<http://www.dongdib.com/>
<http://www.dnp.go.th/nursery/>
<http://www.wangtakrai.com/panmai/>
<http://www.nrru.ac.th/web/plant/>

ที่ปรึกษา

รศ. ดร. บุญเจริญ ศิริเนาวกุล

ดร. ทศพร ทองเที่ยง

ผศ. ดร. วิชาญ เอียดทอง (คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)

คณะผู้จัดทำ

ดร. มนูญญา เพียรเจริญ

ดร. อรรรรณ ดวงภักดี

น.ส. ปทุม จันทร์ฉาย

น.ส. ธัญญารัตน์ คงขุนเทียน

นายรัฐพล สวัสดิ์

นายประทักษ์ สวัสดิ์ผล

น.ส. ปิยาภา บุนนาค

น.ส. สุภาวดี รุจิอาจ

นายศราวุฒิ จันทรแจ่ม

น.ส. วัลลภา นาคมิ

นายปรีชา รอดอ้อม

น.ส. มลฤดี เพ็งสง่า

พรรณไม้ป่าเต็งรัง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี วิทยาเขตราชบุรี
สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.)

โทรศัพท์ (662) 470-8450 โทรสาร (662) 470-8451

ISBN 978-974-456-886-0

ราคา 500 บาท